

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนานวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ
และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

Development of park,national park and wild reserve
areas in the
lower northeastern part of Thailand

โดย นิรันดร์ กุสทธานันท์ และคณะ

พฤษภาคม 2550

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนานอุทยาน อุทยานแห่งชาติ
และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

คณะผู้วิจัย

สังกัด

นายนิรันดร์ กุลตานันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นายถวิล แสนตรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นายสุนทร เทศสวัสดิ์วงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชุดโครงการ ธนาคารข้อมูลเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่
อย่างยั่งยืน กลุ่ม อีสานใต้

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี จากความร่วมมือของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และ
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอีสานใต้ ที่กรุณาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย
ครั้งนี้ ขอขอบคุณ นางสาวสมาพร มั่งคลั่ง นางสาวนพพรษ ประวรรณรัมย์ นางสาวสุจิตรา
แซกรรัมย์ และอาจารย์ ปรีชา ปะโนรัมย์และนายกริช เบียนรัมย์ ที่ช่วยด้านการพิมพ์และการ
วิเคราะห์งาน ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่สนับสนุนในด้าน
เครื่องมือและข้อมูลต่างๆ หากงานวิจัยนี้มีข้อบกพร่องประการใด คณะนักวิจัย ยินดีรับฟัง
ข้อเสนอแนะจากทุกท่าน

นิรันดร์ กุลพานันท์

พฤษภาคม 2550

Topic: Development of park, national park and wild animal reserve areas in the lower northeastern part of Thailand, submitted to Thai Tourism Research Office

Researcher: Niran Kultanan and participants, 2007

Abstract

The objectives of this research were to develop the park, national park and wild animal reserve area, to study the tourism attraction place, park, national park and wild animal reserve area in lower northeastern part of Thailand, to study the efficiency of tourism attraction place and the management pattern of tourism attraction; as well as to study the tendency and strategy strengthening stably the strong of local tourism management with the nearly country. This was collected from the document of offices and Internet as well as asked the opinion of 400 tourists; analyzed by SPSS for Windows, proposed by Table, frequency, percentage, means, standard deviation and made the meeting of relative groups with interviewing.

The results were found that in the efficiency of tourism attraction place it was arranged in more level; as the activities of tourism, tourism attraction place, transportation, safety and in middle level; as the place of foyer, facility and news.

The patterns of tourism management were used in the same practice, because it were the policy of Government Ministry divided as the law and practice of tourist, the service of safety, the activity of entertainment, the communication, an advertisement label, facility, landscape and outlook management, the service of dwelling, food, transportation; except the area of wild animal reserve was controlled specially and emphasized the activity of nature study.

In the tendency and strategy strengthening stably the strong of local tourism management with the nearly country, there was already the connection of tourism management in the borderland. In the forest and animal reserve, it could be replaced the policy of tourism supplement cooperation.

Key word : Park, National park, Wild animal reserve areas, Tourism

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG6490065

ชื่อโครงการ : โครงการพัฒนามวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

ชื่อนักวิจัย : นิรันดร์ กุลทาทันท์ , ถวิล แสนตรง , สุนทร เทศสวัสดิ์วงศ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

E-mail Address : niran399@yahoo.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 มิถุนายน 2549 – 31 พฤษภาคม 2550

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ การศึกษาเรื่องการพัฒนาอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยว มวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารของหน่วยงานและแหล่งความรู้จากอินเทอร์เน็ต สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน เกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS For Windows และนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติในเขตอีสานใต้ 9 แห่ง มวนอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 4 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 6 จังหวัด ในด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมีศักยภาพมากทั้งด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว การคมนาคมเข้าแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย ส่วนที่อยู่ในระดับปานกลางเป็นด้านที่พักแรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านข้อมูลข่าวสาร

สำหรับรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ มวนอุทยานแห่งชาติ มีแนวปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน เพราะเป็นแนวนโยบายที่มอบมาในระดับกระทรวง กรม ซึ่งมีการแบ่งงานในด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติของนักท่องเที่ยว งานบริการด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมและนันทนาการ ด้านการสื่อความหมาย ป้าย การประชาสัมพันธ์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการภูมิทัศน์ และทัศนียภาพ ด้านบริการบ้านพัก ด้านบริการอาหาร ด้านคมนาคมขนส่ง ยกเว้นในส่วนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ค่อนข้างเข้มงวดกับนักท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยว โดยจะเน้นไปในกิจกรรมศึกษาธรรมชาติเป็นหลัก

ในด้านแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน นั้น พบว่ามีการเชื่อมโยงการดำเนินงานในระดับพื้นที่ชายแดนอยู่แล้ว ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า และน่าจะขยายมาเป็นความร่วมมือด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ในอนาคต

คำหลัก : วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี จากความร่วมมือของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอีสานใต้ ที่กรุณาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ นางสาวสมพร มั่งคั่ง นางสาวนพพรช ประวรรณรัมย์ นางสาวสุจิตรา แซกรรัมย์ และอาจารย์ ปรีชา ปะโนรัมย์และนายกริช เปียนรัมย์ ที่ช่วยด้านการพิมพ์และการวิเคราะห์งาน ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่สนับสนุนในด้านเครื่องมือและข้อมูลต่างๆ หากงานวิจัยนี้มีข้อบกพร่องประการใด คณะนักวิจัย ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกท่าน

นิรันดร์ กุลทนนท์

พฤษภาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 บทนำ	1
1.2 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	3
1.4 คำถามวิจัย	3
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.6 ขอบเขตการวิจัย	4
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาวิจัย	4
1.8 ประโยชน์ของงานวิจัย	5
1.9 แนวทางการนำไปใช้	6
1.10 สรุป	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 บทนำ	7
2.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.3 ความหมายของการท่องเที่ยวและความหมายของนักท่องเที่ยว	7
2.4 ทฤษฎีการท่องเที่ยว	8
2.5 ความสำคัญของการท่องเที่ยว	9
2.6 การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย	10
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	18
2.8 สรุป	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	24
3.1 บทนำ	24
3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	24
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
3.5 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	26
3.6 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	27
3.7 สรุป	28
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	29
4.1 บทนำ	29
4.2 แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอีสานใต้	29
4.2 ข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยว	30
4.3 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้	122
4.4 พฤติกรรม / ปัจจัย นักท่องเที่ยวและลักษณะการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	125
4.5 ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	128
4.6 ระดับความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	129
4.7 รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้	131
4.8 แนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยง กับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน	135
4.9 อภิปรายผล	135
4.10 ข้อเสนอแนะ	136
4.11 สรุป	136

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุป	137
5.1 บทนำ	137
5.2. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์	137
5.3 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย	137
5.4 ระเบียบวิธีวิจัย	138
5.5 ผลการศึกษา	139
5.6 ข้อสังเกตจากการศึกษา	139
5.7 สรุป	142
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	146
ภาคผนวก ก	147
ภาคผนวก ข	154
ภาคผนวก ค	157
ภาคผนวก ง	162
ภาคผนวก จ	170
ประวัติผู้เขียน	171

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 เกณฑ์การให้คะแนนความคาดหวังและความพึงพอใจ	27
2 เกณฑ์ที่ใช้จำแนกระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ	28
3 อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้	29
4 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกเพศและอายุ	123
5 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	123
6 รายได้ของกลุ่มตัวอย่าง	124
7 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	124
8 ลักษณะการมาท่องเที่ยว	125
9 ระดับความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	128

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้น การศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือเขตอีสานใต้ มีแหล่งท่องเที่ยวแบบธรรมชาติที่อยู่ในรูปอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่หลายแห่งซึ่งสามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา และลาว ทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมต่อไปกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอนาคต

1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าเขา ในเขตวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้รับความนิยมมากขึ้นลำดับ

อุทยานแห่งชาติ คือ พื้นที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศวิทยา ซึ่งมีความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นทัศนียภาพอันงดงาม น้ำตก ถ้ำ ภูเขา หรือดอกไม้ และสัตว์นานชนิด ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อุทยานแห่งชาติของประเทศไทยถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากมาย สำหรับแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ป่าที่มีคุณค่าในเชิงวิทยาศาสตร์ ทั้งเศรษฐกิจ และเชิงนิเวศวิทยา อุทยานแห่งชาติของไทยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นแหล่งที่มีความสำคัญ ทั้งทางสวยงามทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ความสวยงามทางธรรมชาติ ภูมิประเทศ หรือ ภูมิศาสตร์ของอุทยานแห่งชาตินี้ เป็นที่ประจักษ์ต่อทั้งผู้มาเยือนจากในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏต่อสายตาของนักท่องเที่ยวนี้ เป็นคำอธิบายในตัวเองได้เป็นอย่างดี หากพิจารณาอุทยานแห่งชาติในแง่ของการเป็นพื้นที่อนุรักษ์แล้ว ถือว่ามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการรักษาเสถียรภาพเชิงนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ในความหลากหลายด้านชีวภาพ พื้นที่อนุรักษ์เหล่านี้ ยังเป็นสถานที่ที่พิเศษสุดสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งความรู้ทางการศึกษาอีกด้วย ถึงปัจจุบันนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดตั้งอุทยานแห่งชาติไปแล้วทั้งสิ้น 103 แห่ง พื้นที่ประมาณ 32.93 ล้านไร่ และเตรียมการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเพิ่มเติมอีก 45 แห่ง พื้นที่ประมาณ 12.97 ล้านไร่ รวมเป็น 148 แห่ง พื้นที่ประมาณ 45.90 ล้านไร่

เนื่องจากความจำเป็นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากร ที่มีความหลากหลายทั้งใน ด้านชีวภาพ และระบบนิเวศ ที่อยู่ภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีความสำคัญอย่างมากนี้เอง จึงทำให้พื้นที่อุทยานแห่งชาติของไทยถูกประกาศให้ครอบคลุมพื้นที่กระจายอยู่ทุกภาค ทั้งจากยอดเขา ที่สูงสุดของประเทศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ไต่ระดับความสูงมาถึงที่ต่ำลงไปปากแม่น้ำเช่น อุทยานแห่งชาติลำน้ำกระบุรี ต่อกันถึงชายทะเลและจนถึงกลางทะเล เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะ สุรินทร์

สำหรับความหลากหลายด้านชาติพันธุ์และพันธุกรรม จริงอยู่ที่ความรู้ทางวิชาการ เกี่ยวกับพันธุ์พืชและสัตว์ของไทยเรายังมีจำกัดอยู่มาก จนบางครั้งเป็นผลให้การจัดการทาง ธรรมชาติและทรัพยากรนั้นๆ บกพร่องไป อย่างไรก็ตาม จากการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยตาม ธรรมชาติของชนิดพันธุ์ และพันธุกรรมต่างๆ เหล่านั้นไว้ ในเขตอุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ กรม อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืชจึงได้สร้างความมั่นใจให้แก่ลูกหลานของไทยว่า ชนิดพันธุ์ป่า ต่างๆของไทยได้รับความคุ้มครองไว้ในระดับหนึ่งแล้วพร้อมกันนั้น ก็ได้ทำการส่งเสริมให้มี การศึกษาวิจัยค้นคว้าทางวิชาการควบคู่กันไป ด้วยความหวังว่า สักวันหนึ่งประเทศไทย ของเราจะ ได้มีความพร้อม และสามารถนำธรรมชาติและทรัพยากรชีวภาพที่เราใช้อย่างหลากหลายมาใช้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

ธรรมชาติและทรัพยากรที่มีค่าในเขตอุทยานแห่งชาติของไทยอีกประเภทหนึ่ง คือ สิ่งที่ได้ เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติ มีความโดดเด่นเป็นหนึ่งเดียวของโลก หรือที่เรียกว่า ธรรมชาติและ ทรัพยากรที่มีเอกลักษณ์ทางธรณีสัณฐาน เช่น สุสานผาหอย 75 ล้านปี ที่อุทยานแห่งชาติหาด นพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพี เขาตะปู ณ อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ถ้ำหินงอกหินย้อย ที่วัดจิตร ตระการตา ณ อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ หาดหินงาม ณ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ลานหิน ปู่ม ลานหินแตก ณ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า หินผา ณ ผาหล่มสัก ความเหมาะสมของต้น สอนสามใบ บนหน้าผา ที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ความโดดเด่นของธรรมชาติและทรัพยากรเหล่านี้ หากถูกทำลายเงินมากมายแค่ไหนก็ ตามไม่สามารถสร้างได้อีก ความภาคภูมิใจของชาวไทยที่มีธรรมชาติและทรัพยากรมีค่าเหล่านี้ ต้องสูญหายไปด้วยธรรมชาติและทรัพยากรล้ำค่าอีกด้านหนึ่ง ซึ่งไม่อาจมีไม่มากนักในเขตอุทยาน แห่งชาติของไทย คือ ธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ชาวเล ณ อุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติตะรุเตาและอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาเงาะป่าซาไก ณ อุทยานแห่งชาติทะเลบัน หรือชุมชนชาวเขา ซึ่งวัฒนธรรมการดำรงชีพอย่างดั้งเดิมของชุมชน เหล่านี้นับวันจะลดน้อยถอยลงไปทุกที ในส่วนที่เหลืออยู่จึงมีคุณค่าในตัวเองอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

และสุดท้าย คือ ธรรมชาติและทรัพยากรทางประวัติศาสตร์นับแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ภาพเขียนสี ณ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม หรือร่องรอยและซากไดโนเสาร์ ณ อุทยานแห่งชาติภู

เวียง มาจนถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญของชาติ ก็ปรากฏอยู่ในอุทยานแห่งชาติ เป็นจำนวนมาก เช่น พระที่นั่งคูหาคฤหาสน์ ณ อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดเจดีย์พระทางเรือ ล่ม ณ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ทัศนสถานนักโทษการเมือง ณ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งเรา ได้คุ้มครองรักษาไว้ให้แก่ลูกหลานไทย จึงยากที่จะประเมินคุณค่าออกมาเป็นเงินได้

ส่วนวนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เช่นเดียวกัน เพราะมีลักษณะคล้ายอุทยานแห่งชาติ แต่ต่างกันตรงการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าใน เขตอีสานใต้

(2) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอีสานใต้

(3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

(4) เพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

1.4 คำถามวิจัย

(1) แหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้อยู่ในระดับไหน

(2) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้เป็นอย่างไรและแนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านควรเป็นอย่างไร

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

1.5.1 ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิจากสิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัด focus group ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.5.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- (1) ประชากร หมายถึง เจ้าหน้าที่อุทยาน ตัวแทนชุมชน และนักท่องเที่ยว
- (2) กลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างมีระบบ โดยเลือกเอาอุทยานแห่งชาติวนอุทยาน หรือ เขตรักษาสัตว์พันธุ์ป่า จังหวัดละ 2 แห่ง แล้วสุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวอย่างมีระบบ

1.5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- แบบสอบถาม สำหรับคำถามวิจัยข้อ 2 และ 3
- แบบสัมภาษณ์ สำหรับคำถามวิจัย 2 และ 3
- Focus group สำหรับคำถามวิจัยข้อ 2 และ 3

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- เชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และร้อยละ
- เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับคำถามวิจัย ข้อ 1,2 และ 3

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าพัฒนาวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ โดยทำการเลือกพื้นที่ที่เป็นตัวแทนของ 6 จังหวัดในอีสานใต้ ดังนี้คือ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดนครราชสีมา

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.7.1 นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้
- 1.7.2 เจ้าหน้าที่ หมายถึง เจ้าหน้าที่ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้
- 1.7.3 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ศักยภาพ คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวในด้านกิจกรรมท่องเที่ยว การคมนาคมเข้าแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย ที่พักแรม สิ่งอำนวยความสะดวก และด้านข้อมูลข่าวสาร

1.7.4 อีสานใต้ เป็นส่วนหนึ่งของภาคอีสานที่อยู่บริเวณล่างสุดของภาค ประกอบด้วย จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดสุรินทร์

1.7.5 อุทยานแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่ประกอบด้วยทรัพยากรที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศวิทยา ซึ่งมีความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นทัศนียภาพอันงดงาม น้ำตก ถ้ำ และภูเขา หรือดอกไม้ สัตว์นานาชนิด ที่มีความสำคัญยิ่ง

1.7.6 วนอุทยาน หมายถึง สถานที่ทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีพื้นที่ไม่มากนัก สามารถปรับปรุงเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

1.7.7 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หมายถึง เป็นพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัยเพื่อว่าสัตว์ป่าใน พื้นที่ดังกล่าว จะได้มีโอกาสสืบพันธุ์และขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้มากขึ้น ทำให้สัตว์ป่าบางส่วนมีโอกาสกระจายจำนวนออกไปในท้องที่แหล่งอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า ในการเลือกพื้นที่เพื่อกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้น จะต้องเป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าชนิดที่หายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์อาศัยอยู่ มีแหล่งน้ำ แหล่ง อาหาร เป็นที่หลบภัยสำหรับสัตว์เพียงพอ ตลอดจนเป็นแหล่งที่ห่างจากชุมชนพอสมควรและถูกรบกวนน้อยและเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใด ซึ่งมีใช้ทบวงทางการเมือง เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นสมควรกำหนดที่ดินแห่งใดให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัยเพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่า ก็ให้กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้ มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้น แนบท้ายในพระราชกฤษฎีกาด้วย บริเวณที่กำหนดนี้ เรียกว่า "เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า"

1.8 ประโยชน์ของการวิจัย

1.8.1 ทราบแหล่งท่องเที่ยววนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

1.8.2 ทราบศักยภาพและรูปแบบการจัดการของ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

1.8.3 ทราบแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

1.9 แนวทางการนำไปใช้

1.9.1 สำนักงานศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดในเขตอีสานใต้นำไปใช้ประกอบการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

1.9.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง

1.10 สรุป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้น การศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือเขตอีสานใต้ มีแหล่งท่องเที่ยวแบบธรรมชาติที่อยู่ในรูปอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่หลายแห่งซึ่งสามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา และลาว ทำให้สามารถพัฒนากการท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอนาคต

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทนำ

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ เป็นโครงการวิจัยเพื่อหาการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้เพื่อการเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งการค้นหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

โดยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และเพื่อให้ได้แนวคิดในการหาคำตอบเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะนักวิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้คือ

2.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวและความหมายของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2533:19) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การเล่นกีฬา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยือนญาติพี่น้อง ความหมายของการท่องเที่ยวในหลักการแล้วอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ส่วนความหมายและประเภทของนักท่องเที่ยวจำแนกออกเป็น ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Visitor) คือ บุคคลที่มีได้พำนักรักษาการณ์ในราชอาณาจักรไทย โดยเดินทางเข้ามาเพื่อการพักผ่อน การเยี่ยมเยือนญาติมิตร การศึกษาหาความรู้ การกีฬา การติดต่อธุรกิจ หรือการประกอบภารกิจใด ๆ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ได้รับค่าจ้างในการประกอบภารกิจนั้นจากผู้นับในราชอาณาจักรไทย จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) คือนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน

1.2 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน (International Excursionist) คือ นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งโดยไม่ได้ค้างคืน

2. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Visitor) คือบุคคลทุกสัญชาติซึ่งมีที่พำนักถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ถิ่นที่อยู่ประจำของตน เพื่อการพักผ่อน การศึกษาหาความรู้ การกีฬา การศาสนา การประชุมสัมมนา การติดต่อธุรกิจหรือประกอบกิจการใด ๆ แต่ทั้งนี้ต้องมีได้ค่าจ้างในการประกอบภารกิจนั้นจากผู้ใด โดยจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 นักท่องเที่ยวภายในประเทศค้างคืน (Domestic Tourist) คือนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบันแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน

2.2 นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน (Domestic Excursionist) คือนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน

2.2.2 ทรัพยากรท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2529:22) จำแนกทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพทางกายภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามหรือน่าสนใจ เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเลสาบ ทะเลทราย ทะเล และเกาะต่าง ๆ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ ทั้งที่เป็นมรดกในอดีต และสร้างขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุ พื้นที่ หรือสิ่งก่อสร้าง แต่มีผลดึงดูดในทางการท่องเที่ยว เช่น อนุสรณ์สถาน ศาสนสถาน พระราชวังโบราณ หรือพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือสืบต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เช่น สภาพชีวิตริมแม่น้ำลำคลอง เรือนแพ งานเทศกาลต่าง ๆ ประเพณีต่าง ๆ และศิลปะการแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2533: 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้นำเงินตราต่างประเทศ เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก รายได้จากต่างประเทศช่วยลดการขาดดุลทางการค้าได้อีกทางหนึ่ง
2. รายได้จากท่องเที่ยวมีผลทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัว
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคเมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมินาคนั้น ๆ

โดยทั่วไปการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านการเมือง และจะต้องได้รับความร่วมมือจากพลเมืองทุกคนในประเทศ เพื่อที่จะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ทางด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของประเทศและของโลกมีความสำคัญกับการท่องเที่ยว ดังนี้คือ

1. สร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้ให้กับประเทศจำนวนมาก เพราะนักท่องเที่ยวแต่ละคนจะนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าซื้อของ ค่าเดินทางภายในประเทศ ค่าชมความบันเทิงและอื่น ๆ เป็นผลทำให้ เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมมีความเจริญอย่างรวดเร็วและกว้างขวางนับว่าเป็นรายได้ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยลดการขาดดุลทางการชำระเงินของประเทศ เมื่อเทียบกับรายได้ของการส่งออกของประเทศไทยทั้งหมด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา รายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นลำดับมาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2538 – 2540 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางมาเยือนประเทศไทยจำนวนมากเพิ่มขึ้น และนำรายได้ให้ประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. สร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการขนาดใหญ่ที่มีอุตสาหกรรมย่อย และธุรกิจต่าง ๆ เกี่ยวข้องจำนวนมาก ก่อให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องได้แก่ การบริการเกี่ยวกับที่พักและอาหาร การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ การขับรถรับจ้าง การบริการเช่าเรือหรือรถ และการขายของที่ระลึก เป็นต้น ส่วนอาชีพที่เกี่ยวข้องทางอ้อมได้แก่ การก่อสร้างสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก การผลิตสินค้าพื้นเมือง สินค้าที่ระลึกและสินค้าทางการเกษตร ซึ่งมีผลทำให้เกิดการจ้างงาน อันเป็นการกระจายการสร้างงานออกไปสู่ชนบทด้วย

ทางด้านสังคม

การท่องเที่ยวมีความสำคัญในการพัฒนาสังคมดังนี้

1. การท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของชาติ ซึ่งเป็นการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว สังคมไทยเป็นสังคมของชาติเก่าแก่ที่สั่งสมและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมมาช้านาน ทำให้เป็นโอกาสดีที่จะนำเสนอเผยแพร่ โดยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้
2. การท่องเที่ยวมีส่วนสร้างความปลอดภัยและมั่นคงให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น ท้องถิ่นใดที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่นนั้นย่อมได้รับการเสริมสร้างด้านความมั่นคงและปลอดภัยด้วย

ทางการเมือง

การท่องเที่ยวมีความสำคัญทางการเมืองดังนี้

1. การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมความสัมพันธ์ไมตรีและความเข้าใจของประชาชนทั้งมวลอันจะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่สันติภาพของโลก
2. การท่องเที่ยวทำให้นานาประเทศรู้จักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประเทศเริ่มได้เข้าร่วมในองค์กรหรือสมาคมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนช่วยในการเข้าร่วมการเอื้ออำนวยประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้กว้างขวางมากขึ้น

2.2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ในสภาวะโลกปัจจุบันผู้คนหันมาสนใจการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในประเทศ (Inbound Tour) หรือการท่องเที่ยวนอกประเทศ (Outbound Tour) โดยทุกประเทศมีจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเหมือนกันหมด คือต้องการหารายได้เข้าประเทศ และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้จักประเทศของตนเพิ่มมากขึ้น สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวได้พัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2467 โดยมีการจัดแผนโฆษณาขึ้นในกิจการรถไฟ เพื่อทำหน้าที่รับรองและให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาเที่ยวในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2479 ได้มีการจัดตั้งแผนกส่งเสริมการพาณิชย์และการท่องเที่ยวขึ้น ในกระทรวงเศรษฐกิจ เพื่อรองรับงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นตรงกับกรมโฆษณาหรือกรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันและต่อมารัฐบาลได้เริ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นอย่างจริงจัง ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือ อ.ส.ท ขึ้นในปี พ.ศ. 2502 และเปลี่ยนชื่อเป็นการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือ ททท. ในปี พ.ศ. 2522 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้พยายามที่จะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นจะเห็นได้จากการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยขึ้น ซึ่งปรากฏรวมอยู่ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2534) โดยการกำหนดบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แนวทางการบริการท่องเที่ยว และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525- 2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)

2.2.5 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวไว้ 5 ประการ คือ

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอื่น ๆ อันจะเป็นการชักจูงให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว
3. อำนวยความสะดวก และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความเป็นไมตรีระหว่างประชาชน และระหว่างประเทศ โดยอาศัยการท่องเที่ยว
5. ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2539 : 48 – 49) นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตั้งหน่วยงานตำรวจท่องเที่ยวขึ้น ในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2525 และยกฐานะขึ้นมาใหม่ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 เป็นกองบังคับการท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้นหน่วยงานรัฐบาลที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวได้นำเสนอให้มี ตราพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 ขึ้นเพื่อยกย่องและคุ้มครองนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ด้วย เป็นผลให้การก่อตั้งสำนักงานทะเบียนและอาชีพมัคคุเทศก์ให้เป็นระเบียบและได้มาตรฐานตามกฎหมายกำหนด

2.2.6 ข้อเสียของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวก็เหมือนกับกิจกรรมอื่นๆโดยทั่วไปคือก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านดีและด้านเสียแก่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ผลกระทบด้านดีได้แก่ความสำคัญของการท่องเที่ยวดังกล่าว ส่วนผลกระทบทางด้านเสียสรุปได้ดังนี้ (สุภาพร มากแจ้ง, 2539)

1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ อำนาจการจับจ่ายใช้สอยอย่างไม่ีขีดจำกัดของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อและภาวะค่าครองชีพสูงในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. ผลกระทบด้านสังคม การท่องเที่ยวเปลี่ยนสภาพสังคมของแหล่งท่องเที่ยวจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง ประชากรในท้องถิ่นละทิ้งอาชีพเดิมเข้าสู่วงจรรูรกิจ เปลี่ยนสภาพการดำรงชีวิต ความเอื้ออาทรลดลง อาชญากรรมเพิ่มขึ้น ค่านิยมของสังคมบางประการเปลี่ยนไป เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความสันโดษ ความรักเกียรติและศักดิ์ศรี ฯลฯ
3. ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม มีผลทำให้เกิดการสูญเสียวัฒนธรรมประจำชาติและการรับวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การกินอยู่ การดำรงชีวิต ฯลฯ
4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายประการ ได้แก่ มลพิษทางเสียง น้ำ อากาศ และขยะมูลฝอย เกิดความแออัดสูญเสียสภาพชนบทและธรรมชาติ ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรท่องเที่ยวถูกทำลาย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบหลายด้าน หากเป็นด้านดีก็เป็นประโยชน์แต่ถ้าเป็นด้านลบก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ดีพึงประสงค์ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหากได้รับความเสียหายจะฟื้นฟูได้ยาก ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวจึงควรกระทำในทิศทางที่แสดงเจตนาถึงความพยายามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

2.2.7 การอนุรักษ์ (Conservation)

จากการศึกษาพบว่าคำว่าอนุรักษ์มีหลายความหมาย ยกตัวอย่างเช่น นิวัติ เรืองพานิช (2542) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้

หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องกาลเทศะ (time and space) อีกด้วย

สันทัต โรจนสุนทร (2535) ได้ให้ความเห็นว่า การอนุรักษ์ก็คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ซึ่งหากจะบอกอย่างลึกซึ้งแล้วการอนุรักษ์คือการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นมีจุดร่วมกันที่ทำให้สรุปได้ว่า การอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ไม่เกิดอีกสิ่งหนึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่ของสรรพชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์ที่ใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อสนองความต้องการในการบริโภค ดังนั้น การอนุรักษ์เพื่อให้มีสภาพที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติได้นานที่สุด จึงต้องประหยัดและไม่ให้สิ้นเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์ การรักษาให้คงสภาพเดิมของธรรมชาติให้มากที่สุดพร้อมกับการพัฒนาศักยภาพให้เกิดประโยชน์ในเชิงท่องเที่ยวรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในขณะนี้ คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”

2.2.8 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

คำว่า “Ecotourism” เป็นคำที่หลายประเทศได้กำหนดแนวคิดและแนวทางไว้หลากหลาย ต่าง ๆ กัน แม้จะเพี้ยนบ้างแต่สรุปถึงความหมายคำแปลของคำว่า “Ecotourism” ก็ยังเป็นที่ถกเถียงกัน (ภราเดช พยัฆวิเชียร, 2539)

สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อ “Ecotourism” มี 3 ลักษณะ คือ

1) ผู้ที่ใช้คำว่า Ecotourism ในความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยกตัวอย่างเช่น ภราเดช พยัฆวิเชียร นักเขียนอนุสาร อสท (ภราเดช พยัฆวิเชียร, 2539) นิก นักเขียนวารสารเพื่อนเดินทาง (นิก, 2540) ทวยเทพ ถวัลย์ภิญโญ นักเขียนอนุสาร อสท (ทวยเทพ ถวัลย์ภิญโญ, 2541) อภินันท์ บัวหภักดี นักเขียนอนุสาร อสท (อภินันท์ บัวหภักดี, 2539) เป็นต้น

2) ผู้ที่ใช้คำว่า “Ecotourism” ในความหมายเชิงนิเวศ ยกตัวอย่างเช่น ทิพยมาศ นักเขียนวารสารแม่และเด็ก (ทิพยมาศ, 2543) กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กองวางแผนโครงการ, 2540) เทียนชัย มัชฌมานและคณะงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (เทียนชัย มัชฌมานและคณะ, มปป) เป็นต้น

3) ผู้ที่ใช้คำว่า Ecotourism ในความหมายเชิงอนุรักษ์และเชิงนิเวศรวมกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณพร วณิชชานุกร สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (วรรณพร วณิชชานุกร, 2540)

2.2.9 การจัดการอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ (National Park)

อุทยานแห่งชาติมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประวัติด้านความเป็นมา และมีความจำเป็นของการประกาศจัดตั้ง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ สำหรับประเทศไทยอุทยานแห่งชาติมีความหมายทั้งในเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวและการศึกษาวิจัย ส่วนความหมายของอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้กำหนดความหมายอุทยานแห่งชาติไว้ดังนี้ “ คือที่ดินซึ่งรวมไว้ทั้งที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วยหนอง คลอง บึง อ่าง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และชายฝั่งที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ” ลักษณะที่ดินดังกล่าวเป็นที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ และมีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือ ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ ทบวง การเมือง ทั้งนี้การกำหนดดังกล่าวก็เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและความรื่นรมย์ของประชาชนสืบไป

อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยทุกแห่งมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นไปตามหลักสากลของการจัดการอุทยาน และอุทยานแห่งชาติระดับมาตรฐานสากล นอกจากนี้จะมีคุณลักษณะที่เด่นในระดับชาติแล้ว ยังต้องดำเนินการบริการและจัดการโดยหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่เพียงพอแก่การคุ้มครองป้องกันพื้นที่อนุรักษ์ให้รอดพ้นจากการบุกรุกทำลาย

พื้นที่จัดตั้งอุทยานแห่งชาติจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป
2. เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยทางวิชาการในเรื่องของธรรมชาติ และนิเวศวิทยา
3. เป็นแหล่งพักผ่อนของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างต่อเนื่องและถาวร

ตลอดไป

เขตการจัดการของอุทยานแห่งชาติโดยทั่วไป จะมี 3 เขต แต่บางพื้นที่อาจต้องแบ่งมากกว่า 3 เขตก็ได้ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เขตบริการ (Service Zone) หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เขตการใช้ประโยชน์อย่างเข้มข้น (Intensive use zone) หมายถึง เขตที่แบ่งไว้เพื่อพัฒนาสิ่งก่อสร้าง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ได้แก่ อาคารสถานที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่ทำการบ้านพัก โรงเก็บวัสดุครุภัณฑ์สำหรับสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักแรมที่เป็นอาคารบ้านพัก ร้านอาหาร ลานจอดรถ ห้องสุขา ฯลฯ อุทยานแห่งชาติหนึ่ง ๆ อาจกำหนดให้มีเขตบริการเพียง

จุดเดียวหรือหลายจุดก็ได้ ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ และปริมาณการใช้ประโยชน์ แต่ควรมีพื้นที่รวมกันไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่

2. เขตนันทนาการ (Recreation zone) หมายถึง เขตที่รวมเอาสิ่งที่น่าสนใจหรือจุดสนใจต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ไว้เข้าด้วยกัน เช่น น้ำตก ถ้ำ แหล่งน้ำ ชายหาด จุดชมวิว มีสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นแก่การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ห้องสุขา ตัวกลางสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นต้น เขตนันทนาการนี้มีเนื้อที่ไม่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะเด่นของพื้นที่ว่ามีมากน้อยแค่ไหน

3. เขตป่าเปลี่ยน (Primitive zone) อาจเรียกว่าเขตสงวนสภาพธรรมชาติ (Environmental preservation zone) หมายถึง บริเวณที่มีสภาพสมบูรณ์และมีความเปราะบางหรือเกิดผลกระทบได้ง่าย (หากให้มีการใช้ประโยชน์โดยไม่มีการควบคุม) ตลอดจนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ปกติจะไม่อนุญาตให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากจัดให้มีทางเท้าแบบง่าย ๆ ให้นักนันทนาการที่นิยมเดินป่า และศึกษาธรรมชาติได้เข้าไปใช้ในบางฤดูกาล เขตป่าเปลี่ยนนี้โดยมากจะมีเนื้อที่กว้างใหญ่ บางกรณีจะมีเนื้อที่ถึงร้อยละ 90 – 95 ของพื้นที่ทั้งหมด

วนอุทยาน (Forest Park)

วนอุทยาน หมายถึง พื้นที่ขนาดเล็กซึ่งจัดตั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจมีความสำคัญในระดับท้องถิ่นโดยมีจุดเด่น เช่น น้ำตก หุบเหว หน้าผา เป็นต้น โดยปกติแล้ว วนอุทยานจะไม่อยู่ไกล จากชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงสะดวก

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528) ให้คำจำกัดความว่า วนอุทยานเป็นพื้นที่ที่มีทัศนธรรมชาติสวยงาม เช่น ถ้ำ น้ำตก หาดทรายขาว เป็นต้น โดยมีการปรับปรุงตกแต่งสถานที่เหล่านั้นให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน เช่น การสร้างถนน ทางเดินเท้า ตลอดจนโต๊ะม้านั่ง สำหรับนั่งพักผ่อน และรับประทานอาหาร สถานที่จัดสร้างวนอุทยานมักอยู่ไม่ไกลจากแหล่งชุมชนมากนัก สะดวกแก่การเดินทางไปเที่ยวและพักผ่อน

ชูชีพ เยาวพัฒน์ (2543) ให้ความหมายของวนอุทยานว่า วนอุทยาน หมายถึง พื้นที่ขนาดเล็กที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีความสำคัญในระดับท้องถิ่น เช่น ถ้ำ น้ำตก หน้าผา หรือหาดทราย ในสถานที่เหล่านี้จะได้รับการปรับปรุงและตกแต่งให้เหมาะสมกับการพักผ่อนของประชาชน เช่น จัดทำโต๊ะม้านั่ง ทำถนนหนทาง ตลอดจนทางเดินเท้าให้สะดวกสบายสำหรับการสัญจรไปมาของประชาชนทั่ว ๆ ไป

สมณฑา พรหมบุญและคณะ (2544) ได้ให้ความหมายของวนอุทยานไว้ว่า เป็นพื้นที่ป่าขนาดเล็กในระดับท้องถิ่น มีความงดงามตามธรรมชาติ อาจมีลักษณะเด่น เช่น น้ำตก หุบเหว ถ้ำ

หน้าผา หาดทราย เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ของประชาชนทั่วไป ทางกรมป่าไม้เห็นสมควรที่จะสงวนพื้นที่ป่าให้เป็นวนอุทยานให้เพิ่มมากขึ้นและมีอยู่ในทุกจังหวัด จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกพื้นที่ที่สมควรจัดเป็นวนอุทยานไว้หลายประการ ดังนี้

- 1) เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ หรือกำลังเตรียมการสงวนหรือเป็นเขตป่าที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้และเป็นดินสาธารณะ
- 2) เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีลักษณะเด่น หายากและแปลก มีความสวยงามร่มรื่น เหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติได้
- 3) มีขนาดของพื้นที่พอสมควร มีระบบนิเวศที่สมดุลและพัฒนาเต็มที่แล้วเป็นประโยชน์ได้ในระยะยาว

2.2.10 การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแบบยั่งยืน

ในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละท้องถิ่นมักจะมีทรัพยากรท่องเที่ยวหลายแห่ง ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละแห่งย่อมมีศักยภาพแตกต่างกัน ทรัพยากรท่องเที่ยวบางแห่งอาจมีศักยภาพสูง ในขณะที่ทรัพยากรท่องเที่ยวบางแห่งมีศักยภาพต่ำ แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงไม่สามารถทำการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ทุกแห่ง จำเป็นต้องทำการประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดย มีขั้นตอนการประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นขั้นการสำรวจตรวจสอบ ว่าในจังหวัดหรือท้องถิ่นของตนปัจจุบันมีทรัพยากรท่องเที่ยวอะไรบ้างในแต่ละประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวได้กล่าวไปแล้ว วิธีการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่อาจทำได้ 3 วิธี คือ

- 1) วิธีการสำรวจจากเอกสารอ้างอิง เป็นวิธีการสำรวจโดยใช้เอกสารอ้างอิงที่มีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่
- 2) วิธีการสำรวจจากพื้นที่จริง เป็นวิธีการสำรวจโดยใช้การเดินทางสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่จริง
- 3) วิธีการสำรวจจากการสอบถาม เป็นวิธีการสำรวจโดยใช้การสอบถามจากประชาชนในท้องถิ่น หรือผู้นำท้องถิ่น หรือผู้รู้ในท้องถิ่น

เมื่อทำการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่จนได้ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่แล้ว ก็นำมาจัดทำบัญชีทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ตามประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว พร้อมทั้งสิ่งที่อำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ เป็นขั้นการสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพท่องเที่ยว ซึ่งในการสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่สามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1) การสำรวจตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมจนไม่มีใครสนใจ หรือไม่เป็นที่รู้จัก แล้วหาทางฟื้นฟูให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ โดยทำการบูรณะ ซ่อมแซม ปรับปรุง พร้อมทั้งจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวขึ้นด้วย

2) การจัดสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เคยมีในอดีต แต่ปัจจุบันขาดการสานต่อ โดยทำการสืบค้นหลักฐานและศึกษาจากคำบอกเล่าของผู้รู้ เพื่อจัดให้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

3) การจัดสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมท่องเที่ยวขึ้นใหม่โดยพิจารณาจากวัสดุอุปกรณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วจัดสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ให้เป็นการประเพณีประจำปีของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม เช่น การจัดสร้างหุ่นฟางนกของจังหวัดชัยนาท โดยใช้วัสดุฟางข้าวในท้องถิ่นมาสร้างหุ่นฟางนกนานาชนิด มีการประกวดแข่งขัน กัน ณ บริเวณอุทยานนกของจังหวัดชัยนาท จนกลายเป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดที่มีคนมาเที่ยวชมงานเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

4) การพัฒนาพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวใหม่ขึ้น ซึ่งในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละท้องถิ่นอาจมีพื้นที่รกร้างว่างเปล่าหลายบริเวณ อันเป็นพื้นที่ที่เคยใช้ประโยชน์มาแล้ว แต่ปัจจุบันทิ้งรกร้าง เช่น เหมืองแร่ร้าง ไร่ร้าง เป็นต้น อาจจะนำมาดัดแปลงให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ เช่น พัฒนาเหมืองแร่ร้างให้เป็นพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ หรือเป็นสถานศึกษาวิธีการทำเหมืองแร่สมัยโบราณ หรือพัฒนาไร่ร้างให้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ป่า และจัดทำซาฟารี หรือเป็นสวนสัตว์ หรือเป็นสวนนก เป็นต้น

5) การพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำและป่าพรุให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวใหม่ขึ้น ซึ่งบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำหลายแห่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ตกปลา เล่นเรือ เล่นสกีน้ำ หรือทำกิจกรรมอื่นๆที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำ ส่วนบริเวณพื้นที่ป่าพรุสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศของป่าพรุได้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้างหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นขั้นการสร้างหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแบบยั่งยืนโดยใช้ 2 หลักเกณฑ์ คือ (1) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อจัดลำดับตามความสำคัญ และ (2) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพท่องเที่ยวเพื่อจัดลำดับความเสื่อมโทรม โดยให้น้ำหนักทั้ง 2 หลักเกณฑ์เท่ากัน

2.2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ไพฑูรย์ จันทรา (2546) ได้ศึกษาปัจจัยสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวนอุทยาน (สวนหิน) ของประเทศไทย :กรณีศึกษาวนอุทยานผางาม จังหวัดเลย ผลการศึกษาวีจยพบว่า

(1) หญิงวัยรุ่นที่กำลังอยู่ในวัยเรียนนิยมท่องเที่ยวในวนอุทยานผางามมากที่สุดโดยส่วนใหญ่โดยสารรถม้าเที่ยววนอุทยานผางามกับเพื่อน ๆ เป็นครั้งแรก ตามการบอกเล่าปากต่อปากโดยมีจุดมุ่งหมายมาชมธรรมชาติที่มีลักษณะเด่นเป็นส่วนหินโดยเฉพาะบริเวณ เขาวงกต โดยมีคฤศเทศก์นำทาง ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 1 – 2 ชั่วโมง

(2) นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นทางบวกต่อปัจจัยการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง-นิเวศ ซึ่งวนอุทยานผางามจัดทำอยู่ในขณะนี้ ได้แก่ ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ธิดารัตน์ คีรี (2548) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผลการศึกษพบว่า

(1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 15 – 29 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท อาชีพเป็นนักศึกษา และอาศัยอยู่ในกรุงเทพ -มหานคร เหตุผลที่เลือกท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เพราะ คำชักชวนจากเพื่อนหรือญาติ ช่วงเวลาการเดินทางส่วนใหญ่เป็นช่วงวันหยุดปลายสัปดาห์ มาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก โดยเลือกที่พักเป็นเต็นท์ที่ให้บริการบริการ ณ จุดต่าง ๆ บนอุทยาน ระยะเวลาที่พัก 1 คืน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการมาเที่ยว โดยบุคคลที่ร่วมท่องเที่ยวด้วยเป็นกลุ่มคนเฉพาะครอบครัว

(2) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยวในด้านความสวยงาม สงบ และเป็นธรรมชาติ

บุษบง กฤษณะโยธิน (2534) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของตัวกลางในการสื่อความหมายการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว บริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่าง 250 คน พบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าสื่อที่มีประสิทธิภาพมาก ได้แก่ เครื่องหมายและแผ่นป้าย กับเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ประสิทธิภาพปานกลาง ได้แก่ แผนที่ และเจ้าหน้าที่ผู้แนะนำ ประสิทธิภาพน้อย ได้แก่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของอุทยานแห่งชาติ นิทรรศการและเอกสารแจก สื่อที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าควรพัฒนาปรับปรุง 3 อันดับแรก ได้แก่ เครื่องหมายและแผ่นป้าย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

เพ็ญศรี เจริญวานิช และ นิติพล ภูตะโชติ (2541) ได้ศึกษาการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง 640 คน พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ้าหน้าที่ในด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐส่วนใหญ่มีความเห็นว่าประชาชนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการที่ทำธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าประชาชนไม่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเนื่องจากเป็นศัพท์ใหม่ไม่เคยได้ยิน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับสื่อที่ทำให้ประชาชนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นโทรทัศน์

ส่วนทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้จะไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่ามีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และใน 5 จังหวัด โดยเห็นว่ามีเหมาะสมที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในแต่ละจังหวัดไม่แตกต่างกันมากนัก โดยส่วนใหญ่เห็นว่าน่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาธรรมชาติ ยกเว้นบุรีรัมย์รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมส่วนใหญ่ คือ ศึกษาศิลปวัฒนธรรม

พันทิพา โฉมประดิษฐ์ (2530) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่าความคิดเห็นโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเห็นด้วยกับแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แต่ต้องมีการกำหนดเขตและขนาดของพื้นที่ในการพัฒนาด้วย และนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเป็นกลาง ๆ ต่อการให้เอกชนมาร่วมดำเนินการให้บริการ แต่ถ้าวรัฐบาลมีมาตรการที่รัดกุม

และเหมาะสมในการควบคุมการดำเนินการของเอกชนแล้ว นักท่องเที่ยวก็จะเห็นด้วยที่จะให้
เอกชนมาลงทุนดำเนินการ

ภรณ์ ศิริโชติ และ กุลธิดา ท้วมสุข (2533) ได้ศึกษารูปแบบของสื่อที่เหมาะสม
กับการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโพนอานวย อำเภอท่า
คันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างด้านพฤติกรรมมารับข่าวสารจำนวน 100 คน ด้าน
ประเภทของสื่อที่จะเข้าถึงราษฎรได้มากที่สุดในการรับรู้ข่าวสาร จำนวน 387 คน โดยใช้
แบบสอบถาม พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่เคยได้ยินเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยได้ยินจาก
รายการวิทยุ รองลงมาจากผู้ใหญ่บ้านและโทรทัศน์ตามลำดับ ดังนั้นจะเห็นว่ารายการวิทยุและ
ผู้นำหมู่บ้านมีส่วนสำคัญมากในการถ่ายทอดความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนสื่อที่จะเข้าถึงราษฎรได้มากที่สุดในการรับรู้ข่าวสาร คือ ส่วนมากเคยฟังจากหอ
กระจายข่าวและฟังทุกวันเป็นส่วนมาก

กังสดาล ภูสิงหา (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมบทบาทของ อบต. ในการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา อบต.บ้านเปิด กับ บ้านหนองโคตร อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการบริหาร อบต. จำนวน 41 คน ประชาชนและผู้มา
เที่ยว จำนวน 100 คน โดยการระดมสมอง ดำเนินกิจกรรมแทรกแซง และประเมินผลการ
ดำเนินการ พบว่า ปัญหาที่สำคัญ เป็นปัญหาด้านขาดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ขาดระบบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ อบต. ขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยว ส่วนผลการศึกษาของ อบต. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่ยังไม่
เป็นที่พอใจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมแทรกแซง คือ สมาชิก อบต. มีความพยายามที่จะ
แสดงบทบาทของตนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้นและประชาชนมีความพึงพอใจต่อ
แหล่งท่องเที่ยวของบึงหนองโคตรมากยิ่งขึ้น

ดารากร เจียมวิจักขณ์ (2532 : 93) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อความหมาย
ธรรมชาติเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวของอุทยาน
แห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวทำในการมา
พักผ่อน เรียงตามลำดับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทำมากที่สุด ได้แก่ การเดินชมทิวทัศน์ (ร้อยละ
73.6) การถ่ายรูป (ร้อยละ 63.6) การเล่นน้ำตก (ร้อยละ 56.0) การปิกนิก (ร้อยละ 40.4)
การส่องสัตว์ (ร้อยละ 37.2) การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เดินป่า (ร้อยละ 36.4) และหอดู
สัตว์ (ร้อยละ 5.6)

คมกริช ด้วงเงิน (2534 : 42 – 50) ได้ศึกษาขีดความสามารถทางจิตวิทยาในการรองรับการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการบริเวณน้ำตกเหวสุวัต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่านักท่องเที่ยวมีจุดมุ่งหมายหลักในการเดินทางมาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อน เหตุที่เลือกมาพักผ่อนที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากชื่อเสียงด้านความงามของธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยมาเที่ยวที่นี่แล้ว จุดท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของนักท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตกเหวสุวัต กิจกรรมนันทนาการที่นิยม ได้แก่ การชมทิวทัศน์ ร่องลงมา ได้แก่ การถ่ายรูป การเล่นน้ำ และปิกนิก

ศุภวิทย์ ธิยาปภา (2535 : 1-1-1-10) ได้สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่ากิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ได้แก่ ชมทิวทัศน์ตามจุดต่าง ๆ (ร้อยละ 60.0) ชมหรือเล่นน้ำตก (ร้อยละ 55.6) ถ่ายภาพ (ร้อยละ 53.8) ดูนก ดูสัตว์ป่า (ร้อยละ 53.1) ส่องสัตว์โดยใช้สปอร์ไลท์ (ร้อยละ 30.0) ปิกนิก (ร้อยละ 25.0) เดินป่าระยะไกล (ร้อยละ 18.7)

ลลิตา โภชนพันธ์ (2539 : 81) ได้ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า พฤติกรรมการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลักของการเดินทางมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมในการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของสถานที่ท่องเที่ยวเหมาะสมเป็นจำนวนมากกว่ากลุ่มเข้าค่ายพักแรมกลุ่มอบรมสัมมนาและกลุ่มศึกษาวิจัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 12 – 32) ได้ระบุพื้นที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ รวม 19 กิจกรรม ได้แก่ เดินป่า ดำน้ำ ล่องเรือแคนู ขี่จักรยาน ล่องเรือแพ ขับริดซ์เคลื่อน 4 ล้อ นั่งช้าง ชมถ้ำ ดูนก ชมผีเสื้อ ศึกษาท้องฟ้า กิจกรรมส่องสัตว์ ศึกษาวิถีชีวิต นั่งสมาธิ นวดแผนโบราณ ตกปลา ซึม้า แคมป์ปิ้ง ซ้อมของที่ระลึก เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และเป็นแหล่งที่มีศักยภาพในการทำกิจกรรมนันทนาการในระดับสูง อันได้แก่ กิจกรรมการส่องสัตว์ในเวลากลางคืนเป็นอันดับที่ 1 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้ 60 แห่งทั่วประเทศ กิจกรรมการดูผีเสื้อเป็นอันดับที่ 2 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้ 60 แห่งทั่วประเทศ กิจกรรมดูนกเป็นอันดับที่ 4 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้ 260 แห่งทั่วประเทศ กิจกรรมการเดินป่าเป็นอันดับที่ 5 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้ 260 แห่งทั่วประเทศ และกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมเป็นอันดับที่ 5 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้

200 แห่งทั่วประเทศ และกิจกรรมการขี่จักรยานท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 6 จากแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถประกอบกิจกรรมนี้ 156 แห่งทั่วประเทศ สรุปได้ว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา กิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้มาใช้ประโยชน์สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจด้วยการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การชมทิวทัศน์ การเที่ยวน้ำตกและเล่นน้ำตก การส่องสัตว์ ซึ่งมีทั้งการส่องสัตว์ในเวลากลางวัน และการส่องกล้องทางไกลเพื่อดูนก ผีเสื้อ หรือแมลงต่าง ๆ การมาพักผ่อนรับประทานอาหาร การมาพักผ่อน และการเดินป่า รวมทั้งการขี่จักรยานท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน

เยาวรี เจริญสวัสดิ์ (2543) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เพื่อนันทนาการ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับปานกลาง ร้อยละ 61.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อายุ และความคาดหวังต่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยกลุ่มที่มีอายุน้อยมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมาก กลุ่มที่มีความคาดหวังต่อการพักผ่อนหย่อนใจในระดับสูงมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่มีความคาดหวังปานกลางและต่ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.9 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความคาดหวังต่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยกลุ่มที่มีความคาดหวังต่อการพักผ่อนหย่อนใจในระดับสูงมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่มีความคาดหวังปานกลางและต่ำ และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทางเดินเท้าพักผ่อนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีความพึงพอใจในการใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เพื่อนันทนาการจำเป็นต้องส่งเสริมปรับปรุงบริการนันทนาการ จัดรูปแบบนันทนาการ กิจกรรมนันทนาการให้เหมาะสมกับวัย โดยมุ่งเน้นให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านระบบนิเวศ ทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ และประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมีความตระหนักต่อกิจกรรมการพักผ่อนด้วยเต็นท์ในการอยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติมากกว่าความสนุกสนานจนเกิดการรบกวนความสงบของพื้นที่รวมทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการ

2.8 สรุป

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ เป็นโครงการวิจัยเพื่อหาการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้เพื่อการเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งการค้นหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และเพื่อให้ได้แนวคิดในการหาคำตอบเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 บทนำ

การดำเนินการวิจัย การพัฒนานวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัย โดยใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต และมีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามคำถามวิจัยที่วางไว้

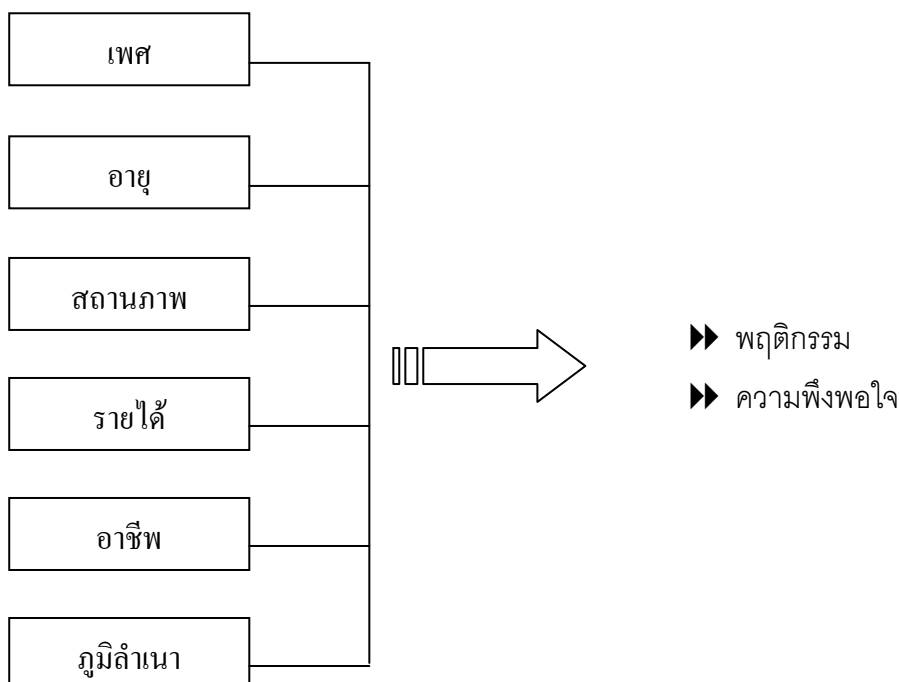
3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการพัฒนานวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้และแนวทางการเชื่อมโยงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน จึงเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววนอุทยาน
อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขต
อีสานใต้

3.3.1 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้

- นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตรวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- เจ้าหน้าที่วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขตอีสานใต้
- ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

โดยการสุ่มจากวนอุทยานจำนวน 2 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 2 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนประชากรที่ใช้ศึกษาซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ผู้ศึกษาจึงคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamané (1967) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ดังนี้

$$\text{ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n)} = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N คือ จำนวนหน่วยประชากร = 17,757 คน

e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ กำหนดไว้เท่ากับ 0.05 (ร้อยละ 5)

$$\begin{aligned} \text{จะได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง (n)} &= \frac{17,757}{1 + 17,757(0.05)^2} \\ &= 391 \text{ ราย} \end{aligned}$$

ดังนั้น เพื่อความสะดวกจึงกำหนดเป็น ≈ 400 ราย

3.3.2 ระยะเวลาทำการวิจัย

กำหนดระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2549 - 30 พฤษภาคม 2550

3.3.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. พื้นที่ของการศึกษาค้นคว้า บริเวณวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตจังหวัดอีสานใต้
2. ขอบเขตของประชากรที่ทำการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว เจ้าหน้าที่ที่ทำงาน และชาวบ้านในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว
3. กำหนดระยะเวลาในการวิจัย 6 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2549 - 30

พฤษภาคม 2550

3.3.4 อุปกรณ์ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม
2. กล้องถ่ายรูป
3. กระดาษ
4. ปากกา
5. แผนที่
6. หนังสือท่องเที่ยว

3.3.5 เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยชุดคำถามแบบมีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน มีทั้งปลายปิดปลายเปิดเพื่อเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลในส่วนนี้ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ ภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลในส่วนนี้สำหรับวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใน 7 ด้าน ลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบประเมินค่า 5 ตัวเลือก กำหนดให้เลือกตอบเพียง 1 คำตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอทั่วไป ในการจัดการสภาพแวดล้อมอุทยานเพื่อการท่องเที่ยว

การรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำมาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ และประมวลผล ในขั้นต่อไปนั้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. จัดทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม และ สัมภาษณ์
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ทำการเลือกกลุ่มข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบริเวณด้านตรวก่อนเข้าอุทยานฯ
 - 2.2.1ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

โดยให้กลุ่มตัวอย่างนำแบบสอบถามไปตอบในช่วงเวลาที่สะดวกตามอัธยาศัย ก่อนกลับจึงนำมาส่งคืนให้แก่เจ้าหน้าที่บริเวณด้านตรวจ ก่อนออกจากอุทยานฯ

2.2 สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.3.6 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำถาม
2. ทำการลงรหัสข้อมูล
3. ลักษณะคำถามที่ใช้ในการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างเป็นข้อคำถามแบบปลายปิด กำหนดให้เลือกตอบคำถามตามความต้องการ โดยชุดคำถามที่ให้

นักท่องเที่ยวแสดงความคาดหวังมี 5 ระดับ ได้แก่ ความคาดหวังสูง คาดหวังมาก คาดหวังปานกลาง คาดหวังน้อยและคาดหวังน้อยที่สุด

4. สำหรับชุดคำถามที่มีข้อความให้นักท่องเที่ยวแสดงความพึงพอใจ โดยให้เลือกตอบว่าพึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย พึงพอใจน้อยที่สุดต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

5. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความคาดหวัง และความพึงพอใจไว้ดังนี้

คะแนน	ระดับความคาดหวัง	ระดับความพึงพอใจ
5	มากที่สุด	มากที่สุด
4	มาก	มาก
3	ปานกลาง	ปานกลาง
2	น้อย	น้อย
1	น้อยที่สุด	น้อยที่สุด

6. ทำการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ การศึกษา อาชีพ ภูมิสำเนาและพฤติกรรมและปัจจัยของนักท่องเที่ยวจะกำหนดให้ค่าอยู่ในระดับกลุ่มขั้น (National scale) และทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ในรูปของการแจกแจงความถี่ และหาอัตราส่วนร้อยละ

2. ข้อมูลในส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นข้อมูลที่ได้จาก

การตอบข้อคำถามชุดประเมินค่า (Rating scale) จึงได้ปรับค่าข้อมูลให้อยู่ในระดับช่วง (Interval scale) แล้วจึงทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาในรูปการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้จำแนกระดับความคาดหวัง และความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ย โดยกำหนดไว้ดังนี้

คะแนน	ระดับความคาดหวัง / ความพึงพอใจ
1.0 – 1.80	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	น้อย
2.61 – 3.40	ปานกลาง
3.41 – 4.20	มาก
4.21 – 5.00	มากที่สุด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ความสัมพันธ์
0.0 – 0.20	ไม่มีความสัมพันธ์
0.21 – 0.40	มีความสัมพันธ์กันน้อย
0.41 – 0.60	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
0.61 – 0.80	มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง
0.81 – 1.00	มีความสัมพันธ์กันสูง

3.7 สรุป

การดำเนินการวิจัย การพัฒนานอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัย โดยใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต และมีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามคำถามวิจัยที่วางไว้

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 บทนำ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ โดยได้ผลการศึกษาวิจัยที่ตอบคำถามวิจัย ตามรายละเอียดที่จะแจกแจงต่อไป

คำถามวิจัยข้อที่ 1 แหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ มีอยู่ที่ไหนบ้าง?

วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอีสานใต้ มีดังนี้

สรุป อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้

จังหวัด	อุทยานแห่งชาติ	วนอุทยาน	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ชัยภูมิ	-อุทยานแห่งชาติตาไถ่ -อุทยานแห่งชาติภูผาทอง -อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	-	-เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว
นครราชสีมา	-อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	-	-
บุรีรัมย์	-	-วนอุทยานแห่งชาติเขากระโดง	-เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
สุรินทร์	-	-วนอุทยานแห่งชาติเขาพนมสวาย	-เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ
ศรีสะเกษ	-อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร	-	-เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก
อุบลราชธานี	-อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ -อุทยานแห่งชาติผาแต้ม -อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย	-	-

1. วนอุทยานแห่งชาติพนมสวาย จังหวัดสุรินทร์

เจ้าหน้าที่วนอุทยานแห่งชาติพนมสวาย ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายเพาะชำกล้าไม้

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลเบื้องต้น

“พนมสวาย” เป็นภาษาเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ คำว่า “พนม” แปลว่า ภูเขา ส่วนคำว่า “สวาย” แปลว่า มะม่วง วนอุทยานแห่งชาติเขาพนมสวาย ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวเมืองไปตามถนนสายสุรินทร์ – ปราสาท ประมาณ 20 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเชิงเขา เนินเขาเตี้ย ติดต่อกัน มีทิวทัศน์สวยงาม ประกอบกับมีบ่อน้ำซึ่งผ่านการระเบิดหินสัมปทานแล้ว สามารถทำเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้อย่างงาม นอกจากนั้นยังมีพันธุ์ไม้ขึ้นอยู่หลากหลายพันธุ์ เช่น ต้นหมากหม้อ หรือภาษาเขมรเรียกว่า “ต้นอ็ดจู้ก” จะออกดอกบานสะพรั่งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – มิถุนายน ในบริเวณหมู่พนมสวาย ดังนั้นทางกรมป่าไม้จึงได้จัดตั้งบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาสวายบางส่วนให้เป็น วนอุทยานพนมสวายขึ้นเป็นเนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่

ความเป็นมาและความสำคัญ

“พนมสวาย” เป็นภาษาเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ คำว่า “พนม” แปลว่า ภูเขา ส่วนคำว่า “สวาย” แปลว่า มะม่วง

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

สภาพป่าไม้

สภาพป่า ในวนอุทยานพนมสวาย เป็นป่าเต็งรัง พรรณไม้สำคัญที่ขึ้นอยู่ ได้แก่ ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้พลวง ไม้รักฟ้า ไม้เหียง ไม้สมุนไพรรักษาโรคชนิดต่างๆ ฯลฯ พื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าโปร่ง ผิวหน้าดิน ชั้นล่างเป็นดินลูกรังและหิน ไม้ที่ขึ้นอยู่เป็นไม้เลื้อยลำต้นแคระแกรน ยกเว้นพื้นที่บริเวณหุบเขา ระหว่างเขาหญิงเขาชาย และเขาคอก ไม้ที่ขึ้นอยู่มีขนาดค่อนข้างใหญ่

สภาพสัตว์ป่า ที่สำรวจพบบ่อย ได้แก่ นกชนิดต่างๆ กิ้งก่า กระจง กระจงแต ฯลฯ นอกจากนี้ยังสามารถพบไก่ป่า กระต่ายป่า งูชนิดต่างๆ ตะกวด เต่า ฯลฯ

เส้นทางเดินป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ วนอุทยานพนมสวายยังมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตรให้นักท่องเที่ยว ได้ศึกษาธรรมชาติได้อย่างเต็มที่

น้ำตก ในบริเวณวนอุทยานพนมสวายมีน้ำตกชื่อว่า น้ำตกโดนแต่อยู่ในบริเวณป่าลึก และจะมีให้เห็นเฉพาะช่วงหน้าฝนเท่านั้น ซึ่งหากนักท่องเที่ยวต้องการเดินป่าเข้าไปดูน้ำตก ต้องมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้นำทางเข้าไปเท่านั้น

ผา เขา ถ้ำ ในบริเวณวนอุทยานพนมสวายที่ได้กล่าวถึงนี้ เป็นภูเขาเดี่ยวๆ ซึ่งเรียกว่าห่มพนมสวาย มียอดเขาอยู่ 3 ยอด ลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆ

ยอดเขาแรก คือ “ เขาหญิง ” (ภาษาเขมรเรียกว่า พนมสรัย) สูงประมาณ 210 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดพนมศิลารามทางวัดได้จัดสร้างพระพุทธรูปขนาดกลาง โบสถ์ เจดีย์ที่สวยงาม และรูปปั้นแสดงพุทธประวัติ ประดิษฐานอยู่บนยอดเขานี้

ยอดเขาที่สอง เรียกว่า “ เขาชาย ” (ภาษาเขมร เรียกว่า พนมเปรี๊ยะ) มีความสูงประมาณ 220 เมตร มีสระน้ำกว้างใหญ่ และมีต้นไม้ร่มรื่น เป็นยอดเขาที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสมเด็จพรสุรินทรมงคล ซึ่งชาวสุรินทร์ถือว่าเป็นพระคู่บ้านเมือง มีหน้าตักกว้างถึง 15 เมตร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามไว้ตั้งแต่สร้างพระพุทธรูปเสร็จเมื่อปี พ.ศ 2520

นอกจากนี้ที่เขาชายยังเป็นที่ประดิษฐานสถูปบรรจุอัฐิหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เป็นที่นับถือของชาวไทยซึ่งถือว่าเป็นอนุสรณ์สถานพระราชวณาราม ที่นักท่องเที่ยวสามารถขึ้นเขาสวายมากราบไหว้ได้ทุกเมื่อ

และยอดเขาที่สาม มีชื่อว่า “ เขาคอก ” (ภาษาเขมรเรียกว่า พนมกรอล) มีความสูงประมาณ 150 เมตร พุทธสมาคมจังหวัดสุรินทร์ ได้จัดสร้างศาลา “ อัฐมูข ” เป็นอนุสรณ์ฉลองครบ 200 ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองที่พระพุทธรักษาสนิกชน ได้จัดสร้างขึ้นตั้งแต่ปี 2471

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล

ทางวนอุทยานเปิดให้ใช้สถานที่ในการเข้าค่าย พักแรม ของกลุ่ม องค์กรต่างๆ เช่น นักศึกษาวิชาทหารจากโรงเรียนต่าง ลูกเสือ มาเข้ามาใช้สถานที่ทำการและพื้นที่ป่าเป็นสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม เดินป่า และกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย และในทุกปีทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาบัว จะเป็นเจ้าภาพในการจัดงานประเพณีสำคัญ ณ วนอุทยานเขาพนมสวายทุกเดือน 5 ของทุกปี เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะเขาพนมสวายนั้นที่มีความสำคัญต่อชาวสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง เพราะบรรพบุรุษของชาวสุรินทร์นั้น เมื่อถึงเดือน 5 ของทุกปี จะมีประเพณีวันหยุดงานเรียกว่า “ ตอมตอย ตอดมทม ” โดยใช้วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปีเป็นประเพณีขึ้นเขาสวาย เพื่อขึ้นไปบูชา นมัสการสิ่งที่ได้นับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ประดิษฐาน ณ เขาพนมสวาย ซึ่งได้แก่พระพุทธรูปจำลอง สถูปบรรจุอัฐิหลวงปู่ดูลย์ อตุโล พระพุทธรูปสมเด็จพรสุรินทรมงคล เป็นต้น

(3) ด้านที่พัก

ในวนอุทยานพนมสวายได้จัดเตรียมที่พักสำหรับกางเต็นท์ค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่นำเต็นท์มาเองรวมทั้งเข้าค่ายพักแรม โดยสามารถติดต่อขอทราบรายละเอียดที่ทำการวนอุทยานพนม

สวาย ตำบลนาบัว อำเภอเมืองสุรินทร์ 32000 มีห้องนำไว้รองรับนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการวนอุทยาน รวมทั้งบนเขาด้วย

(4) ด้านความปลอดภัย

ในบริเวณวนอุทยานพนมสวายในด้านความปลอดภัยข้างบนเขาจะไม่มีเวรยาม เนื่องจากพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขึ้นไปเที่ยวชมเป็นศาสนสถาน วัด จึงไม่มีการจัดเวรยาม และการรับฝากสิ่งของมีค่า แต่ก็จะมีตำรวจสายตรวจที่ผ่านมาตรวจบ้างเป็นบางครั้ง ทั้งข้างล่างและบนเขา และในส่วนของระบบการปฐมพยาบาลไม่มี ไม่มีห้องพยาบาลแม้แต่ในบริเวณที่ทำการวนอุทยาน ส่วนระบบสื่อสาร เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะนิยมใช้วิทยุสื่อสาร และยังไม่มีติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

(5.) ด้านอาหาร

ในพื้นที่บริเวณวนอุทยานพนมสวายไม่มีร้านที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยโดยเฉพาะในวันธรรมดาบางครั้งแทบไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเลย

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

มีกิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การดูนก

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ในบริเวณวนอุทยานไม่มีร้านจำหน่ายของที่ระลึก และผลิตภัณฑ์ OTOP จากชุมชน นอกจากการออกร้านในช่วงงานประเพณีขึ้นเขาเท่านั้น ที่จะมีการออกร้านต่างๆ เพื่อจำหน่าย แต่ก็มีความไม่ทั่วถึงร้านเท่านั้น เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

แทบจะไม่มีให้เห็น มีเพียงเอกสารแผ่นพับของวนอุทยานแห่งชาติพนมสวายเท่านั้นที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

สรุป การเดินทางเข้าสู่วนอุทยานพนมสวายสามารถเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ทางหลวงสุรินทร์ – ปราสาท หลักกิโลเมตรที่ 14 และแยกเข้าเส้นทางเข้าบ้าน กระหม – พนมสวาย อีกประมาณ 6 กิโลเมตร ก็จะถึงที่ทำการวนอุทยานพนมสวาย

วนอุทยานพนมสวายถือได้ว่าเป็นสถานที่แสวงบุญ เป็นที่เคารพสักการะบูชาและเป็นตัวอย่างแก่เยาวชนรุ่นหลัง ได้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยทุกวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งเป็นวันหยุดงานชาวสุรินทร์ ได้จัดให้มีงานบุญประจำปีขึ้นเขาสวาย เพื่อแสวงบุญตามความเชื่อมาแต่โบราณกาล นอกจากนี้ ถาวรวัตถุทางพุทธศาสนาที่ได้ประดิษฐานไว้บนยอดเขายังสาม ปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งค้นคว้าทางพุทธประวัติ

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ และชาวไทยรวมทั้งยังเป็นประวัติศาสตร์ที่จะดำรงคงอยู่ให้ลูกหลานได้เห็นถึงเจตนารมณ์อันดีงามของบรรพบุรุษสืบไปไม่รู้ลืม

ปัญหาที่พบ

- 1) เส้นทางสู่วนอุทยานค่อนข้างเดินทางลำบาก ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ เนื่องจากถนนเส้นนี้เป็นเส้นทางหลักของรถบรรทุกหินที่วิ่งผ่านตลอดทั้งวัน
- 2) ป้าย สัญลักษณ์ บอกเส้นทางสู่วนอุทยานมีให้เห็นแค่บนถนนที่เป็นทางหลวงเท่านั้น
- 3) ปัญหาฝุ่นละอองจากโรงโม่หินทั้ง 2 แห่ง ที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางสู่วนอุทยานพนมสวาย
- 4) แหล่งท่องเที่ยว วัด แหล่งโบราณสถาน ไม่ได้รับการบูรณะ ซ่อมแซม จนไม่สามารถดึงดูดความน่าสนใจจากนักท่องเที่ยวได้
- 5) มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลาย ไม่มีการดึงเอาศักยภาพในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะน้ำตก และถ้ำ ที่ยังไม่มีเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมอย่างเป็นทางการ

2. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

เป็นอุทยานแห่งชาติผาแต้มเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 74 ของประเทศไทย ปัจจุบันมีนาย ศักดิ์สิทธิ์ พลทรัพย์ศิริ เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

ข้อมูลของวนอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

ความเป็นมาและความสำคัญ

สถานที่ตั้ง

ตั้งอยู่ในพิกัดทางภูมิศาสตร์ ละติจูดที่ $15^{\circ}23' - 15^{\circ}46'$ เหนือ และลองจิจูดที่ $105^{\circ}38'$ ตะวันออก บริเวณบ้านหนองผือน้อย ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากตัวเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 95 กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 74 ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2534 มีพื้นที่ประมาณ 340 ตารางกิโลเมตร หรือ 212,500 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 อำเภอ ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ อำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโพธิ์ไทร ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้ ติดกับแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ยาวตลอดแนวเขตอุทยาน ยาวตลอดแนวเขตอุทยานแห่งชาติทางด้านทิศตะวันออกประมาณ 63 กิโลเมตร

สภาพทางภูมิศาสตร์ของผาแต้ม

เป็นที่ราบสูงสลับภูเขาหินทราย จัดอยู่ในเขตที่ราบสูงโคราชและเป็นส่วนหนึ่งของแนวเทือกเขาพนมดงรัก มีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 250 – 300 เมตร เขาสูงสุดจากระดับน้ำทะเลประมาณ 461 เมตร (ภูจันทร์แดง) มีลานหินกระจายอยู่ทั่วไป และ แท่งหินรูปทรงแปลกตาอยู่มากมายอุณหภูมิแต่ละฤดูกาลแตกต่างกันมากมาากมายอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี ต่ำสุด 22.2°C และสูงสุด 32°C สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง และพืชร่มลูก เช่น พืชกินแมลง และดอกไม้ป่าชนิดต่างๆ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมส่วนใหญ่พบเป็นสัตว์ขนาดเล็ก เช่น หมาจิ้งจอก กระต่ายป่า เก้ง ชะมด บ่าง เป็นต้น ฯลฯ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- ผาแต้ม	- น้ำตกทุ่งนาเมือง	- ป่าดงนาทาม
- เส้าเฉลียง	- ถ้ำวัดชัยยักษ์	- น้ำตกสร้อยสวรรค์
- ภูกระบอ	- รอยพระพุทธรูป	- น้ำตกแสงจันทร์ (น้ำตกलगง)

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติผาแต้มมีหน้าผายาวเรียบริมแม่น้ำโขง สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของผืนป่าทางฝั่งลาว เป็นแหล่งภาพเขียนสีโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยที่บอกเล่าเรื่องราวของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญของอุทยานแห่งชาตินี้

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ทางอุทยานแห่งชาติผาแต้มมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางแผนพับป้ายประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการประชาสัมพันธ์โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายที่เป็น Unseen Thailand หนึ่งเดียวในเมืองไทย โดยใช้กิจกรรมที่น่าสนใจมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวอุทยานแห่งนี้เป็นประจำ โดยเฉพาะในช่วงปลายฝนต้นหนาวที่ทางอุทยานมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมลานดอกไม้ป่าที่จะบานเต็มทุ่งลานหินมากมายหลายชนิด ซึ่งเป็นจุดขายอีกที่หนึ่งของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ซึ่งจุดเด่นที่มีความน่าสนใจในส่วนของการประชาสัมพันธ์ของอุทยานแห่งชาติผาแต้มคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกับแหล่งเที่ยวอีก สองแห่งในพื้นที่ใกล้เคียงกัน คือ อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ และน้ำตกตาดโตน จ.อุบลราชธานี ซึ่งในการเสียค่าธรรมเนียมเข้าอุทยาน นักท่องเที่ยวสามารถเสียค่าธรรมเนียม อุทยานใดก็ได้ในสามแห่งนี้ที่เดียว จะสามารถเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวอีกสองแห่งได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกแต่มีข้อจำกัด คือ บัตรค่าธรรมเนียมบัตรเดียวกันจะใช้ได้ภายในวันเดียวกันเท่านั้นแต่ก็ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติยังมีการจัดทำขึ้นหนังสือและเอกสาร จุลสารที่น่าสนใจขอข้อมูลประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยมีการจัดพิมพ์ทั้งในส่วนของภาษาไทยภาษาอังกฤษไว้ให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา

เที่ยวชมที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวฟรีอีกด้วยโดยเฉพาะภาพบนที่ชั้นหนังสือส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติผาแต้มทั้งหมด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เก็บสะสมแหล่งเป็นของฝากได้อีกด้วยและยังเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

(3) ด้านที่พัก

ในอุทยานแห่งชาติผาแต้มได้จัดเตรียมที่พักสำหรับโดยมีห้องพักรวบรวมไว้ให้บริการ คือ ผาแต้ม 101 / 1 – 2 (มณีเทวา 1 – 2) จำนวน 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ ค้างคืนได้จำนวน 6 คน ราคา 1,200 บาท / คืน / หลัง และผาแต้ม 102 – 105 จำนวน 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ ค้างคืนได้ 4 คน ราคา 2,000 บาท / คืน / หลัง และยังลานสำหรับกางเต็นท์ค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่นำเต็นท์มาเองรวมทั้งเข้าค่ายพักแรม โดยมีอัตราค่าบริการเต็นท์ ดังนี้ ขนาดนอน 2 คน 150 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 3 คน 225 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 4 คน 300 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 8 คน 600 บาท / คืน / หลัง โดยสามารถติดต่อขอทราบรายละเอียดที่ทำการอุทยานแห่งชาติ โทร.0-4524-9780 มีห้องน้ำสาธารณะไว้รองรับนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการของอุทยานรวมทั้งบนเขาด้วย นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อจองห้องพักและบริการได้ที่ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช โทร. 0-2562-0760 หรือ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) โทร 0-453-3581 หรือจองในระบบ Internet ได้ที่ WWW.dnp.go.th และหากนักท่องเที่ยวมีปัญหาในการจองบ้านพักแจ้งมาได้ที่ sup_nat9@yahoo.com

(4) ด้านความปลอดภัย

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มในส่วนทางด้านความปลอดภัยบริเวณอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่ประจำบริเวณด้านอุทยานมีการสื่อสารโดยใช้วิทยุสื่อสารส่วนใหญ่สำหรับเจ้าหน้าที่ และยังไม่มีการติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

(5) ด้านอาหาร

ในพื้นที่บริเวณอุทยานมีร้านที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มซึ่งดำเนินการโดยอุทยานเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่ตั้งอุทยานที่อยู่ภูเขาและห่างไกลจากชุมชนทำให้มีความจำเป็นต้องมีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว ที่มีความพิเศษแตกต่างแหล่งท่องเที่ยวแหล่งอื่นๆ คือ มีการบริการน้ำดื่มสำหรับนักท่องเที่ยวบริเวณศาลารับเสด็จ ซึ่งเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวมักจะนิยมใช้เป็นจุดพักเหนื่อย โดยจะมีการทั้งน้ำดื่ม และห้องน้ำ

(6.) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักๆของอุทยานแห่งชาติผาแต้มคือ การชมภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม ผาเจ็ก ชมเสาเฉลียง ชมภูโคง (โลงศพมนุษย์สมัยก่อน) ก่อนตะวันขึ้นก่อนใครใน

สยามที่ผาแต้ม เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ปั่นจักรยานเสือภูเขาตลอดทั้งปี ชมทุ่งดอกดุสิตา ในเดือนมกราคม เดินป่านาทาม (ตุลาคม - มกราคม) และล่องเรือไปตามลำน้ำโขงชมวิถีชีวิตของชุมชนสองฝั่งลำน้ำโขง

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ในบริเวณอุทยานมีร้านจำหน่ายของที่ระลึก และผลิตภัณฑ์ OTOP จากชุมชน เช่น กระเป๋ากะติบข้าวเหนียว เสื้อยืด ผ้าฝ้าย พวงกุญแจ โปสการ์ด และของที่ระลึกอีกมากมาย

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีเพียงเอกสารแผ่นพับของอุทยานแห่งชาติผาแต้มเท่านั้นที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

สรุป คือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ความงดงามและความโดดเด่นของอุทยานแห่งชาติผาแต้มแห่งนี้ได้มีเพียง ภาพเขียนบนผนังหินทรายอายุกว่าสามพันปีที่เรียงรายบนหน้าผาติดต่อกันราว 180 เมตร เท่านั้น แต่ยังมีภูมิทัศน์งดงาม รวมทั้งปะติมากรรมหินผา เสาเฉลียงที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ไว้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ เป็น Unseen Thailand ที่คนไทยควรไปสัมผัสด้วยตนเองสักครั้งชีวิตหน้าฝนและหน้าหนาวที่เต็มไปด้วยพรรณไม้เล็กๆ รายรอบหน้าผาสูงเป็นจุดชมพระอาทิตย์ก่อนที่อื่นใดในประเทศ ทะเลหมอกและแม่น้ำโขงอันงดงาม ในป่ามากมายด้วยไม้ใหญ่ ดอกไม้บนลานหิน พกหยาดน้ำค้าง แดงอุบล เอนอ้ากระจายอยู่ทั่วไป และยังมีน้ำตกที่งดงามยิ่งใหญ่มากหลายแห่ง เช่น น้ำตกสร้อยสวรรค์ สายน้ำยิ่งใหญ่ที่ไหลมาบรรจบกันกลางผืนป่ากว้าง น้ำตกทุ่งนาเมือง ผืนน้ำแผ่นกว้างเท่าภูผาพากันไหลผ่านหุบหินตกลงมาลงดงม่วนผืน น้ำตกแสงจันทร์ที่กล่าวกันว่าเวลาที่แสงสาดผ่านน้ำลงมามองดูราวกับแสงจันทร์ที่ส่องลอดผ่านช่องหินงดงามสมกับเป็น Unseen Thailand หนึ่งเดียวในเมืองไทย

ปัญหาที่พบ

- 1) ถึงขณะนี้ในบริเวณเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติยังมีอยู่น้อยมาก และ ปัญหาขยะล้น และ ไม่มีการจัดเก็บให้เป็นระเบียบ
- 2) ห้องน้ำยังมีน้อยเกินไป โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- 3) ถนนที่เข้าสู่อุทยานแห่งชาติเป็นหลุมเป็นบ่อ
- 4) ที่ทำการอุทยาน และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไม่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดความลำบากในการประสานงานเพื่อขอข้อมูลต่างๆ
- 5) เจ้าหน้าที่เก็บค่าบริการเข้าอุทยานไม่แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการเสียค่าบริการแหล่งท่องเที่ยวที่มี การบูรณาการร่วมกันว่ามีที่ใดบ้างทางนักท่องเที่ยวจะไม่ต้องเสียค่าบริการเข้าไปเที่ยวโดยที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บัตรที่อุทยานแห่งชาติผาแต้มใบเดียวเท่านั้นในการเข้าเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่อื่นได้ด้วย

3. อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่ฝ่ายอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

เป็นอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 33 ของประเทศไทย ปัจจุบันมี นาย พนม พงศ์สุวรรณ เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติคนปัจจุบัน

ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

สถานที่ตั้ง

อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอโขงเจียม และอำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 80 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 50,000 ไร่ การสำรวจจัดตั้ง เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ 2524 โดยกองอุทยานแห่งชาติจะจัดให้เป็นวนอุทยานดงหिनกอง แต่จากสภาพที่พื้นที่ที่เป็นนชายแดนของประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ควรแก่การรักษาไว้เพื่อผลงานทางด้านยุทธศาสตร์ ประกอบกับสภาพธรรมชาติที่มีลักษณะเด่น คือ แก่งตะนะ และ น้ำตกตาดโตน จึงควรอนุรักษ์ไว้โดยการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติและได้มีพระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2524 กำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงหिनกองให้เป็นอุทยานแห่งชาติ แก่งตะนะ เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 33 ของประเทศไทย

แก่งตะนะมาจากคำว่า เตะเนียะ ซึ่งเป็นภาษาขอมแต่โบราณแปลว่า แหล่งจับปลา อันเกิดตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นหลุมโพรงคล้ายถ้ำใต้น้ำขนาดเล็กขนาดใหญ่มีผลไปหลบซ่อนตัวอยู่มากมาย สมัยยุคเจ้าชายจิตรเสนนำทหารมาชนหिनบริเวณป่าดงหिनกองไปสร้างปราสาทก็ตั้งแก่งตะนะเป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์จนมาถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ กองทัพไทยก็มาตั้งอยู่บริเวณวนอุทยานดงหिनกองก็ใช้แก่งตะเนียะ สำหรับเป็นเสบียงแก่เหล่าทหารไทยที่เคยปกครองแขวงจำปาศักดิ์ จากนั้นจึงแผลงคำว่า แก่งตะเนียะ เป็นแก่งตะนะ มาตราบนจนถึงกระทั่งทุกวันนี้

สภาพทางภูมิศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ

สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นภูเขาสูงมีความลาดชันมากในบริเวณใกล้เทือกเขาพนมดงรัก และความลาดชันจะลดหลั่นลงมาทางด้านแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูล ส่วนที่สูงที่สุดประมาณ 543 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะจะมีแนวเขตจรดแม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล และลำโดมน้อย จึงทำให้อากาศเย็นสบาย กล่าวคือ ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด ส่วนฤดูหนาวอากาศไม่

หนาวจัด และเมื่อถึงฤดูฝนจะไหลลงสู่แม่น้ำทั้ง 3 สายได้อย่างสะดวก จึงเป็นสถานที่เหมาะแก่การพักผ่อนตลอดปี

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

สภาพป่าไม้ทั่วไป

เป็นป่าแพะ หรือป่าแดง มีไม้เต็งรัง รัง เหียง ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะแคระแกร็นไม่ใหญ่โตเท่าไรนัก นอกจากนี้ยังมีป่าดิบแล้งตามริมห้วยใหญ่และบนดอนตะนะ มุ่งหน้าขึ้นเป็นหย่อมๆ ไม้ที่พบได้ในพื้นที่ ได้แก่ ไม้ประดู่ แดง หว้า สัก ยาง และไม้พื้นล่าง เช่น ไม้ไผ่เหี้ยะ สาบเสือ และไม้เถาต่างๆ

สัตว์ป่าที่พบส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดกลาง ขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในพื้นที่ของอุทยานฯ เช่น สุนัขจิ้งจอก หมูป่า ตะกวด งู เต่าบก และยังมีปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลาเทโพ ปลาแซ่ ฯลฯ และมีศักยภาพและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้

แก่งตะนะ เป็นโขดหินทรายขนาดมหึมา ลักษณะเป็นเกาะหินขนาดใหญ่กั้นกลางแม่น้ำมูล อยู่ทางด้านล่างของดอนตะนะ ถ้าสังเกตเกาะกลางแก่งตะนะจะเห็นสิ่งก่อสร้างรูปสี่เหลี่ยมซึ่งสร้างขึ้นในช่วงฝรั่งเศสล่าอาณานิคม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสูบน้ำในการเดินเรือ บริเวณแก่งตะนะจะมีสายน้ำที่เชี่ยวและลึก ไต่ทอนน้ำเป็นหลุมหิน โขดหิน ซอกหิน ทั้งยังมีถ้ำได้น้ำหลายแห่ง จึงทำให้ปลาบริเวณนี้ชุกชุม ช่วงปลายฤดูฝนถึงต้นฤดูฝนปีถัดมากระแสน้ำจะเชี่ยวกราก ส่วนในช่วฤดูฝนแม่น้ำโขงจะหนุนเข้ามายังแม่น้ำมูลทำให้แม่น้ำมูลท่วมโขดหินบริเวณแก่งตะนะ ฤดูการท่องเที่ยวได้แก่ ช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมิถุนายน

สะพานแขวน เป็นสะพานที่เชื่อมจากฝั่งแม่น้ำมูล – ดอนตะนะ โครงสร้าง เป็นเหล็กยึดโยงด้วยลวดสลิงขนาดใหญ่พื้นปูด้วยไม้ กระดานกว้าง 2 เมตร ยาว 295 เมตร ซึ่งเป็นสะพานแขวนคนเดินข้ามแม่น้ำที่ยาวที่สุดในประเทศไทย เป็นจุดชมวิวยามสองฟากฝั่งแม่น้ำมูลเหนือแก่งตะนะ และใช้เดินเข้าไปชมธรรมชาติบนดอนตะนะได้

ถ้ำพระ หรือถ้ำภูหมาไน ถ้ำพระหรือถ้ำภูหมาไน ห่างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวประมาณ 1 กิโลเมตร ทางเดินลาดชันเป็นช่วงชันผายื่นออกจากฝั่งแม่น้ำโขง ถ้ำกว้าง 45 เมตร ลึก 10 เมตร ภายในถ้ำพบศิลาจารึกและแท่นศิวิลิ่ง (ฐานโยนี) อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 สมัยพระเจ้าศรีมเหศวรมัน (เจ้าชายจิตรเสน) เล่ากันว่าในถ้ำมีพระพุทธรูปทองคำ เงิน และไม้อายุราว 200 – 300 ปี และในปัจจุบันได้หายไปแล้ว ส่วนศิลาจารึกตัวจริงได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี และกรมศิลปากร ได้จำลองศิลาจารึกประดิษฐานไว้แทน

น้ำตกตาดโดน เป็นน้ำตกที่เกิดจากห้วยตาดโดน เป็นน้ำตกที่ตกจากชั้นหินแนวโค้ง คล้ายจอภาพยนตร์ ด้านบนเป็นผาหินกว้างมีน้ำไหลผ่านเหมาะแก่การเล่นน้ำทั้งบ้านบนและด้านล่างของน้ำตก ฤดูกาลท่องเที่ยว มิถุนายน – ตุลาคม ของทุกปี

ลานผาผึ้ง เป็นผาหินทราย และหน้าผาชันยาวราว 50 เมตร ส่วนหน้าผาจะหันหน้าสู่ทิศตะวันออก เหมาะแก่การชมวิวยามเช้าและสามารถชมทัศนียภาพได้ไกลถึงประเทศลาว ซึ่งในช่วงฤดูหนาวประมาณเดือนตุลาคม – เดือนธันวาคม จะได้ชมดอกไม้ป่า เช่น ดอกดุสิตา สร้อยสุวรรณา กระดุมเงิน หนาวเดือนห้า หยาดน้ำค้าง แววมยุรา เป็นต้น ลานผาผึ้งจะอยู่ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีทางรถยนต์เข้าถึงหรือจะเดินเท้าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติเลียบฝั่งแม่น้ำมูลก็ได้เช่น

น้ำตกกรากไพร ใช้เส้นทางเดียวกับทางไปถ้ำพระ น้ำตกกรากไพรเป็นน้ำตกที่ไหลตามกรากไพรที่ย่อยลงมาตามหน้าผาริมฝั่งแม่น้ำมูล มองดูคล้ายม่านมู่ลี่ไหลลงสู่พื้นหินเหมาะสำหรับการเดินป่าเที่ยวชมธรรมชาติในช่วงเวลาสั้นๆ พืชพรรณที่พบได้แก่ ไผ่คน มอส และเฟิร์น บรรยากาศธรรมชาติร่มรื่น เย็นสบาย เที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ดอนตะนะ เกาะที่แยกแม่น้ำมูลออกเป็นสาย สภาพป่าเริ่มมีป่าสักตามธรรมชาติเชื่อมทั้ง 2 ฝั่งด้วยสะพานแขวน

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ทางอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางแพ้น้ำพายประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการประชาสัมพันธ์โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย โดยใช้กิจกรรมที่น่าสนใจมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวอุทยานแห่งนี้เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงปลายฝนต้นหนาวที่ทางอุทยานมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมลานดอกไม้ป่าที่บานเต็มทุ่งลานหินมากมายหลายชนิด ซึ่งเป็นจุดขายอีกที่หนึ่งของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ซึ่งจุดเด่นที่มีความน่าสนใจในส่วนของการประชาสัมพันธ์ของอุทยานแห่งชาติผาแต้มคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกับแหล่งเที่ยวอีก สองแห่งในพื้นที่ใกล้เคียงกัน คือ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และน้ำตกตาดโดน จ. อุบลราชธานี ซึ่งในการเสียค่าธรรมเนียมเข้าอุทยานนักท่องเที่ยวสามารถเสียค่าธรรมเนียม อุทยานใดก็ได้ในสามแห่งนี้ที่เดียว จะสามารถเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวอีกสองแห่งได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกแต่มีข้อจำกัด คือ บัตรค่าธรรมเนียมบัตรเดิมนั้นจะใช้ได้ภายในวันเดียวกันเท่านั้นแต่ก็ถือว่าการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง

(3) ด้านที่พัก

ในอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ได้จัดเตรียมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีห้องพักไว้ให้บริการ คือบ้านพักบริการนักท่องเที่ยว 4 หลัง คือ

ชื่อบ้าน	จำนวน / คน	ราคา / บาท
บ้านแก่งตะนะ 1	8 / 2	1,600 บาท
บ้านแก่งตะนะ 2	6 / 2	1,000 บาท
บ้านแก่งตะนะ 3	10 / 2	2,000 บาท
ค่ายเยาวชนชาย	25 / 1	2,500 บาท
ค่ายเยาวชนหญิง	25 / 1	2,500 บาท
สถานที่กางเต็นท์ 2 แห่ง รองรับได้ ประมาณ 500 คน ขนาดนอน 2 คน 150 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 3 คน 225 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 4 คน 300 บาท / คืน / หลัง ขนาดนอน 8 คน 600 บาท / คืน / หลัง		

มีห้องน้ำสาธารณะไว้รองรับนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการของอุทยานรวมทั้งบนเขาด้วย นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อจองห้องพักและบริการได้ที่ที่ทำการอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ตู้ ป.ณ 6 อ. โขงเจียม จ.อุบลราชธานี 34220 โทร. 0-4540-6886-7 หรือโทรสาร . 0-4540-6888

(4) ด้านความปลอดภัย

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้มในส่วนของด้านความปลอดภัยบริเวณอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่ประจำบริเวณด้านอุทยานมีการสื่อสารโดยใช้วิทยุสื่อสารส่วนใหญ่สำหรับเจ้าหน้าที่ และยังมี การติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

(5) ด้านอาหาร

ในพื้นที่บริเวณอุทยานมีร้านที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มซึ่งดำเนินการโดยอุทยาน เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่ตั้งอุทยานที่อยู่ภูเขา และห่างไกลจากชุมชนทำให้มีความจำเป็นต้องมีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้ให้บริการ

นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเท่าไรนักเนื่องจาก ร้านค้าตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แต่บริเวณพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเล่นน้ำคืออีกด้านหนึ่งของแก่งตะนะ ซึ่งกลุ่มที่เข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ในอุทยาน และก็เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ร้านอาหารบางร้านในอุทยานต้องปิดเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ทางอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะมีกิจกรรมมากมายให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาใช้บริการของอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายเยาวชน โดยทางอุทยานมีที่พักเตรียมไว้ให้โดยแยกเป็นที่พักชายหญิง มีทีมวิทยากรของอุทยานเป็นวิทยากรที่จะเข้ามาช่วยในงานค่ายและมีลานอเนกประสงค์ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

- กิจกรรมการขี่จักรยานเสือภูเขาทางอุทยานมีจักรยานไว้บริการสำหรับให้นักท่องเที่ยวที่ชมทัศนียภาพจำนวน 10 คัน
- เรือยาง จำนวน 8 ลำ สำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมการพายเรือเล่นชมทิวทัศน์แม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง
- มีการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ 3 เส้นทาง สำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัย

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม ไม่มีให้เห็นเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีเพียงเอกสารแผ่นพับของอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะเท่านั้นที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแต่ยังถือว่ายังมีผลในทางบวกน้อยมาก เนื่องจากการดำเนินงานของทางอุทยานยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดบริเวณที่สามารถเล่นน้ำได้ให้อยู่ไกลจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทำให้ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวไม่มีความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ในส่วนของจุดท่องเที่ยวในบริเวณแก่งตะนะนั้นยังไม่มี ความเข้มข้นทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่าอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกมากมาย

การเดินทาง

ใช้เส้นทางอุบลราชธานี ชองเม็ก ผ่านเขื่อนสิรินธร ไปถึงหลักกิโลเมตรที่ 73 บ้านคำเขื่อนแก้ว เลี้ยวซ้ายตามทางหมายเลข 2296 ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

ปัญหาที่พบ

- 1) ยังไม่มีความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นกิจกรรมที่เน้นในช่วงฤดูกลาง
- 2) บริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติยังพัฒนาได้ไม่ดีพอที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว
- 3) สำหรับนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางผ่านเป็นส่วนใหญ่

4. อุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย ฝ่ายนันทนาการและการสื่อสาร

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 53 ของประเทศไทย ปัจจุบันมี นายปัญญา ปัญญาคุณกิจ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย คนปัจจุบัน

ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

อุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรักครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ อำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหลวย และ อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอาณาเขตติดต่อกับ ประเทศลาว และกัมพูชา หรือที่เรียกกันว่า “สามเหลี่ยมมรกต” มีเนื้อที่ ประมาณ 686 ตารางกิโลเมตร หรือ 428,750 ไร่ จัดตั้งเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2526 และตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 53 ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2530 พื้นที่อุทยานแห่งนี้มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีสัตว์ ป่าชุกชุม แห่งหนึ่งของประเทศ เป็นแหล่งกำเนิดของน้ำตกที่มีความสูงที่สุดในภาคอีสาน คือ

“น้ำตกห้วยหลวง”

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ทางอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย ประกอบด้วยภูเขามากมาย เช่น ภูจอง - นายอย ภูจองน้ำซับ ภูพลาญสูง เป็นต้น เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของ จังหวัดอุบลราชธานี เช่น ลำโมใหญ่ ลำโมน้อย และแม่น้ำมูล สภาพป่าเป็นป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม้ขึ้นอยู่หนาแน่นและอุดมสมบูรณ์ บริเวณที่ราบบนเนินเขาจะมีลานหินลักษณะต่างๆ ตลอดจนหน้าผา ซึ่งมีความสูงประมาณ 300 – 747 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านท่องเที่ยว

● สภาพป่าไม้

พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ที่ขึ้นตามชนิดป่า คือ ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง ซึ่งแยกอยู่เป็นส่วนๆ ไป โดยพันธุ์ไม้จะขึ้นอยู่โดยเฉลี่ยหนาแน่นประมาณ 75% ของพื้นที่ พันธุ์ไม้เด่นได้แก่ ยางนา ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน กระบาก พะยุง ชิงชัน มะค่าโมง ประดู่ ตะแบกแดง ตะแบกเปลือกบาง รัง หวาย ไม้ เฟิร์น และกล้วยไม้ ต่างๆ อีกมากมายหลายชนิด

- **สภาพสัตว์ป่า**

สัตว์ที่พบเห็นได้บ่อยได้แก่ หมูป่า หมี กระเจิง เก้ง กวาง ลิง ไก่ฟ้าพระยา ลอ ชะนี มงกุฎ นกเงือก นกเขา นกยูง นกเป็ดน้ำ สัตว์เลื้อยคลาน เช่น กระต่ายหรือตะกวด กิ้งก่า ตุ๊กแกป่า ตะกวดหรือ แล่น ฯลฯ

- **เส้นทางเดินป่า (Nature trail)**

เส้นทางเดินป่าน้ำตกห้วยหลวง มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร อยู่บริเวณน้ำตก ห้วยหลวง การเดินจะเริ่มจากบริเวณลานจอดรถยนต์ ผ่านป่าดิบแล้งริมห้วยหลวง ซึ่งเป็นสายธารของ น้ำตกห้วยหลวง สิ้นสุดที่บริเวณหลังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติสามพันปี ระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร เป็น เส้นทางเดินป่าที่ผ่านสภาพ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังและสวนดอกไม้ป่า เป็นบริเวณที่มีความหลากหลาย ทางชีวภาพสูง

เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติแก่งศิลาทิพย์ ระยะทางประมาณ 2.9 กิโลเมตร เป็นเส้นทางเดินป่าที่ผ่านสภาพป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ลานดอกไม้ป่า สิ้นสุดที่ แก่งศิลาทิพย์

- **น้ำตกห้วยหลวง หรือ น้ำตกบักเตว** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ เกิดจากลำธารห้วยหลวง ไหลตกจากหน้าผาที่สูงประมาณ 45 เมตรเบื้องล่างมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ พื้นน้ำเป็นสีเขียว มรกต และมีหาดทรายขาวสะอาดเหมาะสำหรับการลงเล่นน้ำ ด้านบนมีจุดชมวิวยุคใหม่และถ่ายภาพ ด้านล่างมีบันไดสำหรับขึ้นลง จำนวน 272 ขั้น ตัวน้ำตกอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 3.5 กิโลเมตร รถยนต์สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกด้วยทางลาดยางอย่างดี ช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การ ท่องเที่ยวอยู่ระหว่างเดือนสิงหาคม – เดือนกุมภาพันธ์

- **แก่งกะเลา** เป็นแก่งหินกลางลำธารห้วยหลวงที่มีธารน้ำไหลแผ่กว้างไปตามลานหิน บรรยากาศร่มรื่นไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดและหมู่ผีเสื้อที่บินว่อนทั่วบริเวณเหมาะแก่การศึกษา ธรรมชาติและลงเล่นน้ำ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 2.5 กิโลเมตร รถยนต์เข้าถึงได้

- **แก่งสามพันปี** เป็นแก่งหินกลางป่าที่งดงามด้วยสายน้ำ เป็นจุดชมพืชพันธุ์ที่มีความ หลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นจุดเริ่มต้นการล่องแพ ในฤดูน้ำหลาก เป็นการล่องแพ หรือพายเรือแคนู ไปตามลำห้วยหลวงที่ใสเย็นสงบเงียบ ขึ้นไปทางต้นน้ำ ระยะทางประมาณ 800 เมตร ใช้เวลาไปกลับ ประมาณ 2 ชั่วโมง แก่งสามพันปีแห่งนี้ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานประมาณ 3 กิโลเมตร เข้าถึงได้ด้วย รถยนต์หรือด้วยการเดินป่าไปตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ซึ่งตลอดเส้นทางจะผ่านผืนป่าที่ร่มครึ้ม

บริเวณริมฝั่งทางฝั่งทางจะพบต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ส่วนใหญ่จะพบได้เฉพาะในพื้นที่ที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลมากๆ เท่านั้น ได้แก่ ต้น **สนสามพันปี**

- **พลาญกงเกวียน** ลานหินกว้าง ที่ด้านหน้ามีกลุ่มหินลักษณะเป็นเพิงตามธรรมชาติ มีดอกไม้ป่าและพันธุ์ไม้ขึ้นสลับกันเป็นหย่อมๆ มีประวัติความเป็นมาว่า ในอดีตนักเดินทางได้ใช้ประโยชน์จากเพิงลานหินเหล่านี้ สำหรับกำบังแดดและฝน เปรียบเพิงหินเสมือน “ กงเกวียน ” หมายถึง บริเวณที่เป็นลานกว้าง และกงเกวียนซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า พวงเกวียน หมายถึง ประทุนหรือกระทุนของเกวียน

- **พลาญป่าชาด** อยู่ระหว่างเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ มีลักษณะเป็นลานหินสลับด้วยทุ่งดอกไม้ป่านานาชนิด (ดอกไม้ป่าต่างๆ ที่ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ เช่น มณีเทวี ดุสิตา สรัสจันทร เป็นต้น) บางส่วนเป็นผืนป่าเต็งรังขนาดใหญ่ เต็มไปด้วยต้นยางเหียงหรือต้นป่าชาด ที่มาของชื่อ “ พลาญป่าชาด ” บริเวณกลางป่าจะมีลำธารซึ่งสร้างความชุ่มชื้น และเป็นจุดกำเนิดของน้ำตก “ พลาญป่าชาด ” นับเป็นเส้นทางเดินป่าที่เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ดอกและพืชพันธุ์หลากหลายชนิด

- **แก่งศิลาทิพย์** เป็นแก่งขนาดใหญ่ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 2.9 กิโลเมตร เกิดจากลำธารห้วยหลวงไหลผ่านลานหินทราย ผ่านแหล่งหินหักลงเป็นชั้นจนเกิดเป็นน้ำตกขนาดเล็กบริเวณลานหินกลางลำธารเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า “ กุมภลักษณ์ ” คือหินถูกกระแสน้ำกัดเซาะจนเกิดเป็นหลุมกลมมากมายขนาดเล็กตั้งแต่เล็กตื้นลึกแตกต่างกันไปตามความแรงของสายน้ำดูสวยงามแปลกตายิ่งนัก

- **ภูหินด่าง** เป็นภูเขาหินทรายที่ประกอบไปด้วยป่าลานหินที่มีลักษณะทางธรณีวิทยาที่สวยงามแปลกตาแตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ ลานหินงอก ลานหินเป็นระแหง แอ่งหินเว้า และร่องหินแยกตามเส้นทางเดินป่าไปสู่ยอดภูเต็มไปด้วยกล้วยไม้ป่านานาชนิดและดอกไม้หลากสีที่ขึ้นอยู่ตามลานหินแตกต่างกันตามฤดูกาล จากจุดชมวิวบริเวณหน้าผา สามารถมองเห็นพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้ารวมทั้งทะเลหมอกในฤดูหนาว ชมทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตาของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและสภาพป่าในเขตประเทศลาวและกัมพูชาที่อยู่เบื้องล่าง ที่ผืนหินใต้เพิงผาเป็นปรากฏแถบสีแดงและสีชมพูอยู่หลายแห่งซึ่งเป็นที่มาของชื่อ “ ภูหินด่าง ” ภูหินด่างแห่งนี้ เหมาะสำหรับการกางเต็นท์พักแรม อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 51 กิโลเมตรโดยการเดินทางเข้าภูหินด่าง ต้องติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางและยานพาหนะของอุทยานฯ

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

- **การประชาสัมพันธ์**

ทางอุทยานแห่งชาติภูจอง – นายอยได้จัดทำ การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวด้วยการจัดพิมพ์จุลสารไว้แจกนักท่องเที่ยวไว้อ่าน และจัดทำฐานข้อมูลประชาสัมพันธ์ไว้ในเว็บไซต์ ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th และการประชาสัมพันธ์ของทางจังหวัดที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางอุทยานได้จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมในอุทยาน โดยมีการจัดสร้างแบบจำลองที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติ การจัดนิทรรศการของภาพ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆของอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอย

กิจกรรมงานค่ายเยาวชน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อุทยานฯ โดยเฉพาะการจัดให้มีการเข้าค่ายของเด็กนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่สนใจ โดยทางอุทยานจะมีการจัดเตรียมสถานที่ หอประชุม ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

(3) ด้านที่พัก

ทางอุทยานแห่งชาติภูจอง – นายอยได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ประกอบด้วย บ้านนักท่องเที่ยว อาคารค่ายพักแรม สถานที่กางเต็นท์ เต้นท์บริการ ห้องประชุม หากนักท่องเที่ยวสนใจสามารถจองบ้านพักและการบริการด้านต่างๆ หรือติดต่อสอบถามข้อมูลการจองบ้านพัก ได้ดังนี้

ลำดับ ที่	รายการ	จำนวน ห้องนอน / ห้องน้ำ	จำนวน คน	ค่าตอบแทน บาท/คิอ/หลัง	หมายเหตุ
1	บ้านภูจอง 101 (แดงอุบล)	1 / 1	3	600	1 หลัง
2	บ้านภูจอง (หยาดน้ำค้าง)	1 / 1	3	600	1 หลัง
3	บ้านภูจอง 103 (มณีเทวา)	2 / 2	6	1,200	1 หลัง
4	บ้านภูจอง 104 (ฝ้ายป่า)	3 / 2	8	1,600	1 หลัง
5	บ้านภูจอง 911 (นนทรี)	2 / 2	40	4,000	1 หลัง
6	ห้องประชุม	-	50	-	1 ห้อง
7	ห้องน้ำรวมชาย	อาบ 2 สุขา 3	-	-	1 หลัง
8	ห้องน้ำรวมหญิง	อาบ 2 สุขา 3	-	-	1 หลัง
9	เต็นท์เล็ก	-	-	-	หลัง
10	เต็นท์ใหญ่	-	-	-	หลัง
11	ลานกางเต็นท์ (Camp Ground)	-	200	คนละ 30 / คืน	-

หมายเหตุ :

- ทางอุทยานมีไฟฟ้าประปาตลอด 24 ชั่วโมง
- ระบบโทรศัพท์มีคลื่นโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ GSM
- มีตู้โทรศัพท์ชนิดหยอดเหรียญของ TOT จำนวน 2 ตู้

(4) ด้านความปลอดภัย

การจัดเวรยามในอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอยมีความปลอดภัยพอสมควร เนื่องจากทางอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่อุทยานรักษาการอยู่ตั้งแต่ด่านแรกก่อนเข้าอุทยาน และ จะมีเจ้าหน้าที่ประจำตามจุดต่างๆ สำคัญๆ เช่น บริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมากเป็นพิเศษ เช่น บริเวณบ้านพัก และบริเวณใกล้กับน้ำตก แหล่งท่องเที่ยวจุดอื่นๆ

ด้านระบบสื่อสาร ทางอุทยานจะมีการติดตั้งตู้โทรศัพท์ชนิดหยอดเหรียญของ TOT จำนวน 2 ตู้ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สำหรับเจ้าหน้าที่ในอุทยานส่วนใหญ่ยังคงใช้การสื่อสารด้วยวิทยุสื่อสาร และระบบโทรศัพท์มีคลื่นโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ GSM

(5) ด้านอาหาร

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอยไม่มีร้านอาหารจำหน่าย อาหาร และเครื่องดื่ม ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวสามารถซื้อของกินได้จากพ่อค้าเร่ ที่เข้ามาจำหน่ายในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะรถขายไอศกรีมที่จะขายดีมาก

(6) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

- ทางอุทยานเตรียมเจ้าหน้าที่ของอุทยานไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการไกด์นำเที่ยว และการให้ความรู้เพิ่มเติมในจุดต่างๆของแหล่งท่องเที่ยว

- กิจกรรมการเดินป่า ทางอุทยานได้จัดทำเส้นทางเดินเพื่อศึกษาธรรมชาติภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูจอง - นายอยไว้ด้วยกัน 3 เส้นทางสำคัญ ดังนี้

- เส้นทางเดินป่าน้ำตกห้วยหลวง มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร อยู่บริเวณน้ำตกห้วยหลวง การเดินจะเริ่มจากบริเวณลานจอดรถยนต์ ผ่านป่าดิบแล้งริมห้วยหลวง ซึ่งเป็นสายธารของน้ำตกห้วยหลวง สิ้นสุดที่บริเวณหลังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

- เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติสามพันปี ระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร เป็นเส้นทางเดินป่าที่ผ่านสภาพ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังและสวนดอกไม้ป่า เป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

- เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติแก่งศิลาทิพย์ ระยะทางประมาณ 2.9

กิโลเมตร เป็นเส้นทางเดินป่าที่ผ่านสภาพป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ลานดอกไม้น้ำ สิ้นสุดที่ แก่งศิลาทิพย์

- กิจกรรมการล่องแพแก่งสามพันปี เป็นต้น

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ในอุทยานไม้ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

ทางอุทยานแห่งชาติภูจอง – นายอยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานโดยการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อไว้สำหรับแจกนักท่องเที่ยวที่สนใจและต้องการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ รวมทั้งมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อความสะดวกรวดเร็ว

ปัญหาที่พบ

- 1) ห้องน้ำยังมีน้อยเกินไป ซึ่งจะเป็นปัญหามากในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเล่นน้ำตกเป็นจำนวนมาก การใช้บริการห้องน้ำต้องเข้าแถวรอคิวยาวมาก และน่าจะมีการแยกห้องสุขา และห้องอาบน้ำให้เป็นเอกเทศ เพื่อความสะดวกและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
- 2) ทางอุทยานมีการจำกัดเวลาให้นักท่องเที่ยวได้เล่นน้ำตก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำได้ตั้งแต่ เวลาประมาณ เกียง จนถึง ประมาณ 5 โมงเย็น ทำให้นักท่องเที่ยวมีเวลาจำกัดในการเล่น
- 3) ไม่มีร้านจำหน่ายเครื่องดื่ม เป็นปัญหามากสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้เตรียมน้ำดื่มเอง

5. อุทยานแห่งชาติตาดีน จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตาดีน

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ตาดีนเป็นประเภทอุทยานแห่งชาติ ปัจจุบันมีนายพนด นาซิน เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติตาดีน

ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

อุทยานแห่งชาติตาดีน อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองชัยภูมิ ทางทิศเหนือของจังหวัดชัยภูมิ ลักษณะทางธรณีวิทยาประกอบด้วย หินปูนและหินดินดาน โดยเฉพาะบริเวณน้ำตกตาดีนประกอบด้วยลานหินที่กว้างใหญ่และสวยงาม พื้นที่ทั่วไปปกคลุมด้วยป่าดิบแล้งและป่าเต็งรังเป็นส่วนใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 135,737.50 ไร่หรือ 217.18 ตารางกิโลเมตร

ในปี พ.ศ. 2513 ป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ ได้พิจารณาเห็นว่าน้ำตกตาดีน ซึ่งอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติภูแล่นคา ท้องที่ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยลานหินกว้างและมีน้ำไหลตลอดปี เหมาะสมที่จะจัดเป็นวนอุทยาน ขึ้น จึงได้เสนอให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการ ซึ่งกรมป่าไม้มีมติเห็นชอบตามที่จังหวัดเสนอให้จัดตั้ง “วนอุทยานน้ำตกตาดโตน” ขึ้น เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2518 โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ

ต่อมา กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อให้การจัดวนอุทยานแห่งนี้ เป็นไปตามหลักวิชาการ และเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติอันสวยงามแห่งนี้ไว้ ควรสำรวจและปรับปรุงยกฐานะวนอุทยานน้ำตกตาดโตน ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ จึงมีคำสั่งกรมป่าไม้ที่ 655/2518 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2518 ให้นายไกรลาส เทพสัมฤทธิ์พร นักวิชาการป่าไม้ 4 หัวหน้าวนอุทยานน้ำตกตาดโตน ดำเนินการสำรวจหาข้อมูลเพิ่มเติม พบว่า วนอุทยานน้ำตกตาดโตนมีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ มีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เหมาะสมจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามหนังสือวนอุทยานน้ำตกตาดโตนที่ กษ 0808 (ตน)/28 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2519

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีมติในคราวการประชุมครั้งที่ 2/2519 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2519 เห็นชอบให้ยกฐานะวนอุทยานน้ำตกตาดโตนเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าภูแลนคา ในท้องที่ตำบลท่าหินโงม ตำบลห้วยต้อน ตำบลนาฝาย และตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 97 ตอนที่ 208 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2523 เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 23 ของประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติตาดโตน มีพื้นที่อยู่บนเทือกเขาภูแลนคา มีพื้นที่ประมาณ 1 ใน 4 ของเทือกเขาภูแลนคา โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงโดยมีเทือกเขาล้อมรอบที่ราบเอาไว้ ตอนกลางเป็นหุบเขากว้างใหญ่ พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือจะมีเขาภูเขียว ภูกลาง และภูแลนคา ซึ่งจะมีระดับสูงสุด 905 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือจะมียอดภูแลนคาซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของอุทยานแห่งชาติตาดโตน โดยมีความสูงประมาณ 945 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ยอดเขาสูงเหล่านี้เป็นต้นน้ำลำธารของห้วยต่างที่สำคัญหลายสายและต้นกำเนิดของน้ำตกตาดโตน ได้แก่ ห้วยลำปะทาวหรือห้วยตาดโตน ห้วยน้ำซับ ห้วยคร้อ ห้วยตาดโตนน้อย ห้วยสีนวน และห้วยแก่นท้าว ซึ่งจะไหลรวมกันเป็นห้วยปะทาวและไหลผ่านตัวอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ นอกจากนี้ยังมีห้วยที่สำคัญคือ ห้วยชีลอง ห้วยซ้อระกา ห้วยเสียว ห้วยแคน และห้วยเสียวน้อย สภาพป่าเป็นป่าดิบแล้ง ในบริเวณริมลำห้วยหุบเขาและยอดเขามีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ดี และป่าเต็งรังเป็นดินกรวด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติตาดโตนแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม อากาศค่อนข้างร้อน อุณหภูมิสูงถึง 42.6 องศาเซลเซียสในเดือนเมษายน จึงเป็นอุทยานแห่งชาติที่ประชาชนนิยมไปเล่นน้ำตกเพื่อพักผ่อนและเล่นน้ำเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ ฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี 1,154 มิลลิเมตร น้ำตกตาดโตนจะมีน้ำไหลเต็มที่และสวยงามมาก ฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม - มกราคม อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม ประมาณ 7 องศาเซลเซียส

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

น้ำตกตาดโตน ที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งของภาคอีสานและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิมีน้ำไหลตลอดทั้งปี ตัวน้ำตกสูงประมาณ 6 เมตร กว้างประมาณ 50 เมตร ธรรมชาติเหนือน้ำตกและตามลำธารมีแอ่งน้ำและพันธุ์ไม้ต่างๆขึ้นอย่างหนาแน่นทำให้บรรยากาศร่มรื่น อุทยานฯ ได้ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณน้ำตก เพื่อให้เกิดความสวยงามไว้บริการนักท่องเที่ยวในการเดินชมธรรมชาติ และนั่งพักผ่อนหย่อนใจสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในวันหยุดและเทศกาลต่างๆ การเดินทางสะดวกสบาย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิ เพียง 21 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดสาย

ศาลปู่ด่าง ตั้งอยู่บริเวณน้ำตกตาดโตน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชาวจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดใกล้เคียงเคารพนับถือ มีประวัติโดยย่อเกี่ยวกับปู่ด่างว่า ท่านเป็นคนเชื้อสายเขมร มีชีวิตอยู่ในยุคเดียวกับเจ้าพ่อพญาแล ท่านปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด มีความสามารถในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยใช้สมุนไพรที่มีอยู่บนเทือกเขาภูแล่นคา ประกอบกับเวทมนต์คาถาอันศักดิ์สิทธิ์ของท่านเมื่อท่านเสียชีวิตแล้วจึงมีผู้เคารพนับถือได้ร่วมกันสร้างศาลไว้บูชา

ศาลยาดิ ตั้งอยู่บริเวณเดียวกันกับศาลปู่ด่าง ประวัติของท่านเกิดหลังปู่ด่างเสียชีวิตแล้วประมาณ 20 ปี ท่านได้ประกอบคุณงามความดีในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้ประชาชน โดยใช้สมุนไพรเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์จากปู่ด่าง เมื่อท่านเสียชีวิตลงชาวบ้านที่มีความเคารพศรัทธาได้สร้างศาลไว้ใกล้ศาลปู่ด่าง จึงเป็นโอกาสที่ดีของนักท่องเที่ยวที่จะได้กราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล สำหรับพิธีบวงสรวงปู่ด่าง และยาดิจะมีขึ้นเป็นประจำทุกวันพุธ

น้ำตกผาเอียง ตั้งอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ตน.2 (ชีลองเหนือ) ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ไปทางทิศตะวันตก ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตรอยู่ในท้องที่บ้านชีลองเหนือ ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ การเดินทาง ไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2159 (สายชัยภูมิ - หนองบัว

แดง) ทางลาดยางตลอดสาย น้ำตกมีลักษณะเป็นหน้าผาเฉียดติดกับลำห้วย ตัวน้ำตกสูงประมาณ 5 เมตร บริเวณโดยรอบน้ำตกเป็นป่าดิบแล้งที่สมบูรณ์มีความหลากหลายทางชีวภาพ

น้ำตกตาด ตั้งอยู่ในบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ตน.3 (น้ำตกตาดฟ้า) ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่บ้านนาวัง ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองชัยภูมิ การเดินทางไปตามทางหลวงชนบทหมายเลข 3001 (บ้านห้วย - บ้านนาเลี้ยว) ทางลาดยางตลอดสาย ลักษณะของน้ำตกเป็นลานหินกว้างประมาณ 20 เมตร ยาวประมาณ 90 เมตร มีความลาดชันประมาณ 30 องศา ในฤดูฝนน้ำตกจะมีความสวยงามมาก ผู้ที่เข้าไปเที่ยวชมน้ำตกสามารถที่จะเล่นสไลด์ไปตามแผ่นหินอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินที่เรียกว่า “ **สไลด์เดอร์ธรรมชาติ** ”

จุดชมวิวกุ้ยไค้ เป็นยอดเขาสูงสุดของอุทยานแห่งชาติตาดโตน สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 945 เมตร สภาพพื้นที่โดยรอบเป็นทุ่งหญ้ากว้างประมาณ 50 – 60 ไร่ เรียกว่า “ แหะยาว ” ในฤดูหนาว อุณหภูมิ 5° ทำให้มีทะเลหมอกและพรรณไม้ดอกประเภทดาวกระจายและดอกดุสิตาขึ้นอยู่อย่างสวยงามเหมาะสำหรับการเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะไกล การเดินทางขึ้นไปยังจุดชมวิวกุ้ยไค้เป็นเส้นทางเดินเท้าจากน้ำตกตาดฟ้าขึ้นไประยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร และในบริเวณจุดชมวิวกุ้ยไค้ยังเป็นที่ตั้งสถานีโทรคมนาคมทหารอากาศและเป็นที่ตั้งองค์สิวลึงค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์พระสิวลี (พระอิศวร) เป็นประติมากรรมขอมในยุคพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ 1-2 ระหว่าง พ.ศ 1544 – 1693 เป็นการสร้างขึ้นตามอิทธิพลของลัทธิเทวราช

เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ สภาพโดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติตาดโตนประกอบด้วยป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง ทำให้เกิดความแตกต่างกันในแต่ละฤดูเหมาะแก่การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติตาดโตนได้จัดทำเส้นทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติหลายเส้นทางทั้งในบริเวณน้ำตกตาดโตน น้ำตกผาเหียง และน้ำตกตาดฟ้า ตามเส้นทางนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับสภาพป่า พรรณไม้แมลงต่างๆ รวมทั้งยังมีชีวิตนอยใหญ่ที่สนใจอยากเรียนรู้ธรรมชาติในห้องเรียนที่บริสุทธิ์

สภาพพืชพรรณป่าไม้

สภาพป่าโดยทั่วไปในอุทยานแห่งชาติตาดโตนเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์จำแนกออกได้เป็น 2 ชนิดของสังคมพืชคือ ป่าเต็งรัง (Dry Diptrocarp Forest) อยู่บนชั้นความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 250 – 400 เมตร พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็งรัง ไม้รัง ไม้มะค่าแต้ ไม้เหียง ไม้พลวง ไม้แดง และป่าดิบแล้ง ซึ่งชั้น ตะแบกเลือด มะกอกเกลื่อน ก่อพะยะ กระโดน ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างที่สำคัญได้แก่ หญ้าเพ็ก ลูกไม้ต่างๆ กระดุกอึ้ง ลูกใต้ใบ เฟิน หมักม่อ กระมอบ และนางนวล เป็นต้น ในช่วงฤดูฝนจะมีไม้พื้นล่างพวกหญ้าและหญ้าเพ็กขึ้นอยู่หนาแน่นทั่วไป ใช้เป็นที่หลบซ่อนของสัตว์ป่าที่อยู่บนพื้นดินได้ดี เช่น กระต่ายป่า พังพอนธรรมดา นกคุ้มอีด นกกระทาทู่ง นกกระรางหัวขวาน อันเล็ก กระจ่อน รวมทั้งหนู จิ้งเหลน และงูอีกหลายชนิด แต่ในฤดูแล้งพื้นป่าจะโปร่ง ประกอบกับมักเกิดไฟไหม้ป่าอยู่ประจำ สัตว์ป่าที่มีโพรง

รังอาศัย หรือหาอาหารตามเรือนยอดและลำต้นของไม้ยืนต้น เช่น กระจอกบินเล็กแก้มขาว กระจอกบินแก้มสีแดง กิ้งก่าบินปีกสีส้ม กิ้งก่าสวนหัวสีน้ำเงิน กิ้งก่าสวนหัวแดง ตู๊กแกบ้าน นกตะขาบทุ่ง นกตีทอง รวมทั้งนกหัวขวาน นกแซงแซว นกปรอด นกกระจัด นกกระจับ และนกกินปลี จะไปหลบภัยอยู่ในพื้นที่ป่าดิบแล้ง

ป่าดิบแล้งในอุทยานแห่งชาติตาไถนเป็นป่าที่ขึ้นในที่ค่อนข้างชุ่มชื้น บริเวณริมลำธาร หุบเขาและ ยอดเขา ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 300-900 เมตร พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ พะอง กระบก จิกตง ตีนเป็ดเขา ค้างคาว ติวแดง พะยอม พะวา มะกล่ำต้น หว้า ยางแดง มะแฟน พลองกินลูก ลำดวน และกะอวม พื้นป่าประกอบด้วยกล้าไม้ของไม้ชั้นบน ปอขนาน แก้ว เข้มขาว สาปเสื่อ หวายเขียว และเตาร้าง เป็นต้น บนชั้นเรือนยอดไม้ยืนต้นในป่าดิบแล้งเป็นบริเวณที่สัตว์ป่าหลายชนิดใช้เป็นที่อยู่อาศัย หากิน หลบซ่อนตัว รวมทั้งดำเนินกิจกรรมต่างๆ สัตว์ป่าเหล่านี้ได้แก่ ลิงกัง ลิงลม พญากระรอกบินหูแดง กระจอกบินเล็กแก้มขาว กระจอกหลากสี นกบั้งรอกใหญ่ นกแก๊ก นกหกเล็กปากแดง นกปิกลายสีก๊อต นกเปล้าธรรมดา รวมทั้งเหยี่ยวอีกหลายชนิด สัตว์ป่าที่ใช้ประโยชน์บริเวณพื้นป่าของป่าดิบแล้ง ได้แก่ หมูป่า เก้ง อีเห็นข้างลาย ลิ่น หนูห้วย ไก่ป่า นกกระรางหัวหงอก นกกระเบื้องผา ตะกวด งูเหลือมผีเสื้อหางติ่งเฮเลนผีเสื้อปลายปีกส้มใหญ่และผีเสื้อจระกามลายู เป็นต้น

สำหรับในบริเวณพื้นที่ที่เป็นป่าเหล่าและไร่ร้างซึ่งเดิมเคยถูกปกคลุมด้วยป่าดิบแล้ง ต่อมาถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อปลูกพืชไร่แล้วถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานาน การทดแทนของพืชพรรณตามธรรมชาติจะเป็นพวกไม้พุ่มและกล้าไม้ของไม้ยืนต้น ส่วนบริเวณที่เพิ่งถูกปล่อยทิ้งไว้ไม่นานจะมีพวกไม้ล้มลุก หญ้าคา หญ้าขจรจบ พง และเลาขึ้นอยู่หนาแน่น สัตว์ป่าที่เข้าไปอาศัยอยู่หรือเข้าไปหาอาหารจึงมักเป็นสัตว์ขนาดเล็กและได้รับประโยชน์จากการอาศัยอยู่ในที่ค่อนข้างโล่ง เช่น กระต่ายป่า นกคุ้มอีดใหญ่ นกเขา หลวง นกเขาไฟ นกเขาชวา นกตะขาบทุ่ง นกเด้าดินทุ่ง นกปรอดสวน นกปรอดหัวสีเขม่า นกแซงแซวหางปลา นกกระจับ นกกิ้งโครงคอดำ นกยอดหญ้าหัวดำ กิ้งก่าสวนหัวแดง พังพอนธรรมดา หมูป่า ผีเสื้อหางตุ้มอดัมสัน ผีเสื้อเชิงลายธรรมดา และผีเสื้อหนอนใบรักธรรมดา เป็นต้น

พรรณไม้และพันธุ์พืชที่สามารถพบเห็นและศึกษาได้ในพื้นที่โซนบริการและตามเส้นทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับและพืชสมุนไพร ดังนี้

ไม้ยืนต้น ที่สามารถพบเห็นได้ง่ายตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และตามโซนบริการของอุทยานแห่งชาติตาไถนได้แก่ เต็ง รัง ตะแบก มะค่าแต้ เหียง พลวง ประดู่ มะค่าโมง สารภี ยอป่า พะยอม มะขามป้อม และหมักหม้อ ฯลฯ

พันธุ์ไม้ดอก ที่สามารถพบเห็นได้ง่ายและออกดอกสวยงามในช่วงปลายฝนต้นหนาว หลากหลายชนิดที่เบ่งบานออกดอกให้นักท่องเที่ยวได้ยลโฉม ได้แก่ ตะแบก พะยอม ชงโค เลี้ยว และหมักหม้อโดยเฉพาะหมักหม้อ ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำอุทยานแห่งชาติตาไถน จะออกดอกสวยงาม บาน

สะพานในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนเมษายนของทุกปี นักท่องเที่ยวจะพบเห็นได้ตามโซนบริการ และ
เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

พืชสมุนไพร นอกจากพันธุ์พืชที่โดดเด่นและสวยงามแล้ว อุทยานแห่งชาติตาคลียังมีพืชสมุนไพรหลายชนิดได้แก่ ช้างน้ำว สาบเสือ ชิงป่า กระชายป่า และยังมีสมุนไพรที่หายากในปัจจุบันสามารถพบเห็นตามพื้นที่ทั่วไปของอุทยานแห่งชาติตาคลี คือ หอนอนตายาก และกวาวเครือ

สำหรับในบริเวณธารน้ำไหลพบปลาน้ำจืดที่อาศัยอยู่หลายชนิด เช่น ปลาร่องไม้ตပ် ปลาสร้อยนกเขา ปลาแก้มช้ำ ปลากระทิงดำ ปลาช่อนทราย ปลากดเหลือง และปลากดหิน บริเวณริมลำห้วย ลานหิน ไซดหิน และซอกหลืบหินริมทางน้ำ มีสัตว์ป่าหลายชนิดเข้ามาใช้ประโยชน์ เป็นที่อยู่อาศัย หลบภัย หาอาหาร ได้แก่ เขี้ยวรุ่ง นกอุ้มบาตร นกเค้าลมหลังเทา นกเค้าลมดง นกกวัก นกยางเขียว นกกระเต็นธรรมดา นกกระเต็นใหญ่ธรรมดา นกกางเขนบ้าน นกอีแพรดแถบอกดำ นกกระตีด ภูเห่า ภูสิง ธรรมดา ภูทับสมิงคา จิ้งเหลนภูเขาลายจุด ตะกวด กบหนอง เขียดอ่อง เขียดลิ้น เขียดจะนา อึ่งลายแต้ม เขียดตะปาด คางคกบ้าน หมูป่า พังพอนธรรมดา และอีเห็นข้างลาย สามารถเป็นประเภทได้ดังนี้

สัตว์เลื้อยคลาน จากการสำรวจพบส่วนใหญ่เป็นสัตว์เลื้อยคลานขนาดเล็ก ได้แก่ กิ้งก่าหัวแดง กิ้งก่าหัวสีน้ำเงิน งูชนิดต่างๆ และตะกวด นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป

สัตว์น้ำ จากการสำรวจที่พบมาก คือ ปลาชิวควาย ปลากะจก ปลาดะเพียนทราย ปลากดหิน ปลาดุก นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ทุกฤดูกาล บริเวณด้านล่างของน้ำตกตาดโตน และตามน้ำห้วยตาดโตน

แมลง จากการสำรวจที่พบเห็นได้ง่าย ได้แก่ ผีเสื้อหางตุ้มอดัมสัน ผีเสื้อเชิงลายธรรมชาติ ผีเสื้อหางติ่งธรรมชาติ และแมลงทับ แมลงกลุ่มนี้พบกระจายทั่วพื้นที่ส่วนใหญ่พบตามลำห้วยซึ่งมีพื้นที่แคบๆ มีแอ่งน้ำซึ่งมีความชื้นสูงและตามบริเวณที่สูง นอกจากนี้ ในพื้นที่โซนบริการของอุทยานแห่งชาติตาไถ่ยังสามารถพบหิ่งห้อย แมลงซึ่งมีแสงในตัวเองมีความสวยงามตามธรรมชาตินักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ในช่วงฤดูหนาว (เดือนตุลาคม – เดือนกุมภาพันธ์)

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ทางอุทยานแห่งชาติตาไถ่ได้จัดทำประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดพิมพ์จุลสารไว้แจกนักท่องเที่ยวไว้อ่าน และจัดทำฐานข้อมูลประชาสัมพันธ์ไว้ในเว็บไซต์ ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th และการประชาสัมพันธ์ของทางจังหวัดที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางอุทยานได้จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมในอุทยาน โดยมีการจัดสร้างแบบจำลองที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติ การจัดนิทรรศการของภาพ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆของอุทยานแห่งชาติตาไถ่

กิจกรรมงานค่ายเยาวชน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อุทยานฯ โดยเฉพาะการจัดให้มีการเข้าค่ายของเด็กนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่สนใจ โดยทางอุทยานจะมีการจัดเตรียมสถานที่ หอประชุม ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

(3) ด้านที่พัก

ทางอุทยานแห่งชาติตาไถ่ได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ประกอบด้วย บ้านนักท่องเที่ยว อาคารค่ายพักแรม สถานที่กางเต็นท์ เต้นท์บริการ ห้องประชุม หากนักท่องเที่ยวสนใจสามารถจองบ้านพักและการบริการด้านต่างๆ หรือติดต่อสอบถามข้อมูลการจองบ้านพัก

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาไถ่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 0-4485-3295 , 0-4485 – 3333

2. สำนักงานอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2562 – 0760 หรือ [http :// WWW.dnp.go.th](http://WWW.dnp.go.th)

ทางอุทยานได้จัดเตรียมห้องน้ำ – ห้องสุขา ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว ใช้อย่างเพียงพอ และมีความสะอาดมาก รวมทั้งมีความปลอดภัยเนื่องจากห้องน้ำจะสร้างอยู่ในบริเวณที่มีเจ้าหน้าที่ประจำการอยู่

(4) ด้านความปลอดภัย

การจัดเวรยามในอุทยานแห่งชาติตาคลีมีความปลอดภัยพอสมควร เนื่องจากทางอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่อุทยานรักษาการอยู่ตั้งแต่ด่านแรกก่อนเข้าอุทยาน และ จะมีเจ้าหน้าที่ประจำตามจุดต่างๆ ที่สำคัญ เช่น บริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมากเป็นพิเศษ เช่น บริเวณบ้านพัก และบริเวณใกล้กับน้ำตก

ด้านระบบสื่อสาร ทางอุทยานจะมีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สำหรับเจ้าหน้าที่ในอุทยานส่วนใหญ่ยังคงใช้การสื่อสารด้วยวิทยุสื่อสาร

(5) ด้านอาหาร

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติร้านอาหารจำหน่าย อาหาร และเครื่องดื่ม มีการบริการน้ำดื่ม ซึ่งมีความสะอาดถูกหลักอนามัย และน้ำใช้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ทางอุทยานจัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินป่าหรือแม้แต่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น งานค่าย ทางอุทยานจัดให้มีทีมวิทยากรในการทำกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งทั้งให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทางอุทยานยังมีกิจกรรมอื่นๆอีกมากมายที่จะให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น

1. กิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาเส้นทางธรรมชาติเนื่องจากสภาพป่าในอุทยานแห่งชาติตาคลีประกอบด้วยป่าเต็งรัง ทำให้เกิดความแตกต่างกันในแต่ละฤดูเหมาะแก่การเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติตาคลีได้จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติหลายเส้นทางทั้งในบริเวณน้ำตกตาคลี น้ำตกผาเอียง และน้ำตกตาดฟ้า ตามเส้นทางนักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับสภาพป่า พรรณไม้แมลงต่างๆ รวมทั้งสิ่งมีชีวิตน้อยใหญ่ที่รอให้นักท่องเที่ยวผู้ที่สนใจอยากเรียนรู้ธรรมชาติในห้องเรียนที่บริสุทธิ์

2. กิจกรรมดูนกในอุทยานแห่งชาติตาคลี โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติตาคลี เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่ยังคงมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางธรรมชาติมีน้ำตกที่สวยงาม มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติตาคลีมากขึ้นตามลำดับ กิจกรรมดูนก จึงเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางอุทยานแห่งชาติตาคลีได้จัดไว้บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากนกเป็นสัตว์ป่าที่น่าสนใจ มีสีสันสวยงาม พบเห็นได้ง่าย อย่างน้อยในเวลานั้นๆ ก็เพียงพอต่อการสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่พบเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเช้าและช่วงเย็น ซึ่งในฤดูหนาว (เดือนตุลาคม - เดือนมกราคม)

จะเป็นฤดูที่พบเห็นได้ง่าย นอกจากนั้นทางอุทยานแห่งชาติยังมีอุปกรณ์ในการดูนกไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย กล้องส่องทางไกล แบ่งเป็น 2 ชนิด คือกล้องแบบสองตา และกล้องแบบตาเดียว พร้อมทั้งคู่มือดูนก ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ภายในเขตอุทยานแห่งชาติตาดโตนมีนกจำนวนมาก แต่ทำการสำรวจได้ขณะนี้ มี 35 ชนิด ซึ่งนกที่พบเห็นได้ง่ายคือตามโซนบริการนักท่องเที่ยว เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ คือ นกปรอทเหลืองหัวจุก ซึ่งนับเป็นพระเอกของอุทยานฯ และยังมีนกอีกหลายชนิดที่คอยให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาในป่าธรรมชาติ สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมดูนก สามารถติดต่อสอบถามได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาดโตนทางอุทยานแห่งชาติได้จัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำพร้อมทั้งอุปกรณ์ในการดูนกไว้บริการตลอดเวลา

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ทางอุทยานแห่งชาติมีร้านจำหน่ายของที่ระลึกไว้ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อของจากแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากชุมชนจำนวนหนึ่งที่นำมาวางจำหน่ายด้วย

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

อุทยานแห่งชาติตาดโตนได้จัดทำเอกสารแผ่นพับในการประชาสัมพันธ์และเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมทั้งมีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางเลือกในการค้นหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

6. อุทยานแห่งชาติไทรทอง จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง พนักงานราชการอุทยานแห่งชาติไทรทอง

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทอุทยานเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 77 ของประเทศไทย ปัจจุบันมีนาย นราธิป อัจฉริยะชีวิน ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติไทรทอง

ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

อุทยานแห่งชาติไทรทอง อยู่ในท้องที่อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอภักดีชุมพล และอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีเนื้อที่ประมาณ 199,375 ไร่ หรือ 319 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าหินงามและอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา เป็นผืนป่าบนเทือกเขาพังเหย ในช่วงต้นฤดูฝนนอกจากผืนป่าจะเขียวชอุ่มชุ่มชื้นไปด้วยพรรณไม้เขียวใหญ่แล้ว ที่นี่ยังคงงามโดดเด่นด้วยดอกกระเจียวที่ผลิบานอยู่เต็มท้องทุ่ง เรียกชื่อว่า ทุ่งบัวสวรรค์ มีน้ำตกไทรทองที่สวยงาม และมีหน้าผาให้ทุกคนทำพิธีของของความหวาดเสียว

ความเป็นมา : เนื่องจากบริเวณที่ดินป่าเทือกเขาพังเหย และป่านายางหลัก ในท้องที่ตำบลท่าใหญ่ ตำบลถ้ำวัวแดง อำเภอหนองบัวแดง ตำบลบ้านเจียง ตำบลเขาทอง ตำบลวังทอง กิ่งอำเภอกำแพงแสน อำเภอหนองบัวแดง ตำบลห้วยแย้ ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว และตำบลโป่งนก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า เช่น พันธุ์ไม้ ของป่า สัตว์ ป่านานาชนิด ตลอดจนทิวทัศน์ ป่า และภูเขาที่สวยงามยิ่ง เช่น น้ำตกไทรทอง หุ่น้ำสวรรค์ ฯลฯ สมควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติพ.ศ.2504

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีหนังสือ ที่ นร 0602/723 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2535 ว่า คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าดังกล่าวข้างต้น และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้มีหนังสือ ที่ นร 0203/9140 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2535 ว่า บัดนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตรวจพิจารณาว่าร่างดังกล่าวเสร็จแล้ว ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพิกถอนป่าสงวนในส่วนที่ทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการใช้บังคับกฎหมายสองฉบับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีหนังสือที่ กษ 0713.2/43143 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2535 เห็นชอบ ในข้อสังเกตดังกล่าวในการเพิกถอนป่าสงวนที่ทับซ้อน

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีหนังสือ ที่ นร 0203/855 ลงวันที่ 21 มกราคม 2536 แจ้งว่า ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเทือกเขาพังเหย และป่านายางหลัก ในท้องที่ตำบลท่าใหญ่ ตำบลถ้ำวัวแดง อำเภอหนองบัวแดง ตำบลบ้านเจียง ตำบลเขาทอง ตำบลวังทอง กิ่งอำเภอกำแพงแสน อำเภอหนองบัวแดง ตำบลห้วยแย้ ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว และตำบลโป่งนก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 126 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2535 โดยใช้ชื่อว่า “ อุทยานแห่งชาติไทรทอง “ นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 77 ของประเทศไทย

ความสำคัญของพื้นที่

1. อุทยานแห่งชาติไทรทอง เป็นป่าต้นน้ำของลำห้วยโป่งขุนเพชร ลำห้วยเชียงทา ลำห้วยยาง ลำน้ำเจา ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำชี
2. อุทยานแห่งชาติไทรทองเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อความรื่นรมย์ของประชาชน และเพื่ออำนวยความสะดวกอื่นแก่รัฐและประชาชน
3. อุทยานแห่งชาติไทรทองประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า เช่น พันธุ์ไม้ สัตว์ป่านานาชนิด
4. อุทยานแห่งชาติไทรทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ

ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น น้ำตกไทรทอง หุบบัวสวรรค์ (หุบดอกกระเจียว) หน้าผาสูงชัน (ผาห้าหลด) ลานหินล้านปี เป็นต้น

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

สภาพพืชพรรณและป่าไม้

สภาพป่าของอุทยานแห่งชาติไทรทองสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ป่าดิบแล้ง พบทางตอนเหนือของเทือกเขาพระยาผ่อง และตอนกลางของเทือกเขาพังเหย พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตะแบก กระบาก ตะเคียนหิน มะค่าโมง มะม่วงป่า ประดู่ นนทรีป่า สาธร และเขลียง ฯลฯ ป่าเต็งรัง พบมากบริเวณพื้นที่สันเขาและพื้นที่ลอนลาดตอนล่างในเทือกเขาพังเหย พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ก่อ พะยอม เต็ง รัง พลวง ตีนนก กว้าว แดง รัก กระบก ส้าน ไม้ และหญ้าชนิดต่างๆ และ ป่าเบญจพรรณ พบไม่มากนัก พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ประดู่ แดง ตะแบก มะค่าโมงและไม้ชนิดต่างๆ ไม้ดอก เช่น กระเจียว (บัวสวรรค์) กระเจียวขาว (เทพอัปสร) กระเจียวเขียว (ช่อมรกต) กระเจียวพลอยหรือจักรทิพย์ กระเจียวหงส์ กระเจียวดิน กระเจียวแดง (กระเจียวนา) ดอกดุสิตา ดอกเอนอ้า (จุกนารี) ดอกสร้อยสุวรรณา ลิ่น มังกร เทียนแดง กล้วยไม้ชนิดต่างๆ

สภาพสัตว์ป่า

สัตว์ป่า ที่พบเห็นได้ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรทอง ได้แก่ หมูป่า อ้น อีเห็น ชะมด เก้ง กระเจง กระรอก กระแต กระต่ายป่า นกตะขาบทุ่ง นกกระปูด อีกา เขียว ไก่ป่า ตะกวด แอ้ ตุ๊กแก กิ้งก่า งู กบ ปาด เขียด อีงอ่าง ฯลฯ และพบปลาบางชนิดตามแหล่งน้ำต่างๆ

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

น้ำตกไทรทอง น้ำตกสูงประมาณ 5 เมตร ลานหินกว้างประมาณ 80 เมตร มีแอ่งน้ำใหญ่บริเวณน้ำตกสามารถลงเล่นน้ำได้เรียกว่า วังไทรเหนือ น้ำตกขึ้นไปมีวังน้ำ ขนาดใหญ่เรียกว่า วังเือก น้ำไหลลงตามความคดเคี้ยว และความลาดชันของลานหินลงสู่น้ำตกไทรทองยาวประมาณ 150 เมตร

น้ำตกชวนชม อยู่เหนือน้ำตกไทรทองขึ้นไปประมาณ 2 กิโลเมตร สูงประมาณ 20 เมตร กว้าง 50 เมตร อยู่ภายใต้ไม้ที่ร่มรื่นมีน้ำตกตลอดปี

หุบบัวสวรรค์ (หุบดอกกระเจียว) หุบบัวสวรรค์ที่อุทยานแห่งชาติไทรทองมีทั้งดอกสีชมพูและสีขาว ซึ่งดอกกระจายสีขาวนี้หาได้ไม่มากนัก หุบดอกกระเจียวจะมีมากบริเวณสันเขาพังเหยด้านทิศตะวันตกทั้งหมด 5 หุบใหญ่ๆ อยู่ห่างที่ทำการอุทยานประมาณ 12 กิโลเมตร จะออกดอกสวยงามเต็มหุบประมาณช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน – กลางเดือนสิงหาคมของทุกปี

หน้าผา ตามแนวสันเขาด้านทิศตะวันตก มีแนวหน้าผาที่สวยงามซึ่ง มีจุดชมวิวด้านๆ หลายจุด ความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 – 908 เมตร มองลงไปด้านล่างจะเห็นตัวอำเภอภักดีชุมพล มีเส้นทาง

เดินชมธรรมชาติลัดเลาะตามแนวผาซึ่งชมวิวดูเด่นๆ อีก 4 จุด คือ ผาเพลินใจ ผาอาทิตย์ อัสตง ผาสวนสวรรค์ และจุดเด่นที่สุดที่นักท่องเที่ยวประทับใจและเก็บภาพไว้เป็นที่ระลึก คือ ผาห้าหาด จะมีหมอกปกคลุมในช่วงฤดูฝนและมีกิจกรรมการไต่ตัวลงหน้าผาห้าหาดเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ผจญภัย โดยมีคำขวัญ “ ประลองความกล้าท้าความเสียว เที่ยวพิชิตผาห้าหาด ”

จุดชมวิวเขาพังเหย อยู่ริมทางหลวงหมายเลขที่ 225 (สายชัยภูมิ - นครสวรรค์) ประมาณ กิโลเมตรที่ 70 เป็นที่พักรถยนต์ มีร้านขายของท้องถิ่นของชาวบ้าน และชมวิวทางด้านอำเภอภักดีชุมพล

หินเทิน เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ทำให้ก้อนหินขนาดใหญ่น้ำหนักประมาณ 20 ตัน กว้าง 20 เมตร สูง 5 เมตร ตั้งอยู่บนก้อนหินอีกก้อนหนึ่งที่จุดตั้งกว้างประมาณ 3 ฟุต ได้อย่างสมดุลละสวยงาม บริเวณใกล้เคียงจะเป็นสวนหินล้านปีและหน้าผาสวนสวรรค์ที่กำลังจะเปิดตัวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่อไป

ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติไทรทองอยู่ในเขตเทือกเขาพระยาผุ่ และเทือกเขาพังเหย มีลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาสูงต่ำหลายลูกเรียงรายสลับซับซ้อน มีระดับความสูงตั้งแต่ 300 เมตรจากระดับน้ำทะเล ถึงสูงสุดที่ยอดเขาพังเหย 1,008 เมตร เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของลำห้วยโป่งขุนเพชร ลำห้วยเชียงทา ลำห้วยแย้ ลำห้วยยาง ลำน้ำเจา ลำน้ำเจียง ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำชี

ลักษณะภูมิอากาศ

พื้นที่ป่าแห่งนี้จัดอยู่ในภูมิอากาศประเภทฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมสามารถแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ลักษณะของฝนที่ตกส่วนมากจะเป็นพายุฝนฟ้าคะนอง อิทธิพลของพายุดีเปรสชันจะได้รับไม่มากนัก ฝนตกมากในช่วงเดือนกันยายน ฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม

สภาพพืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่า ของอุทยานแห่งชาติไทรทองสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ป่าดิบแล้ง พบทางตอนเหนือของเทือกเขาพระยาผุ่ และตอนกลางของเทือกเขาพังเหย พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตะแบก กระบาก ตะเคียนหิน มะค่าโมง มะม่วงป่า ประดู่ นนทรีป่า สารภี และเขลียง ฯลฯ ป่าเต็งรัง พบมากบริเวณพื้นที่สันเขาและพื้นที่ลอนลาดตอนล่างในเทือกเขาพังเหย พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ก่อ พะยอม เต็ง รัง พลวง ตีนนก กว้าว แดง รัก กระบก ส้าน ไม้ และหญ้าชนิดต่างๆ และ ป่าเบญจพรรณ พบไม่มากนักพันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ประดู่แดงตะแบกมะค่าโมงและไม้ชนิดต่างๆ

สัตว์ป่า ที่พบเห็นได้ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรทอง ได้แก่ หมูป่า อ้น อีเห็น ชะมด เก้ง กระเจง กระรอก กระแต กระต่ายป่า นกตะขาบทุ่ง นกกระปูด อีกา เหยี่ยว ไก่ป่า ตะกวด แอ้ ตุ๊กแก กิ้งก่า งู กบ ปาด เขียด อึ่งอ่าง ฯลฯ และพบปลาบางชนิดตามแหล่งน้ำต่างๆ

(2) ด้านประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล

ทางอุทยานแห่งชาติไทรทอง ได้จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการ จัดพิมพ์จุลสารเอกสารแผ่นพับไว้แจกนักท่องเที่ยวไว้อ่าน และจัดทำฐานข้อมูลประชาสัมพันธ์ไว้ในเว็บไซต์ ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th และการประชาสัมพันธ์ของทางจังหวัดที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ชัยภูมิ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางอุทยานได้จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมในอุทยาน โดยมีการจัดสร้างแบบจำลองที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติ การจัดนิทรรศการของภาพ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆของอุทยานแห่งชาติไทรทอง และทางอุทยานได้มีมุมเป็นที่อ่านหนังสือ มุมพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

กิจกรรมงานค่ายเยาวชน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อุทยานฯ โดยเฉพาะการจัดให้มีการเข้าค่ายของเด็กนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่สนใจ โดยทางอุทยานจะมีการจัดเตรียมสถานที่ หอประชุม ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

(3) ด้านที่พัก

ทางอุทยานแห่งชาติไทรทอง ได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ประกอบด้วย บ้านนักท่องเที่ยว อาคารค่ายพักแรม สถานที่กางเต็นท์ เติ้นท์บริการ ห้องประชุม หากนักท่องเที่ยวสนใจสามารถจองบ้านพักและการบริการด้านต่างๆ หรือติดต่อสอบถามข้อมูลการจองบ้านพัก

มีรายละเอียดดังนี้

รายการ	จำนวน ห้องนอน / ห้องน้ำ	จำนวนคนเข้าพัก
1. บ้านไทรทอง 101	3/2	9
2. บ้านไทรทอง 102	3/2	8
3. บ้านไทรทอง 103	3/2	8
4. บ้านไทรทอง 104	3/2	9
5. บ้านไทรทอง 105	3/2	9
6. บ้านไทรทอง 106	3/2	9

7. เติ้นท์โดมเล็ก – โดมใหญ่	15,10	3,6
8. ห้องประชุม	2	30 – 100
9. สถานที่กางเต็นท์	3	200 - 500
10. ห้องน้ำ – ห้องสุขา	4 ชุด	

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติไทรทอง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัว
ระเหว จังหวัดชัยภูมิ โทรศัพท์ 09 - 2823437

สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2562 – 0760 หรือ [http :// WWW.dnp.go.th](http://WWW.dnp.go.th)

ทางอุทยานได้จัดเตรียมห้องน้ำ – ห้องสุขา ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว ใช้อย่าง
เพียงพอ และมีความสะอาดมาก รวมทั้งมีความปลอดภัยเนื่องจากห้องน้ำจะสร้างอยู่ในบริเวณที่มีเจ้า
หน้าประจำการอยู่

(4) **ด้านความปลอดภัย** การจัดเวรยามในอุทยานแห่งชาติไทรทองมีความปลอดภัยพอสมควร
เนื่องจากทางอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่อุทยานรักษาการอยู่ตั้งแต่ด่านแรกก่อนเข้าอุทยาน และ จะมี
เจ้าหน้าที่ประจำตามจุดต่างๆ สำคัญๆ เช่น บริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเที่ยวชมมากเป็นพิเศษ เช่น บริเวณ
บ้านพัก และบริเวณใกล้กับน้ำตก

ด้านระบบสื่อสาร ทางอุทยานจะมีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว
สำหรับเจ้าหน้าที่ในอุทยานส่วนใหญ่ยังคงใช้การสื่อสารด้วยวิทยุสื่อสาร

(5) **ด้านอาหาร** ในบริเวณอุทยานแห่งชาติไทรทองมีร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแต่ยังอยู่ในช่วงของ
การปรับปรุงรวมทั้งมีการบริการน้ำดื่ม ซึ่งมีความสะอาดถูกหลักอนามัย และน้ำใช้เพียงพอต่อความ
ต้องการของนักท่องเที่ยว

(6) **ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว** กิจกรรมการเล่นน้ำตก นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำบริเวณน้ำตก
ไทรทอง วังเจือก บริเวณอ่างเก็บน้ำหน้าศูนย์บริการฯ ได้ตลอดทั้งปี

กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติได้จัดทำเส้นทางเดินเท้า ศึกษาธรรมชาติไว้
บริการนักท่องเที่ยวทั้งที่น้ำตกไทรทอง และที่จุดชมวิวกาฬเกษ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการตลอด

กิจกรรมเดินชมความงามของทุ่งบัวสวรรค์ (ทุ่งดอกกระเจียว) ตลอดจนชมความงามตาม
ธรรมชาติดอกกระเจียวจะเริ่มบานประมาณช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน – กลางเดือนสิงหาคมของ
ทุกปี

กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ไว้บริการนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะพักผ่อนด้วยเต็นท์

กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมเพื่อการอนุรักษ์ สำหรับกลุ่มนักเรียน / นักศึกษา ที่มีความประสงค์เข้า
ค่ายพักแรม

กิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมปิ่นเขาและรอยตัวลงหน้าผาห้าหาด และกิจกรรมดูนก เป็นต้น

(7) **ด้านมูลค่าเพิ่ม** ในอุทยานมีการจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นสัญลักษณ์ของอุทยานคือ แจกันรูปดอกกระเจียว ซึ่งมีหลายแบบหลายขนาดให้เลือกซื้อแต่ก็ไม่มีมากนักเนื่องจากพื้นที่ที่วางของที่ระลึกจำหน่ายนั้นเป็นพื้นที่เล็กๆในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยาน

(8) **ด้านการส่งเสริมการตลาด** อุทยานแห่งชาติไทรทองได้จัดทำเอกสารแผ่นพับในการประชาสัมพันธ์และเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมทั้งมีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางเลือกในการค้นหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

ปัญหาที่พบ

- 1) ถึงขยะบริเวณน้ำตกมีน้อยมาก และขยะล้น
- 2) บริเวณน้ำตกค่อนข้างรก โดยเฉพาะเศษกิ่งไม้ที่หักไม่มีการจัดเก็บ

7. อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลผู้ตอบชาวบ้าน/ นักท่องเที่ยว

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

เป็นป่าหินงามเป็นอุทยานแห่งชาติและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งในปัจจุบันมีนายสุรัชย์ นาจำเริญ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงามคนปัจจุบัน

ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่านายางหลัก ในท้องที่ตำบลโป่งนก ตำบลนายางหลัก ตำบลบ้านไร่ ตำบลวะตะแบก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพป่าสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของกลุ่มน้ำชีและแม่น้ำป่าสักมีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งโดยเฉพาะทุ่งดอกกระเจียว มีพื้นที่ประมาณ 112 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 70,000 ไร่

เดิมบริเวณลานหินงามเป็นที่รู้จักเฉพาะราษฎรในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2528 นายอำเภอเทพสถิต และป่าไม้อำเภอเทพสถิต ได้ออกตรวจพื้นที่และพบกับลานหินธรรมชาติที่มีรูปร่างสวยงามมีคุณค่าควรอนุรักษ์ไว้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนของบุคคลทั่วไป จึงเสนอเรื่องไปยังกรมป่าไม้ผ่านทางจังหวัดชัยภูมิ ในชั้นต้นกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นวนอุทยานป่าหินงาม เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2529 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,250 ไร่

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2536 กรมป่าไม้ได้ทำการสำรวจพื้นที่ใกล้เคียงอย่างละเอียด และพบว่ามีพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เมื่อรวบรวมพื้นที่แล้วประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือ 70,000 ไร่ โดยพื้นที่ดังกล่าวได้กันหมู่บ้านออกจากพื้นที่เรียบร้อยแล้วโดยการปฏิรูปที่ดิน อีกทั้งพื้นที่เตรียมจัดตั้งนี้มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยา มีลานหินที่มีรูปลักษณะสวยงาม มีพันธุ์ไม้ล้มลุกประจำถิ่น ที่มีดอกสีชมพูอมม่วงชูดอกสะพรั่งในช่วงต้นฤดูฝน มีน้ำตกไหลตลอดปีสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติ

ต่อมากรมป่าไม้มีคำสั่งที่ 1642/2537 ให้ นายวิวัฒน์ จันทรเผือก นักวิชาการป่าไม้ 5 ตำแหน่ง เลขที่ 2459 อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ไปดำเนินการจัดตั้งพื้นที่ป่าดังกล่าวให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงามแห่งนี้ด้วย ขณะนี้อุทยานแห่งชาติป่าหินงามกำลังรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติต่อไป

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านท่องเที่ยว

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขา ประกอบไปด้วยภูเขาต่างๆ เช่น เขาพังเหย มีความสูงประมาณ 200 - 800 เมตร ทางธรณีวิทยาของพื้นที่เป็นหมวดหินภูพานหมวดหินพระวิหาร และหมวดหินภูกระดึง เป็นหินในระหว่างช่วงเวลาประมาณ 180 - 230 ล้านปี ยุคจูแรสสิกและไทรแอสสิก เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารลุ่มน้ำชี (แม่น้ำชี) ลำน้ำสนธิซึ่งไหลลงแม่น้ำป่าสัก

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอุทยานป่าหินงาม

ทุ่งดอกกระเจียว กระเจียวเป็นพืชล้มลุกประเภทหัว พบเป็นพันธุ์ไม้ประจำถิ่นที่ขึ้นมากที่สุดในประเทศไทย ณ ที่แห่งนี้ ปกติจะพบขึ้นกระจายทั่วไปตั้งแต่ลานหินงามจนถึงจุดชมวิวด้านบน 1 กิโลเมตร ดอกกระเจียวจะขึ้นและบานเป็นสีชมพูอมม่วงช่วงต้นฤดูเท่านั้น คือ เดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคมของทุกปี

ลานหินงาม เป็นลานหินที่มีรูปร่างแปลกในพื้นที่กว่า 10 ไร่ เกิดจากการกัดเซาะเนื้อดิน และหินในส่วนที่จับตัวกันอย่างเบาบางหลุดออกไปนานวันเข้าจึงเกิดโขดหินที่มีรูปลักษณะแตกต่างกันมองดูสวยงามเป็นที่อัศจรรย์ สำหรับลานหินงามนี้อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่ทำการอุทยานแห่งชาติทางรถยนต์เข้าถึง

จุดชมวิวด้านบน เป็นหน้าผาสูงชันและเป็นจุดสูงสุดของเทือกเขาพังเหย ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม (846 เมตร) จากระดับน้ำทะเลปานกลางซึ่งเกิดจากการยกตัวของพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูงภาคอีสานจึงเป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน ทำให้เรียกว่า สดผ่นดิน ณ จุดนี้จะเห็น

ทิวทัศน์ของสันเขาพังเหยและเขตพื้นที่ป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจุดชมวิwtิวทัศน์อยู่ทางทิศเหนือของที่ทำการอุทยานแห่งชาติระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร

ลานหินหน่อ เป็นลานหินราบพื้นที่มากกว่า 20 ไร่ แต่มีป่าหินสูงประมาณ 1 – 2 เมตรกระจายอยู่ ตามลานหินมีพืชกินแมลง เช่น หม้อข้าวหม้อแกงลิง หยาดน้ำค้างขึ้นอยู่ทั่วไป ลานหินหน่ออยู่ทางทิศใต้ของที่ทำการอุทยานแห่งชาติใกล้กับวัดเขาประดู่ชุมพล

สภาพพืชพรรณป่าไม้และสัตว์ป่า

สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังผสมผลัดใบป่าดิบแล้ง มีไม้เหียงเป็นไม้เด่น และมี เต็ง รัง พยอม ก่อ กะบก ประดู่ อินทนิลบก ส้าน ฯลฯ

สัตว์ป่า ได้แก่ เก้ง หมูป่า กระต่ายป่า นม แม่น อ้น อีเห็น กระรอก ลิง ฯลฯ

8. อุทยานแห่งชาติภูแลนคา

ข้อมูลผู้ตอบเจ้าหน้าที่ฝ่ายอุทยานแห่งชาติภูแลนคา พนักงานราชการ

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

สภาพแหล่งท่องเที่ยวข้อมูลทั่วไป

อุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่ ตำบลห้วยด้อย อำเภอเมือง ตำบลภูแลนคา อำเภอบ้านเขว้า ตำบลกุดชุมแสง ตำบลคูเมือง อำเภอหนองบัวแดง ตำบลบ้านเดื่อ ตำบลโนนกกอก ตำบลสระโพนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ สภาพป่าเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ประกอบไปด้วยแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลายชนิด มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น ป่าหินงาม จันทรแดง ชุ่มประดู่หินธรรมชาติ ผากกล้วยไม้ น้ำตกตาดหินดาด น้ำตกตาดโตน ถ้ำพระ ผาแก้ง ผาแพ เป็นต้น และการเดินทางเข้าไปเที่ยวชมก็สะดวก มีเนื้อที่ประมาณ 148 ตารางกิโลเมตรหรือ 92,500 ไร่

ป่าสงวนแห่งชาติภูแลนคาด้านทิศใต้ของท้องที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านเขว้า อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอเกษตรสมบูรณ์จังหวัดชัยภูมิ ตามคำสั่งกรมป่าไม้ที่ 2262/2539 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2539 ได้ให้นายสุรัชย์ นายจำเริญ เจ้าพนักงานป่าไม้ 5 ส่วนอุทยานแห่งชาติ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติตาดโตน ให้ไปดำเนินการสำรวจ เบื้องต้นป่าสงวนดังกล่าว เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้เข้าไปประสานงานกับทางจังหวัด ชัยภูมิ และจากการสำรวจเจ้าหน้าที่ได้ประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรต่าง ๆ ประชาชน และรวมถึงหน่วยงานป่าไม้ประจำจังหวัดชัยภูมิและป่าไม้เขตนครราชสีมาที่เกี่ยวข้อง

อุทยานแห่งชาติตาดโตน โดยหัวหน้าชุดสำรวจและศึกษา ได้ส่งข้อมูลการรายงานการสำรวจดังกล่าว ให้สำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยภูมิทราบและพิจารณา ตามหนังสืออุทยานแห่งชาติตาดโตน ที่ กษ 0712.320/89 ลง วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2539 ซึ่งสำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยภูมิได้พิจารณาแล้ว มี

ความเห็นพ้องกับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติตาดีนา และได้นำเรื่องราวเสนอคณะอนุกรรมการ ป้องกันการ ลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ ประจำจังหวัดชัยภูมิ เพื่อพิจารณาต่อไป ตามหนังสือ สำนักงานป่าไม้จังหวัดชัยภูมิที่ชัย.0009.2/720ลงวันที่27มิถุนายน2539

ในคราวประชุมครั้งที่ 1/2539 ลงวันที่ 23 กันยายน 2539 ของคณะอนุกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ พิจารณาเห็นชอบในการกำหนดประกาศ พื้นที่ป่าอนุรักษ์บางส่วน ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าภูแลนคาด้านทิศเหนือ และป่าสงวนแห่งชาติป่า ภูแลนคาด้านทิศใต้ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 92,500 ไร่ เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามหนังสือของ อุทยานแห่งชาติ ที่ กษ. 0712/พิเศษ ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2539 ได้มีมติเห็นชอบและให้การสนับสนุนที่ กรมป่าไม้จะประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ดังกล่าว เป็นอุทยานแห่งชาติโดยเร็ว และมีมติแนวความคิดเห็น ตรงกัน โดยให้ชื่อหน่วยงานใหม่นี้ว่า “อุทยานแห่งชาติภูแลนคา” ด้วยเหตุผลที่ว่าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติแห่งใหม่นี้ตั้งอยู่ในเทือกเขาภูแลนคา และเป็นที่รู้จักกันดีของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่ง นายสถิตย์ สวินทร อธิบดีกรมป่าไม้ อนุมัติให้ใช้ชื่อ “อุทยานแห่งชาติภูแลนคา” เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2540 ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำลังรวบรวมข้อมูลเพื่อประกาศเป็นอุทยาน แห่งชาติต่อไป

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่สำรวจเป็นเทือกเขาภูแลนคา ภูเขียว ภูค่าน้อย พื้นที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน และที่ราบสูง ซึ่งจะมีระดับความสูงตั้งแต่ประมาณ 200 ถึง 725 เมตร จาก ระดับน้ำทะเล ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จะมียอดเขาที่มีความสูง 669 เมตร จาก ระดับน้ำทะเล ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะมียอดภูแลนคา ซึ่งเป็นยอดที่มีความสูง สูงสุดของพื้นที่ โดยมีความสูงประมาณ 725 เมตร จากระดับน้ำทะเล พื้นที่ทางด้านทิศใต้จะเป็นพื้นที่ ลาด ซึ่งจะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 200 ถึง 500 เมตร และพื้นที่ทางด้านทิศเหนือจะ เป็นพื้นที่ลาดชันมาก มีหน้าผาหุบเขาเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะภูมิอากาศ

จัดอยู่ในภูมิอากาศฝนเมืองร้อนมี 3 ฤดูคือ ฤดูร้อนเกิดขึ้นระหว่างเดือนกุมภาพันธ์- พฤษภาคม ฤดูฝนเกิดขึ้นช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน และฤดูหนาวเกิดขึ้นระหว่างเดือน ตุลาคม-มกราคม ของทุกปี

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่าอุดมสมบูรณ์ป่าที่พบประกอบด้วย ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และทุ่งหญ้า พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง ประดู่ ตะแบก พลวง แดง ชิงชัน ไม้กระยา หว้า พะยอม กะบก ตะเคียน แล่น กล้วยไม้ พะองพื้ฟ้าย แก้วหวาย สมุน ไพรชนิดต่างๆ และหญ้าชนิดต่างๆ เป็นต้น

สัตว์ที่พบได้แก่ กระต่ายป่า ลิง หมูป่า กระจ๊วญ กระรอกบิน หนูหอย พังพอน อีเห็น นกชนิดต่างๆ งูชนิดต่างๆ ปลาน้ำจืดชนิดต่างๆ และแมลงชนิดต่างๆ เป็นต้น

เส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติทั้งหมด 2 เส้นทางหลัก คือ

เส้นทางที่ 1 (ยอป่า – จุดชมวิว – ศูนย์บริการฯ ระยะทาง 3,000 เมตร)

สถานที่ที่ 1 ป่าเต็งรัง

ป่าเต็งรัง (Dry – dipterocarpus forest) ไม้ที่พบในสังคมป่าชนิดนี้ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พะยอม ตัวชนิดต่างๆ สำหรับไม้พื้นล่างที่เห็นได้ชัดและเป็นตัวบ่งชี้ป่าเต็งรังคือ หญ้าเพ็กหรือไผ่เพ็กและในช่วงฤดูแล้งหญ้าเพ็กจะแห้งกลายเป็นสีเหลืองซึ่งเป็นเชื้อไฟอย่างดีทำให้เกิดปัญหาไฟป่า

สถานที่ที่ 2 เต็งเต่ง รังเว้า ความต่างบนฐานใบ

ใบของต้นเต็งเต่งกับต้นเต็งรังมีลักษณะเป็นรูปไข่คล้ายกันแตกต่างกันที่โคนใบ คือ โคนใบเต็งมนไม่หยัก หรือเว้า ส่วนในรังจะเว้าเข้าเป็นรูปหัวใจ มีคำช่วยจำง่ายๆว่า “เต็งเต่งรังเว้า” นอกจากนี้ผิวใบเต็งจะเป็นมัน แต่ใบรังจะสาก ในช่วงก่อนผลัดใบจะเปลี่ยนสี ใบเต็งมีสีเหลืองส่วนใบรังมีสีแดง ต้นเต็งกับต้นรังยังมีลักษณะเปลือกแตกต่างกันคือ ต้นเต็งเปลือกเป็นสะเก็ดมีร่องตื้น แต่ต้นรังร่องลึกเป็นแนว

สถานที่ที่ 3 รอยต่อแห่งความอุดม

จากจุดนี้เราสามารถมองเห็นวัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเก็ง) ซึ่งเป็นรอยต่อของป่า (Eco- tone) ระหว่างป่าเต็งรังและป่าดิบแล้งด้านล่างได้อย่างชัดเจน บริเวณนี้มีความสำคัญทางระบบนิเวศอย่างยิ่ง เพราะเป็นบริเวณที่สามารถพบชนิดของป่าไม้และสัตว์ป่ารวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ได้อย่างหลากหลายกว่าปกติ

สถานที่ที่ 4 ป่าเบญจพรรณ

ตลอดเส้นทางเดินบริเวณริมหน้าผามองไปยังด้านล่างเราสามารถพบเห็นไม้ขึ้นอยู่โดยทั่วไปตลอดแนวเขตอุทยาน ซึ่งไผ่เป็นตัวบ่งชี้ป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ป่าผสมผลัดใบ เป็นเพราะมีต้นไม้หลายชนิดขึ้นอยู่รวมกันและต่างผลัดใบทั้งในช่วงฤดูแล้งทั้งสิ้น แต่การผลัดใบจะเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน พันธุ์ไม้ที่พบในป่าชนิดนี้ได้แก่ มะค่า ประดู่ แดง และไผ่ชนิดต่างๆ

สถานที่ที่ 5 ไทรนักษิณแห่งป่า

ต้นไม้ที่อยู่เบื้องหน้าคือ ต้นไทร พันธุ์ไม้ในสกุลไทร (Ficus Spp.) เป็นไม้ที่กระจายอยู่โดยทั่วไปในป่าเขตร้อนหลายชนิดคุ้นเคยกับไม้ชนิดนี้เพราะมีลักษณะที่จดจำง่ายโดยเฉพาะลำต้นเป็นร่างแหที่

เลื้อยพันไม้ชนิดอื่นๆ ความจริงไม้ชนิดนี้มีอยู่หลายลักษณะทั้งที่เป็นไม้เลื้อย ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเถา คนไทยเรียกไม้สกุล Ficus ที่ยึดเกาะต้นไม้อื่นว่า ต้นไทร แต่เรียกชนิดที่ยืนต้นขึ้นจากดินได้เองว่า ต้นมะเดื่อ ไทรอีกชนิดหนึ่งที่คนคุ้นเคยคือ ต้นโพ เป็นต้นไม้ที่พบเห็นโดยทั่วไปตามวัดของศาสนาพุทธ ทั่วโลกมีไทรอยู่มากกว่า 900 ชนิด ส่วนใหญ่ในประเทศไทยพบได้ประมาณ 88 ชนิด ต้นไทรนับเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพ ลูกไทรจัดว่ามีคุณค่าทางอาหารสูงมากเพื่อเปรียบเทียบกับผลไม้ป่าอื่นๆ เพราะมีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ และมีโปรตีนสูงถึงร้อยละ 10 จึงไม่น่าแปลกใจที่ลูกไทรเป็นอาหารของสัตว์ป่าจำนวนมากโดยเฉพาะฝูงนกนานาชนิด

สถานีที่ 6 สายน้ำแห่งชีวิต

จากพื้นที่บนภูเขา ธารน้ำหลายสายที่ไหลรวมกันเป็นลำห้วยจากลำห้วยไหลรวมกันเป็นแม่น้ำออกสู่ท้องทะเล หากสังเกตป่าในประเทศไทยถูกทำลาย แหล่งเก็บน้ำธรรมชาติที่เคยเอื้อประโยชน์แก่สรรพชีวิตอย่างซื่อสัตย์ย่อมถูกทำลายไปด้วย เมื่อลองย้อนตั้งแต่ชายทะเลไปจนถึงต้นน้ำบนยอดเขา เราจะพบว่าสายน้ำได้ก่อกำเนิดระบบนิเวศที่หลากหลายเพียงไร และหากสายน้ำในลำห้วยแห้งขอดไปตลอดกาลเพราะป่าโดยรอบถูกตัดฟัน ใครจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดถ้าไม่ใช่มนุษย์

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

เส้นทางที่ 2 (จุดชมวิว – ประตูโขลง – ศูนย์บริการฯ ระยะทาง 3,500 เมตร)

สถานีที่ 1 หิน

หิน (Rock) กินอัคนี คือหินที่เกิดจากการเย็นตัวและแข็งตัวของหินหนืด (Magma) ที่แทรกขึ้นมาจากส่วนที่ลึกใต้เปลือกโลก

หินชั้น หรือ หินตะกอน คือหินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนซึ่งผุพังมาจากหินอัคนี หินแปร หรือ หินชั้นที่มีอายุเก่าแก่ และถูกพัดพามาสะสมตัวโดยน้ำ ลม และธารน้ำแข็ง หรือเกิดจากการตกตะกอนทางเคมีและหมายรวมถึงหินที่เกิดจากการสะสมตัวของซากพืชซากสัตว์ดึกดำบรรพ์

หินแปร คือ หินที่เกิดจากการแปรเปลี่ยนมาจากหินอัคนี หินชั้นหรือหินแปรซึ่งเกิดในที่ลึกใต้เปลือกโลกเนื่องมาจากได้รับความร้อนและคุณสมบัติของหินเปลี่ยนไปจากเดิมกลายเป็นหินใหม่ หินที่พบในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา ได้แก่ หินทราย หินกรวดมน และหินดินดาน ซึ่งจัดเป็นหินชั้นหรือหินตะกอน

สถานีที่ 2 ไลเคนส์

แผ่นสีและรอยต่างๆ ที่คุณเห็นอยู่บนก้อนหินและเปลือกไม้เหล่านี้เป็นสิ่งมีชีวิตหนึ่งมีชื่อว่า **ไลเคนส์** จัดเป็นพืชโบราณที่กำเนิดมาก่อนพืชชั้นสูงหรือพืชมีดอกหลายล้านปี ไลเคนส์ เกิดจากการรวมตัวของราและตะไคร่ การพึ่งพาซึ่งกันและกันของราและตะไคร่ในไลเคนส์ ถือว่าเป็นตัวอย่างของการอาศัยอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตแบบเอื้อประโยชน์ต่อกันทั้งสองฝ่าย

ไลเคนส์เป็นอาหารของสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังนานาชนิดเช่น หมัด หอยทาก แมลงและผีเสื้อหลายชนิด ชาวบ้านใช้ฝอยลมซึ่งเป็นไลเคนส์ประเภทหนึ่งเป็นยาขับเลือดให้ผู้หญิงมีครรภ์รับประทาน นักธรณีวิทยาก็ใช้ไลเคนส์ บอกอายุของวัตถุที่มันเกาะได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไลเคนส์ ถูกนำมาใช้ในทางอุตสาหกรรมหลายประเภท เช่น เป็นส่วนประกอบของน้ำหอมหรือสารปฏิชีวนะต่างๆ ซึ่งอีกหลายชนิดกำลังทำการศึกษาวิจัย

สถานที่ 3 ปลวก สัตว์สังคม

ปลวก เป็นแมลงขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ที่พบเห็นกันโดยทั่วไป ปลวกบางชนิดกัดกินไม้แห้งเป็นอาหารแต่ก็มีปลวกบางชนิดที่สามารถกัดกินไม้สด

ปลวกเป็นแมลงสังคม อาศัยอยู่ภายในรังขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ภายในสังคมปลวก แบ่งออกเป็น 3 วรรณะ คือ

ปลวกสืบพันธุ์ มีหน้าที่สืบพันธุ์ ประกอบด้วยตัวเมีย คือ นางพญา และตัวผู้ คือ ราชา

ปลวกวรรณะทหาร มีหน้าที่ป้องกันศัตรู

ปลวกวรรณะพลวัง มีหน้าที่สร้างรัง ซ่อมแซม หาอาหารมาเลี้ยงปลวกวรรณะอื่นๆ รวมทั้งดูแลรักษาไข่ของนางพญาด้วย

สถานที่ 4 ป่าดิบแล้ง

ณ จุดนี้ เมื่อคุณมองไปรอบๆ จะพบว่ามีพันธุ์ไม้หลายชนิดที่แตกต่างจากลักษณะทั่วไปของป่าที่ผ่านมา ตามพื้นที่ล่างของป่าบริเวณนี้มีเถาวัลย์ และ หวาย ขึ้นอยู่หนาแน่น พันธุ์ไม้เหล่านี้เป็นพันธุ์ไม้ที่พบได้ในป่าดิบ

สถานที่ 5 เทศบาลธรรมชาติ

คนส่วนใหญ่มักคิดว่าเมื่อต้นไม้ต้นหนึ่งล้มลง นั้นหมายถึงการจบสิ้นคุณค่าของต้นไม้ต้นนั้น ความจริงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมในป่าประกอบด้วยทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต ต่อไม้และขอนไม้เบื้องหน้าอาจมองดูไร้ชีวิตชีวาแต่เต็มไปด้วยคุณค่าที่ช่วยให้ระบบนิเวศยังคงดำเนินต่อไปได้ ต่อไม้ที่ตายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของ เห็ด รา มอสและพันธุ์พืชหลายชนิด นอกจากนี้ยังเป็นที่พักอาศัยโพรงภายในเนื้อไม้เป็นที่วางไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อน

บทสรุป

เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ในส่วนของอุทยานแห่งชาติภูแลนคา เป็นเพียงเรื่องราวบางส่วนของธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งยังมีสิ่งมหัศจรรย์อีกหลายอย่างที่อาจชักชวนเรื่องราวที่รอให้เราได้เรียนรู้อีกมาก

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

จุดชมวิวกวเลนคา เป็นจุดชมวิวกวทัศน์ที่สวยงามอีกจุดหนึ่ง โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 642 เมตร จึงสามารถมองเห็นทัศนียภาพเทือกเขาภูเขียวปัจจุบันบริเวณนี้ได้จัดเป็นสถานที่กางเต็นท์อีกแห่งหนึ่งโดยมีทางรถยนต์เข้าถึง

ประตูโขลง เป็นลักษณะก้อนหินขนาดใหญ่ที่มีรูปร่างคล้ายขุมประตูหิน ซึ่งอยู่ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ อยู่ห่างจากจุดชมวิวกวเลนคา ประมาณ 1,800 เมตร

หินหงษ์ฟ้า เกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติจนเกิดเป็นลักษณะคล้ายๆ รูปทรงหงษ์ฟ้า อยู่ในเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ อยู่ห่างจากจุดชมวิวกวเลนคา ประมาณ 1,300 เมตร

หินปราสาท เป็นหินที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแท่งหินสี่เหลี่ยม จึงคล้ายปราสาท

มอหินขาว ความโดดเด่นของหินที่เกิดจากธรรมชาติได้สร้างสรรคอย่างอัศจรรย์ซึ่งมีลักษณะเป็นแท่งหินที่มีรูปร่างต่างๆ เกิดขึ้นเป็นลานกว้างอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 600 เมตร และบริเวณนี้ยังสามารถมองเห็นทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำลำปะทาว

(2) ด้านประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล

ทางอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ได้จัดทำการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดพิมพ์จุลสารเอกสารแผ่นพับไว้แจกนักท่องเที่ยวไว้อ่าน และจัดทำฐานข้อมูลประชาสัมพันธ์ไว้ในเว็บไซต์ ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th และการประชาสัมพันธ์ของทางจังหวัดที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางอุทยานได้จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมในอุทยาน โดยมีการจัดสร้างแบบจำลองที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติ การจัดนิทรรศการของภาพ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆของอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีสนใจหรือนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการนักท่องเที่ยวเป็นหอประชุมในการดำเนินกิจกรรมได้ด้วย

กิจกรรมงานค่ายเยาวชน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อุทยานฯ โดยเฉพาะการจัดให้มีการเข้าค่ายของเด็กนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่สนใจ โดยทางอุทยานจะมีการจัดเตรียมสถานที่ หอประชุม ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

(3) ด้านที่พัก

ทางอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ประกอบด้วย บ้านนักท่องเที่ยว อาคารค่ายพักแรม สถานที่กางเต็นท์ เติ้นท์บริการ ห้องประชุม หากนักท่องเที่ยวสนใจสามารถจองบ้านพักและการบริการด้านต่างๆ หรือติดต่อสอบถามข้อมูลการจองบ้านพัก

ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีบ้านพักรับรอง เพียง 1 หลัง สามารถเข้ามาพักได้ประมาณ 10- 12 คน มีสถานที่กางเต็นท์สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 200 หลัง มีกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมค่ายพักแรม โดยมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

- อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ตำบลห้วยด้อย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทร . 0-4481-0902-3
- สวนอุทยานแห่งชาติ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 7 ถนนจอมสุรางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000 โทร.0-4425 – 2408
- สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช 61 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-7223 หรือ <http://WWW.dnp.go.th>

(4) ด้านความปลอดภัย

การจัดเวรยามในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีความปลอดภัยพอสมควร เนื่องจากทางอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่อุทยานรักษาการอยู่ตั้งแต่ด่านแรกก่อนเข้าอุทยาน และ จะมีเจ้าหน้าที่ประจำตามจุดต่างๆ

ด้านระบบสื่อสาร ทางอุทยานจะมีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สำหรับเจ้าหน้าที่ในอุทยานส่วนใหญ่ยังคงใช้การสื่อสารด้วยวิทยุสื่อสาร

(5) ด้านอาหาร

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแต่ยังอยู่ในช่วงของการปรับปรุงรวมทั้งมีการบริการน้ำดื่ม ซึ่งมีความสะอาดถูกหลักอนามัย และน้ำใช้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติได้จัดทำเส้นทางเดินเท้าซึ่งมีเจ้าหน้าที่คอยให้การบริการตลอด

กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะพักแรมด้วยเต็นท์

กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมเพื่อการอนุรักษ์ สำหรับกลุ่มนักเรียน / นักศึกษา ที่มีความประสงค์เข้าค่ายพักแรม

กิจกรรมการดูนก

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ในอุทยานไม่มีการจำหน่ายของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ต่างๆ

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

อุทยานแห่งชาติภูแลนคาได้จัดทำเอกสารแผ่นพับในการประชาสัมพันธ์และเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมทั้งมีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางเลือกในการค้นหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ

ปัญหาที่พบ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวอยู่ไกลจากชุมชนและตัวเมืองมาก
- 2) ขยะล้นถัง เนื่องจากถังขยะไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบริเวณที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถกางเต็นท์นอนได้

9. อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อมูลผู้ตอบเจ้าหน้าที่ฝ่ายอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายนั้นหนาการและการสื่อสารความหมาย

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

เป็นอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 83 ของประเทศไทย ปัจจุบันมีนายสุวรรณ วัฒนพิทักษ์พงศ์ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารคนปัจจุบัน

ข้อมูลของอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

ความเป็นมาและความสำคัญ

สถานที่ตั้ง

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาพระวิหาร มีเนื้อที่ประมาณ 130 ตารางกิโลเมตร (81,250 ไร่) ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือเขตอำเภอน้ำยืน ถึงอำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี และอยู่ในเขต อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก มีแนวเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200- 500 เมตร ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 83 ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2541

จุดเด่นนอกเหนือจากปราสาทเขาพระวิหารมีหลายอย่าง ได้แก่ ภาพสลักหินดำ ซึ่งเป็นภาพสามบุคคลบนผาหินทราย มีภาพหมอยู้อยู่ด้านบน สันนิษฐานว่าเป็นปางหนึ่งของพระนารายณ์ บริเวณใกล้กันมีภาพพระนารายณ์นั่งอยู่บนอนันตนาคราชพร้อมกมูทั้งด้านซ้ายและด้านขวานับว่าเป็นภาพสลักที่มีความสวยงามโดดเด่นและหาได้ยากจึงได้รับการประกาศให้เป็นหนึ่งใน Unseen Thailand และบริเวณ

ใกล้เคียงเป็นที่ตั้งของเสาธงชาติประวัติศาสตร์ ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีสมัยนั้นได้อัญเชิญจากผาเปี้ยตาดิ โดยมีได้ลดตรงจากยอดเสา เมื่อ 16 กรกฎาคม 2505 หลังมีคำพิพากษาของศาลโลก ณ กรุงเฮก เมื่อ 15 มิถุนายน ให้ปราสาทเขาพระวิหารตกเป็นของกัมพูชา

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ด้านประวัติศาสตร์

ปราสาทโดนตวล เป็นปราสาทหนึ่งที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรมน่าศึกษาอยู่มาก ตั้งอยู่ตรงเขตชายแดนของประเทศไทย อยู่ห่างจากหน้าผาเพียงเล็กน้อย ประมาณ 300 เมตร ขณะนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษร่วมกับกองทัพภาคที่ 2 ได้จัดทำทางสู่ปราสาทโดนตวล โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2243 จังหวัดศรีสะเกษ ปราสาทเขาพระวิหาร ตรงจุดกิโลเมตรที่ 98 มีระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร การเดินทางเข้าศึกษาและเที่ยวชมพักผ่อนหย่อนใจจึงสะดวกมาก

ภาพสลักนูนต่ำ เป็นศิลปะแบบโบราณมากอีกจุดหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งแกะสลักนูนต่ำเป็นภาพของ 3 เทพ อยู่บริเวณหน้าผาได้มอสีแดง บางรูปยังสลักไม่เสร็จ สันนิษฐานว่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 ระหว่าง พ.ศ. 1465-1490 เป็นรูปสลักซึ่งเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษได้จัดทำทางเดินเท้าและราวจับ สำหรับเดินทางลงไปเที่ยวชมและศึกษาโบราณวัตถุบริเวณจุดนี้ไว้ด้วย

สถูปคู่ เป็นโบราณวัตถุมีอยู่ 2 องค์ ตั้งคู่อยู่บริเวณทิศตะวันตกของผามออีแดง ถ้าเดินทางจากผามออีแดงไปยังเขาพระวิหารก็จะผ่านสถูปคู่นี้ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ขนาดหน้ากว้าง 1.93 เมตร สูง 4.20 เมตร ยอดมนคล้ายตะปูหัวเห็ด ข้างในเป็นโพรงบรรจุสิ่งของ ก่อสร้างด้วยหินทรายเป็นท่อนที่ตัดและตกแต่งอีกที นับว่าแปลกจากศิลปวัฒนธรรมยุคอื่นใด

ด้านธรรมชาติที่สวยงาม

ผามออีแดง นับเป็นสถานที่ตรงจุดชายแดนเขตประเทศไทยติดต่อกับประเทศกัมพูชา ใกล้ทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหารที่มีทัศนียภาพสวยงาม เป็นจุดชมวิวทิวทัศน์ พื้นที่แนวชายแดนประเทศกัมพูชา และบริเวณปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างสวยงามและกว้างไกล จุดสูงสุดของหน้าผามออีแดง สามารถส่องกล้องชมปราสาทเขาพระวิหารได้ชัดเจนมาก มองเห็นสภาพภูมิประเทศตามความเป็นจริงได้อย่างดี ซึ่งปราสาทเขาพระวิหารเคยเป็นสมบัติของประเทศไทยมาก่อน แต่เมื่อเกิด

กรณีพิพาทเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2505 ถูกศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินให้ตกเป็นสมบัติของ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยโดยเด็ดขาดแล้ว เชื่อกันว่ามีการเริ่มสร้างในสมัยพระเจ้า สุริยวรมันที่ 1 (ประมาณ พ.ศ. 1581) มีความสวยงามควรค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานมาก ปัจจุบันปราสาท เขาพระวิหารเปิดบริการให้ผู้สนใจขึ้นไปเยี่ยมชมได้ ด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศ กัมพูชาประชาธิปไตยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชันไม่มากนัก ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นแนว หน้าผาหักชันลงสู่เบื้องล่าง มีทางเดินลงสู่จุดชมทิวทัศน์ระยะทางประมาณ 200 เมตร มีศาลา ม้านั่ง และมุมสวยสำหรับถ่ายภาพมากมาย เป็นจุดชมทิวทัศน์กว้างไกลสุดสายตามองเห็นปราสาทเขาพระ วิหารและผืนป่าเขมรต่ำได้อย่างสวยงาม

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณผามออีแดงด้านทิศใต้ฝั่งหน้าผา ได้แก่ ภาพสลักหินต่ำ สถูปคู่ เสาธงชาติประวัติศาสตร์ ฝั่งตรงกันข้ามศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

สระตราว สระตราวหรือห้วยตราว เป็นธารน้ำอยู่ตรงบริเวณลานหินเชิงเขาพระ วิหาร สายน้ำไหลผ่านถ้ำได้เพิงหินลงสู่บริเวณที่ลุ่มต่ำซึ่งมีแนวหินซ้อนกันเป็นขอบเขื่อนกันสายน้ำให้ ไหลไปตามที่ต้องการ (สร้างด้วยท่อนหินทรายซึ่งตัดมาจากแหล่งตัดหินมาวางเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ) มีผู้สันนิษฐานว่าที่ลุ่มดังกล่าวคือ บารายหรือแหล่งเก็บน้ำของขอม และปัจจุบันได้มีการบูรณะและทำ ความสะอาดบริเวณสระตราว สามารถเก็บกักน้ำและนำมาใช้อุปโภคบริโภคแก่เจ้าหน้าที่ และผู้มาเยี่ยม ชม ณ บริเวณผามออีแดง และปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างเพียงพอ

แหล่งตัดหิน เป็นบริเวณที่ทำการตัดหินเป็นท่อนสี่เหลี่ยม เข้าใจว่าคงเตรียมตัด หิน เพื่อใช้ในการก่อสร้างทำนบสระตราวสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ซึ่งมีทั้งหินที่ตัดเป็นท่อนแล้ว และยังตัด ไม่เสร็จอยู่ในลักษณะเตรียมการอยู่ใกล้บริเวณทำนบสระตราวนั่นเอง

ถ้ำฤๅษี เป็นถ้ำแห่งหนึ่งที่อยู่บริเวณห้วยด้านทิศตะวันตกของสระตราว ใกล้ เส้นทาง จะเดินสู่ปราสาทเขาพระวิหารบริเวณภายในจุดนี้ได้มากสำหรับพักผ่อนได้ ถ้ำนี้เคยมีพระสงฆ์ เดินทางไปปักกรดพักปฏิบัติจำพรรษาที่นั่นมาก่อน

ช่องตาเฒ่า อยู่บริเวณชายแดนแนวเขตของไทยกับกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นพื้นที่คอดกึ่งของ เทือกเขาพนมดงรัก ที่สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้ระหว่างทั้งสองประเทศ แต่ขณะนี้ยังไม่จัดเป็นพื้นที่ **ปลอดภัยจากทุ่นระเบิด (ข้อมูลปี 2547)** ซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ในพื้นที่ และกองกำลังทหารที่ รับผิดชอบพื้นที่ได้พยายามเข้าเคลียร์พื้นที่นี้อยู่ เพื่อการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

ช่องโพย เป็นอีกเส้นทางหนึ่งพื้นผิวจราจรเป็นดินลูกรัง ที่จัดทำไปยังแนว

ชายแดนกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ท้องที่อำเภอไทรโยค จังหวัดอุบลราชธานี ใช้เป็นเส้นทาง
ลำเลียงกำลังสนับสนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ และบริเวณนี้ยังมีน้ำตกและทัศนียภาพที่สวยงาม
เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

น้ำตกและถ้ำขุนศรี น้ำตกตั้งอยู่เหนือถ้ำขุนศรีขึ้นไป สูง 3 ชั้น ทางด้านทิศ
ตะวันตกของสระตราวใกล้เส้นทางเดินสู่ปราสาทเขาพระวิหาร ส่วนถ้ำขุนศรีภายในถ้ำกว้างขวาง
สามารถจุคนได้มาก เชื่อกันว่าเป็นที่พักของขุนศรีขณะที่มาควบคุมการตัดหินบริเวณสระตราวเพื่อไป
สร้างปราสาทเขาพระวิหาร

น้ำตกห้วยตา เป็นน้ำตกขนาดเล็กอยู่บริเวณเส้นทางขึ้นผามออีแดง จัดเป็น
เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่มีพันธุ์ไม้ สมุนไพร และกล้วยไม้อยู่หลายชนิด

เขาสัตตะโสม เป็นหน้าผา ติดแนวชายแดนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
สามารถมองเห็นผามออีแดง และปราสาทเขาพระวิหารได้ชัดเจน มีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นจุดชมพระ
อาทิตย์ลับขอบฟ้า

เขื่อนห้วยขนุน เป็นอ่างเก็บน้ำชลประทาน และที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่ง
ชาติ มีทิวทัศน์สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อน เที่ยวชมธรรมชาติและเข้าค่ายกางเต็นท์พักแรม

ปราสาทเขาพระวิหาร หรือ เปรียะวิเฮียร์ ในภาษาเขมร เชื่อว่าสร้างขึ้นตามคติฮินดู
เมื่อประมาณ พ.ศ.1436 เป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สำคัญมากแห่งหนึ่งตั้งอยู่บนทำเลที่ดีย่อมจนได้รับ
สมญานามว่าเป็นเพชรยอดมงกุฏ ประดับเหนือเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณผาเปี้ยตาดี สูงจาก
ระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 657 เมตร มีระยะทางจากบันไดขั้นที่ 1 ถึงปราสาทองค์ประธาน 896
เมตร สร้างด้วยหินทรายสีเหลืองและสีเทา บางชิ้นส่วนสกัดจากหินเพียงชั้นเดียวที่หนักกว่า 5 ตัน ปราสาท
เขาพระวิหารตกเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศกัมพูชา โดยการตัดสินของศาลโลกเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน
พ.ศ.2505

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ทางอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารได้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวด้วยการจัดทำ
ศูนย์ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ และนอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์โดย
แผ่นพับ การจัดนิทรรศการ การจัดทำผังจำลองของแหล่งท่องเที่ยวในจุดสำคัญๆ ภายในอุทยาน และ
นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ตโดยเข้าสู่เว็บไซต์ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า

และสัตว์ป่า WWW.dnp.go.th ซึ่งถือว่าเป็นเว็บไซต์ส่วนกลางที่นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลได้ตามความต้องการในทุกที่

(3) ด้านที่พัก

ขนาดนอน 2 คน 150 บาท / คืน / หลัง

ขนาดนอน 3 คน 225 บาท / คืน / หลัง

ขนาดนอน 4 คน 300 บาท / คืน / หลัง

ขนาดนอน 8 คน 600 บาท / คืน / หลัง

มีห้องน้ำสาธารณะไว้รองรับนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการของอุทยานรวมทั้งบนเขาด้วย นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อจองห้องพักและบริการได้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

สิ่งอำนวยความสะดวก

ห้องสุขาชาย มีห้องสุขาชายให้บริการ **ห้องสุขาหญิง** มีห้องสุขาหญิงให้บริการ

ที่จอดรถ มีลานจอดรถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์ อุทยานแห่งชาติจัดเตรียมสถานที่กางเต็นท์และเต็นท์ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว การสำรองที่พักเต็นท์สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดและสำรองที่พักเต็นท์ได้กับอุทยานแห่งชาติโดยตรง

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาขอรับบริการข้อมูลได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ ระหว่างเวลา 8.00 - 16.30 น.

(4) ด้านความปลอดภัย

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารในส่วนของด้านความปลอดภัยบริเวณอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่ประจำบริเวณด้านอุทยานมีการสื่อสารโดยใช้วิทยุสื่อสารส่วนใหญ่สำหรับเจ้าหน้าที่และยังมีการติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้สำหรับนักท่องเที่ยวมีป้อมยามตำรวจ และหน่วยบริการสาธารณสุข

(5) ด้านอาหาร

ในพื้นที่บริเวณอุทยานมีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มซึ่งดำเนินการโดยเอกชน เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่ตั้งอุทยานที่อยู่ภูเขาและห่างไกลจากชุมชนทำให้มีความจำเป็นต้องมีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ทางอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร มีกิจกรรมมากมายให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้า

มาใช้บริการของอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายเยาวชน โดยทางอุทยานมีที่พักเตรียมไว้ให้โดยแยกเป็นที่พักชายหญิง มีทีมวิทยากรของอุทยานเป็นวิทยากรที่จะเข้ามาช่วยในงานค่ายและมีลานอเนกประสงค์ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

- มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติกล้วยไม้เขาพระวิหาร หรือ เอื้องระฟ้าเป็นกล้วยไม้

ขนาดใหญ่ช่อดอกอาจยาวกว่า 150 เซนติเมตร แต่ละช่อมีประมาณ 28 – 30 ดอก ออกดอกช่วงเดือนมีนาคม – เดือนมิถุนายน เป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นและเป็นพืชเด่นประจำอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารพบมากในพื้นที่ป่าบริเวณเขาพระวิหาร นอกจากนี้กล้วยไม้เขาพระวิหารยังมีพืชสมุนไพรที่น่าสนใจอีกมากมาย เช่น บอระเพ็ดพุงช้าง หรือ ว่านสบู่เลือด เพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติจะมีป้ายสื่อความธรรมชาติเป็นระยะๆ

- เส้นทางศึกษาธรรมชาติผามออีแดง – สระตราว มีพันธุ์ไม้หลากหลายภูมิทัศน์

ที่สวยงามแปลกตา ร่องรอยแห่งอารยธรรมและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจมากมาย ในเส้นทางนี้จะได้พบถาวรวัตถุสมัยทวารวดี ขนาดวัดรอบโคนต้นไม้ 195 เซนติเมตร แยกเป็น 3 กิ่งใหญ่ ออกไปทางทิศเหนือยาว 100 เมตร ทิศตะวันตกยาว 200 เมตร และทิศตะวันออกยาว 400 เมตร ปกติจะพบในเทือกเขาพนมดงรักบริเวณที่เป็นป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ในอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารมีศูนย์จำหน่ายของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์จากชุมชนชมรมนวดแผนไทยมีร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกในพื้นที่ใกล้เคียง ในส่วนของพื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหารทางกัมพูชาอนุญาตให้มีพ่อค้าแม่ค้าจำหน่ายสินค้าเข้าไปจำหน่ายในบริเวณปราสาทได้ และระหว่างเส้นทางที่ทำการอุทยานแห่งชาติก่อนถึงผามออีแดง 1 กิโลเมตรเป็นที่ตั้งโครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวผามออีแดงในบริเวณที่ตั้งโครงการจะมีอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้านพักนักท่องเที่ยว ลานกางเต็นท์ ศาลาชมทิวทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันเพื่อรองรับการนักท่องเที่ยวแบบค้างแรมในอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

ทางอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวแต่ละปีเป็นจำนวนมากซึ่งแนวทางหนึ่งที่เป็นส่งเสริมการตลาดคือ การบูรณาการพื้นที่เป็นการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านคือ การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถแวะเลือกชมและซื้อสินค้าได้ที่ช่องอานม้าซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนในการค้าขายและผ่านแดนระหว่างไทย – กัมพูชา ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลโขง อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เปิดบริการเฉพาะวันอังคารและพฤหัสบดี

ปัญหาที่พบ

- 1) ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อเนื่องจากกำลังปรับปรุงและขยายช่องทางจราจรจากอำเภอกันทรลักษ์ถึงแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวปราสาทเขาพระวิหารจะมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาจำหน่ายภายในบริเวณปราสาท ซึ่งบางครั้งเป็นการรบกวนนักท่องเที่ยว
- 3) ปัญหาขยะล้น เนื่องจากถังขยะไม่พอเพียง

10. อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ข้อมูลผู้ตอบเจ้าหน้าที่ฝ่ายอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายนันทนาการและการสื่อสาร

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

เป็นอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 1 ของประเทศไทย

ปัจจุบันมีนายประวดี ไวรหารดี ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่คนปัจจุบัน

ข้อมูลของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ความเป็นมาและความสำคัญ

สถานที่ตั้ง

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุม 11 อำเภอของ 4 จังหวัด คือ อำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อำเภอปากช่อง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา อำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้รับสมญานามว่าเป็นอุทยานมรดกของกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นป่าผืนใหญ่ตั้งอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก ในส่วนหนึ่งของดงพญาไฟหรือดงพญาเย็นในอดีต ประกอบด้วยขุนเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนหลายลูก เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำนครนายก และแม่น้ำมูล อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ช้างป่า กวางป่า เก้ง กระต่าย เสือ ตลอดจนมีลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงาม มีเนื้อที่ 1,353,471.53 ไร่ หรือ 2,165.55 ตารางกิโลเมตร

เมื่อประมาณ 100 ปีที่แล้ว ราษฎรบ้านท่าด่านและบ้านท่าชัย จังหวัดนครนายก ได้นำลูกถางป่าปลูกพริกปลูกข้าวบนเขาใหญ่ และจับจองพื้นที่สร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่บนเขาใหญ่ ประมาณ 30 หลังคาเรือน ต่อมาได้พัฒนากฎระเบียบตำบลเขาใหญ่ ขึ้นอยู่กับอำเภอปากพลี ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าทำไร่เลื่อนลอยเพิ่มขึ้นเรื่อย ต่อมากลายเป็นที่หลบซ่อนพักพิงของโจรผู้ร้าย และผู้ต้องหาที่หลบหนีคดีอาญาอยู่เนื่องๆ เพราะการคมนาคมยากลำบาก ห่างไกลแหล่งชุมชนอื่นๆ ยากแก่การตรวจ

ปราบปราม ด้วยเหตุนี้ทางราชการในสมัยนั้นจึงยุบตำบลเขาใหญ่ และให้ราษฎรที่อาศัยอยู่บนเขาใหญ่อพยพลงสู่ที่ราบ หมู่บ้านและไร่ที่ทำกินบริเวณป่าเขาใหญ่ จึงถูกทิ้งร้างกลายเป็นทุ่งหญ้าคาสลับกับป่าที่อุดมสมบูรณ์

ในปี พ.ศ. 2502 ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปตรวจราชการทางภาคเหนือ เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะคุ้มครองรักษาธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ จึงได้ให้กระทรวงเกษตร และกระทรวงมหาดไทย ร่วมมือและประสานงานกันเพื่อจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นในประเทศไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติการประชุมเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2502 ให้กำหนดป่าเขาใหญ่ จังหวัดนครนายก จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระบุรี และป่าอื่นๆ ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติ จากนั้นกรมป่าไม้ได้เริ่มเตรียมการและวางแผนการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้น โดยได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจาก DR. GEORGE C. RUHLE ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอุทยานแห่งชาติของสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ(IUCN)จากประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อกรมป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจและวางแผนสำเร็จลงแล้ว จึงดำเนินการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาใหญ่ ในท้องที่ตำบลป่าชะ ตำบลบ้านพร้าว อำเภอบ้านนา ตำบลหนองแสง ตำบลนาหินลาด อำเภอปากพลี ตำบลสาริกา ตำบลหินตั้ง ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม ตำบลส้มพันตา ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และตำบลมวกเหล็ก ตำบลชำผักแพว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี รวมเนื้อที่ 1,355,468.75 ไร่ หรือ 2,168.75 ตารางกิโลเมตร เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 86 ลงวันที่ 18 กันยายน 2505 นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย และได้รับสมญานามว่าเป็น “อุทยานมรดกของกลุ่มประเทศอาเซียน” ตลอดจนเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นอุทยานแห่งชาติที่สำคัญของโลก

ต่อมากองทัพอากาศได้มีหนังสือ ที่ กษ 0379/15739 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2519 ถึงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอคืนพื้นที่ก่อสร้างสถานีเรดาร์และสถานีถ่ายทอดโทรคมนาคมออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 1/2520 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2520 เห็นชอบให้คืนพื้นที่ส่วนดังกล่าวได้ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าเขาใหญ่บางส่วน ในท้องที่ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 99 ลงวันที่ 21 กันยายน 2521 เป็นเนื้อที่ประมาณ 71 ไร่ 3 งาน 16 ตารางวา หรือ 0.1149 ตารางกิโลเมตร

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอใช้พื้นที่บางส่วนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในท้องที่อำเภอปากพลี และอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เนื้อที่ 1,925 ไร่ 1 งาน 73 ตารางวา หรือ

3.0807 ตารางกิโลเมตร เพื่อก่อสร้างโครงการเชื่อมคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์ในการจัดแหล่งเก็บกักน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนการเพาะปลูก รวมทั้งช่วยบรรเทาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดนครนายกเป็นประจำทุกปี คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ทำการก่อสร้างโครงการเชื่อมคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่บางส่วนในท้องที่ตำบลหินลาด อำเภอปากพลี และตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 119ก ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2542

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นพื้นที่ด้านตะวันตกของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งสูงโดดเด่นขึ้นมาจากที่ราบภาคกลางแล้วก่อตัวเป็นแนวเขตของที่ราบสูงโคราช มีเขาร่มเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด 1,351 เมตร เขาแหลมสูง 1,326 เมตร เขาเขียวสูง 1,292 เมตร เขาสามยอดสูง 1,142 เมตร เขาฟ้าผ่าสูง 1,078 เมตร เขากำแพงสูง 875 เมตร เขาสมอปูนสูง 805 เมตร และเขาแก้วสูง 802 เมตร ซึ่งวัดความสูงจากระดับน้ำทะเลเป็นเกณฑ์ และยังประกอบด้วยทุ่งกว้างสลับกับป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ด้านทิศเหนือและตะวันออกพื้นที่จะลาดลง ทางทิศใต้และตะวันตกเป็นที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญถึง 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรีและแม่น้ำนครนายก อยู่ในพื้นที่ทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเกษตรกรรมและระบบทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคนี้ แม่น้ำทั้ง 2 สายนี้ มาบรรจบกันที่จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกงแล้วไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำลำตะคองและแม่น้ำพระเพลิง อยู่ในพื้นที่ทางทิศเหนือ ไหลไปหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมของที่ราบสูงโคราช ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญของภาคอีสานตอนล่างไหลลงสู่แม่น้ำโขง ห้วยมวกเหล็ก อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำไหลตลอดทั้งปีและให้ประโยชน์ทางด้านการเกษตร โดยเฉพาะการปศุสัตว์ของภูมิภาคนี้ ไหลลงสู่แม่น้ำป่าสัก ที่อำเภอมวกเหล็ก

ลักษณะภูมิอากาศ

ด้วยสภาพป่าที่รกทึบและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้เกิดฝนตกชุกตามฤดูกาล อากาศไม่ร้อนจัดและหนาวจัดจนเกินไป จัดอยู่ในประเภทเย็นสบายตลอดทั้งปี เหมาะแก่การเดินทางท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการชนิดต่างๆ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน แม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าวกว่าในฤดูอื่น แต่ที่เขาสูงบนเขาใหญ่อากาศเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อน เล่นน้ำในลำธารและนำอาหารไปรับประทาน ไม้ป่ามีดอกหลากสีบานสะพรั่งบ้างออกผลตามฤดูกาล

ฤดูฝน เป็นช่วงหนึ่งของปีที่สภาพบนเขาใหญ่ชุ่มฉ่ำ ป่าไม้ทุ่งหญ้าเขียวขจีสดสวย น้ำตกทุกแห่งไหลแรงส่งเสียงดังก้องป่าให้ชีวิตชีวาแก่ผู้ไปเยือน แม้การเดินทางจะลำบากกว่าปกติแต่จำนวนนักท่องเที่ยวก็ไม่ลดน้อยลงเลย

ฤดูหนาว ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นฤดูที่นิยมไปเขาใหญ่มากที่สุด ท้องฟ้าสีครามแจ่มใสตัดกับสีเขียวขจีของป่าไม้ พยับหมอกที่ลอยเอื่อยไปตามทิวเขา ดวงอาทิตย์กลมโตอยู่เบื้องหน้าไกลโพ้น อากาศหนาวเย็นในเวลากลางคืน แต่รุ่งเช้าของวันใหม่จะพบกับธรรมชาติที่สวยงามแตกต่างไปจากเมื่อวานอีกแบบหนึ่ง

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว

เมื่อเดินทางไปถึงอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรติดต่อสอบถามรายละเอียดข้อมูล ชมนิทรรศการ และขอเอกสารได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นับว่าเป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญนั่นก็คือ น้ำตกที่สวยงาม มีน้ำตกน้อยใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งสำรวจพบและทำเส้นทางเดินเท้าไปถึงแล้วประมาณ 30 แห่ง ที่มีความสวยงามแตกต่างกันไปตามสภาพธรรมชาติของภูมิประเทศ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้

● ด้านประวัติศาสตร์

ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2505 ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 24 ถนนธนะรัชต์ เส้นทางขึ้นเขาใหญ่ด้านอำเภอปากช่อง นักท่องเที่ยวที่ผ่านเข้าอุทยานแห่งชาติ และประชาชนทั่วไปมักแวะไปกราบไหว้ขอโชคลาภและขอพรอยู่เสมอ

● ด้านธรรมชาติที่สวยงาม

น้ำตกลำธาร น้ำตกลำธาร ตั้งอยู่ที่ตำบลลำธาร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นน้ำตกขนาดใหญ่สายน้ำไหลตกจากหน้าผาเป็นทอดๆ ถึง 9 ชั้น ผาที่สูงที่สุดประมาณ 100 เมตร แต่ละชั้นมีอ่างรับน้ำขนาดย่อม เหมาะแก่การลงเล่นน้ำ บริเวณน้ำตกชั้นล่างมีแอ่งน้ำให้เล่นน้ำได้ และมีทางเดินต่อไปตามธารน้ำที่ไหลตกลงมาเป็นชั้นๆ จนไปถึงแอ่งน้ำกว้างและไหลรินก้อนใหญ่ มองขึ้นไปจะเห็นน้ำตกลำธารชั้นสูงที่สุด น้ำตกลำธารมีน้ำไหลเกือบตลอดปี และในฤดูฝนจะมีปริมาณน้ำมากน้ำตกลำธารอยู่ห่างจากตัวเมืองนครนายกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เดินทางจากตัวเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 3049 เป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 3050 อีก 3

กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอดสาย จากตัวเมืองนครนายกมีรถโดยสารสายนครนายก - สาริกา วิ่งวันละหลายเที่ยว หากขับรถมาเองจะมีป้ายบอกตลอดทาง

น้ำตกกองแก้ว เป็นน้ำตกเดี่ยวๆ ที่เกิดจากห้วยลำตะคอง ในฤดูฝนจะดูสวยงามมากเหมาะสำหรับการเล่นน้ำ ใกล้บริเวณน้ำตกจะมีสะพานแขวนลำห้วยถึง 2 สะพาน ห้วยลำตะคอง เป็นแนวแบ่งเขต 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครนายกและจังหวัดนครราชสีมา น้ำตกแห่งนี้ อยู่ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ ประมาณ 100 เมตร

น้ำตกผากล้วยไม้ เป็นน้ำตกขนาดกลางที่อยู่ในห้วยลำตะคองเช่นเดียวกัน ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ ประมาณ 7 กิโลเมตร สามารถเข้าถึงได้โดยทางรถยนต์และทางเดินเท้า ทางเดินเริ่มจากจุดกางเต็นท์ผากล้วยไม้ไปประมาณ 1.2 กิโลเมตร โดยเดินเลียบไปตามห้วยลำตะคองที่เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ใหญ่ร่มครึ้ม มีโอกาสพบนกหลายชนิด เช่น นกกางเขนน้ำหลังเทา นกกระจ่างคอดำ นกปรอดโง่งเมืองเหนือ ฯลฯ น้ำตกผากล้วยไม้มีลักษณะเป็นหน้าผาลดหลั่นกันลงมา สูงประมาณ 10 เมตร ด้านล่างเป็นแอ่งน้ำกว้างมาก เหมาะสำหรับเล่นน้ำ ตามหน้าผาและคืบไม้บริเวณน้ำตกพบกล้วยไม้ นานาชนิดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก กล้วยไม้ที่โดดเด่นที่สุด คือ หวายแดง ที่จะออกดอกสีแดงเป็นช่อยาวในช่วงหน้าร้อน

น้ำตกเหวสุวัต เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงมากเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป น้ำตกเหวสุวัตนี้อยู่สุดถนนธนรัชต์ หรือจะเดินเท้าต่อจากน้ำตกผากล้วยไม้ก็ได้ ประมาณ 3 กิโลเมตร น้ำตกนี้มีลักษณะเป็นสายน้ำตกลงมาจากหน้าผาสูงประมาณ 20 เมตรเศษ บริเวณด้านล่างของน้ำตกเป็นแอ่งน้ำและลำธารเหมาะที่จะลงเล่นน้ำ แต่สำหรับฤดูฝนน้ำจะมากและไหลแรงน้ำค่อนข้างเย็นจัด

น้ำตกเหวนรก เป็นน้ำตกขนาดใหญ่และสูงที่สุด อยู่ทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีทั้งหมด 3 ชั้น ชั้นแรกสูงประมาณ 60 เมตร เมื่อน้ำไหลผ่านหน้าผาชั้นนี้จะพุ่งไหลลงสู่หน้าผาชั้นที่ 2 และ 3 ที่อยู่ถัดลงไปใกล้ ๆ กันในลักษณะการไหลตก 90 องศา รวมความสูงไม่ต่ำกว่า 150 เมตร เป็นสายน้ำที่ไหลทะลักไปสู่หุบเหวเบื้องล่าง ในฤดูฝนน้ำจะไหลแรงมากจนดูน่ากลัว

น้ำตกไม้ปล่อง เป็นน้ำตกที่มีทั้งหมด 5 ชั้น ไหลลดหลั่นกันลงมา ชั้นสูงสุดไม่เกิน 12 เมตร มีลักษณะคล้ายคลึงกับน้ำตกเหวนรกหรือเหวสุวัต จะพบความความงามตลอดเส้นทางเดินเท้า ประกอบด้วยโขดหินเล็กใหญ่และลำธารที่สวยงาม การเดินทางไปยังน้ำตกแห่งนี้เริ่มต้นที่วังตะไคร้ โดยการเดินเท้าตามเส้นทางเดินเท้าระยะทางประมาณ 24 กิโลเมตร ผู้สนใจติดต่อสอบถามได้ที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.13 (นางรอง)

น้ำตกวังเหว เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มีความกว้างประมาณ 40-60 เมตร ในฤดูฝนมีน้ำมากและไหลแรง อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ. 9 (ไล่ใหญ่) ประมาณ 17 กิโลเมตร อยู่ใจกลาง

ป่าทางด้านทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ การเดินทางจะต้องใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 2 วัน เหมาะสำหรับผู้ที่รักการผจญภัยไปพักค้างแรมในป่าเป็นอย่างยิ่ง ตลอดเวลาการเดินทางจะพบกับพันธุ์ไม้นานาชนิด และแก่งหินที่สวยงามตามธรรมชาติ นับเป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง

น้ำตกตะคร้อ น้ำตกสลัดได และ น้ำตกส้มป่อย เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่สวยงามอยู่ใกล้กับหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ขญ.10 (ประจันตคาม) เหมาะสำหรับพักผ่อนเล่นน้ำ ทุกวันจะมีนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นและใกล้เคียงไปเที่ยวชมและเล่นน้ำตกนี้ โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีนักท่องเที่ยวจากถิ่นอื่นไปเที่ยวชมมากเช่นกัน

น้ำตกแก่งกฤษณา น้ำตกเหวจ๊กจั่น เป็นน้ำตกขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่มีความงดงามไม่แพ้แห่งอื่นๆ เหมาะสำหรับพักแรมในป่า และชมทิวทัศน์ธรรมชาติรอบกายอย่างเพลิดเพลินใจ

น้ำตกผาไทรคู่ น้ำตกผากระชาย น้ำตกผาด่านช้าง และน้ำตกผามะนาวยักษ์ เป็นน้ำตกขนาดกลางที่เกิดจากห้วยโกรกเด่ ลักษณะไหลลาดไปตามผาหินที่สูงชัน เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบผจญภัยค้างแรมในป่า อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ. 3 (ตะเคียนงาม) ประมาณ 5 กิโลเมตร

แก่งหินเพิง แก่งหินเพิง เป็นแก่งหินขนาดใหญ่กลางแม่น้ำใสใหญ่ในเขต อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี แก่งหินเพิงจะสวยงามมากที่สุดในช่วงน้ำหลาก ราวเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน ฤดูฝนจึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการท่องเที่ยวแก่งหินเพิง มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเล่นน้ำตามแก่งต่างๆ เป็นจำนวนมาก สำหรับผู้ชื่นชอบความตื่นเต้นเร้าใจ ยังนิยมนำการล่องแก่งแพยางจากแก่งหินเพิงลงมายังหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.9 อีกด้วย

การเดินทางไปแก่งหินเพิง เริ่มจากตัวเมืองปราจีนบุรีใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3452 (ปราจีนบุรี-ประจันตคาม) ระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร จะมาติดกับทางหลวงหมายเลข 33 แล้วเลี้ยวขวาตรงไปทางอำเภอกบินทร์บุรี ก่อนถึงอำเภอกบินทร์บุรีจะมีทางสามแยก ให้ตรงไปอีกเล็กน้อยจะเห็นโรงเรียนวัดสระดู่ มีถนนเล็กๆ ติดกับโรงเรียน เลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 200 เมตร จะมีป้ายบอกตลอดเส้นทาง

น้ำตกเหวไทร เป็นน้ำตกอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ทางใต้ถัดไปจากน้ำตกเหวสุวัต ห่างจากน้ำตกเหวสุวัตทางประมาณ 700 เมตร น้ำตกนี้มีลักษณะเป็นหน้าผากกว้างเต็มลำห้วย สูงประมาณ 5 เมตร ในฤดูฝนน้ำตกนี้จะไหลแรงเต็มหน้าผาสวยงามน่าชมมาก การเดินทางไปน้ำตกเหวไทรไปได้ 2 เส้นทาง คือ เดินเท้าต่อไปจากเหวสุวัตระยะทางประมาณ 700 เมตร หรือจะเดินจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ ไปตามเส้นทางเดินเท้าเส้นทางแกว-เหวสุวัตก็ได้ ระยะทางประมาณ 8.3 กม. ตามสองข้างทางเดินที่ผ่านไปจะมีสิ่งที่น่าสนใจอย่างอื่นๆ อีกมากมาย เช่น สมุนไพร และเห็ดป่า เป็นต้น

น้ำตกเหวประทุน เป็นน้ำตกที่อยู่ในห้วยลำตะคองอีกแห่งเหมือนกัน อยู่ถัดจากน้ำตกเหวไทร ประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ สามารถเดินทางจากน้ำตกเหวสุวัตไปได้ หรือจะเดินจากบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ไปได้ เดินตามเส้นทางเดินเท้าเส้นกองแก้ว-เหวสุวัต ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร ตามเส้นทางสามารถพบร่องรอยของสัตว์ป่าได้ง่าย เช่น รอยหมูป่า ด้านข้าง น้ำตกนี้มีลักษณะเป็นหน้าผา กว้างและสูงสวยงามมาก

น้ำตกตาดมะนาว เป็นน้ำตกขนาดเล็กๆ ที่สวยงามอีกรูปแบบหนึ่ง อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เดินไปตามเส้นทางเดินเท้าออกจากด้านหลังโขนการ ททท. เขาใหญ่ (เดิม) ประมาณ 5-6 กิโลเมตร จะผ่านป่าดงดิบชื้นที่มีพันธุ์ไม้เล็กใหญ่และไม้สมุนไพรที่น่าสนใจศึกษา

น้ำตกตาดตาภู น้ำตกนี้อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เกิดจากห้วยระย้าเป็นน้ำตกที่มีลักษณะเป็นโขดหินและลาดหินที่มีน้ำไหลหล่นเป็นทอดลาดเอียงไปข้างล่างประมาณ 100 เมตร เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบพักค้างแรมในป่า ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ใกล้เคียง น้ำตกจะมีทุ่งหญ้าสลับกับป่าซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ป่านานาชนิด ที่เห็นประจำ ได้แก่ เก้ง กวาง ช้างป่า กระต่าย นกนานาชนิด เป็นต้น

น้ำตกตาดตาด เป็นน้ำตกที่งดงามและสูงอีกแห่งหนึ่ง ที่อยู่ถัดไปจากน้ำตกตาดตาภู ประมาณ 4 กิโลเมตรเศษ การเดินทางจะเริ่มต้นที่ด้านหลังของโขนการ ททท. เขาใหญ่ (เดิม) ก็ได้ ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร หรือจะเริ่มที่ กม. 5.5 ถนนเขาใหญ่-ปราจีนบุรีก็ได้ ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

น้ำตกผากระจาย น้ำตกผาหินขวาง น้ำตกผารากไทร น้ำตกผาชมพู และน้ำตกผาตะแบก น้ำตกกลุ่มนี้เป็นน้ำตกขนาดเล็กมากนัก เกิดบนห้วยน้ำซับลักษณะของน้ำตกเป็นชั้นๆ ลดหลั่นกันลงไป 5 ชั้น จากปากทางเข้าบนถนนสายเขาใหญ่-ปราจีนบุรี ช่วงระหว่าง กม. 6.5-7 จะมีทางเดินเท้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดทำเอาไว้ เดินเข้าไปเพียง 500 เมตร ก็จะถึงน้ำตกแห่งแรก คือ น้ำตกผากระจายและเดินต่อไปอีกจะถึงน้ำตกผาหินขวาง น้ำตกผารากไทร น้ำตกผาชมพู และน้ำตกผาตะแบก รวมระยะทางในการเดินเท้าทั้งสิ้นประมาณ 3 กิโลเมตรเศษ

จุดชมทิวทัศน์ กม.30 กิโลเมตรที่ 30 ถนนธนารักษ์ สามารถชมทิวทัศน์ด้านทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้เป็นบริเวณกว้างและสวยงาม

จุดชมทิวทัศน์เขาเขียว (ผาเดียวดาย) จุดชมทิวทัศน์เขาเขียว (ผาเดียวดาย) นับเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามน่าชม มีลักษณะคล้ายผานกเค้าที่ภูกระดึง จะมองเห็นภูเขาร่มขวางอยู่เป็นแนวยาว และทิวทัศน์ที่สวยงามด้านจังหวัดปราจีนบุรี ตอนเช้าตรู่จะเห็นพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าเป็นดวงกลมสีแดงเหนือสันเขาร่มที่สวยงาม

เส้นทางถึงยอดเขาเขียวมีระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร บริเวณช่วงกิโลเมตรที่ 9 มีเส้นทางลงสู่จุดชมทิวทัศน์ผาเดียวดาย ผ่านป่าดิบเขาที่ชุ่มชื้นและอากาศเย็นตลอดปี ตามต้นไม้และโขดหินมีมอสและตะไคร้ขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วไป บริเวณนี้จะพบนกบนที่สูงหลายชนิด เช่น นกปรอดดำ นกเป็ดน้ำหางพลั่ว นกแซงแซวหางบ่วงเล็ก เป็นต้น

สภาพป่าไม้

พรรณไม้และสัตว์ป่า

สภาพป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แบ่งออกได้เป็น ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา หุบหญ้า และป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ป่าเบญจพรรณแล้ง ลักษณะของป่าชนิดนี้อยู่ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งมีระดับความสูงระหว่าง 200-600 เมตรจากระดับน้ำทะเล ประกอบด้วยไม้ยืนต้นประเภทผลัดใบ เช่น มะค่าโมง ประดู่ ตะแบก ตะเคียนหนู แดง นนทรี ช้อ ปออีเก้ง สมอพิเภก ตะคล้า เป็นต้น พืชชั้นล่างมีไม้ไผ่และหญ้าต่างๆ รวมทั้งกล้วยไม้ด้วย ในฤดูแล้งป่าชนิดนี้จะมีไฟลุกลามเสมอ และตามพื้นป่าจะมีหินปูนผุดขึ้นอยู่ทั่วไป

ป่าดงดิบแล้ง ลักษณะป่าชนิดนี้อยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบลูกเนินในระดับความสูง 200-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ไม้ชั้นบน ได้แก่ ยางนา พันจัม เคี่ยมคะนอง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบก สมพง สองสลึง มะค่าโมง ปออีเก้ง สะตอ ชาก และคอแลน เป็นต้น ไม้ยืนต้นชั้นรองมี กะบากลัก หลวงชี้อยาย และกุดลิ้น เป็นต้น พืชจำพวกปาล์ม เช่น หมากลิ้ง และลาน พืชชั้นล่างประกอบด้วยพืชจำพวกมะพร้าว นกคุ้ม พวกชิง ข่า กล้วยป่า และเตย เป็นต้น

ป่าดงดิบชื้น ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นป่าที่อยู่ในระดับความสูง 400-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จะมีชนิดไม้คล้ายคลึงกับป่าดงดิบแล้ง เพียงแต่ว่าไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเลี่ยน และกระบาก โดยเฉพาะพื้นที่ถูกรบกวนจะพบ ชมพูป่าและกระพุ่มน้ำขึ้นอยู่ทั่วไป พรรณไม้ผลัดใบ เช่น ปออีเก้ง สมพง และกว้าว แทบจะไม่พบเลย บริเวณริมลำธารมักจะมีไผ่ลำใหญ่ๆ คือ ไผ่ล่ำมะลอกขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ป่าดิบชื้นบนที่สูงขึ้นไปจะมียางปายและยางควน นอกจากไม้ยางแล้วไม้ชั้นบนชนิดอื่นๆ ยังมี เคี่ยมคะนอง ประก บรมมือ จำปีป่า พะดง และทะเล็ด ไม้ชั้นรองได้แก่กอน้ำก่อรักก่อต่างและก่อเดือยขึ้นปะปนกัน

ป่าดิบเขา ป่าชนิดนี้เกิดอยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศเย็นบนภูเขาสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตรขึ้นไป สภาพป่าแตกต่างไปจากป่าดงดิบชื้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่มีไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เลย พรรณไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น พญาไม้ มะขามป้อมดง ขุนไม้ และสนสามพันปี และไม้ก่อชนิด

ต่างๆ ที่พบขึ้นในป่าดงดิบชื้น นอกจากก้อนน้ำและก้อนต่างๆ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-900 เมตร เท่านั้น ตามเขาสูงจะพบต้นกำลังเสือโคร่งขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ไม้ขึ้นรอง ได้แก่ เกิดลั่น ส้มแปะ แกนหมอ เพลาจังหัน และหว่า พืชชั้นล่าง ได้แก่ ต้างผา กำลังกาสาตัวผู้ กูด และกล้วยไม้ดิน

ทุ่งหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเหล้า ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นผลเสียเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอยในอดีต ก่อนมีการจัดตั้งป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติได้มีราษฎรอาศัยอยู่และได้แผ้วถางป่าทำไร่ เมื่อมีการอพยพราษฎรลงไปสู่ที่ราบ บริเวณไร่นาดังกล่าวถูกปล่อยทิ้ง ต่อมาสภาพเป็นทุ่งหญ้าคาเสียส่วนใหญ่ บางแห่งมีหญ้าแซม หญ้าพง หญ้าขนตาช้างเลา และตองกง และยังมีกูดชนิดต่างๆ ขึ้นปะปนอยู่ด้วยเช่นในใหญ่กูดปัดโขนผิวกูดงอดแดงและกูดตีนกวาง

เนื่องจากในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการป้องกันไฟป่าเป็นอย่างดี พื้นที่ป่าหญ้าหรือป่าเหล้าจึงไม่ถูกรบกวนจากไฟป่าเลย ดังนั้น จึงมีพันธุ์ไม้เบิกนำจำนวนไม่น้อย แพร่พันธุ์กระจายอยู่ทั่วไป เช่น สอยดาว บรมมือ ลำพูป่า เลียน ปอหนู ตลงเตบ ฯลฯ ปัจจุบันพื้นที่ป่าทุ่งหญ้าบางแห่งได้กลับฟื้นคืนสภาพเป็นป่าละเมาะบ้างแล้ว

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ในบางโอกาสขณะขับรถยนต์ไปตามถนน จะสามารถเห็นสัตว์ป่าเดินผ่านหรือออกมาหากินตามทุ่งหญ้า หรืออาจจะเห็นโขลงช้างออกมาหากินริมถนน ลูกช้างเล็กๆ ขนและน่ารักมาก บริเวณตั้งแต่ที่ชมวิวกิโลเมตรที่ 30 จนถึงปากทางเข้าหนองผกชีตลอดจนถึงต้นไทร ในปัจจุบันถ้าขับรถขึ้นเขาใหญ่ทางด้านตรวจเนินหอมข้ามสะพานคลองสามสิบไปแล้ว สามารถเห็นโขลงช้างได้เหมือนกัน โดยเฉพาะในตอนกลางคืนจากการศึกษาตามโครงการการอนุรักษ์ช้างป่าและการจัดการพื้นที่ป้องกัน (ELEPHANT CONSERVATION AND PROTECTED AREA MANAGMENT) โดย MR. ROBERT J. DOBIAS ภายใต้ความร่วมมือของ WWF และ IUCN ในปี พ.ศ.2527-2528 พบว่า มีจำนวนประมาณ 250 เชือก

สัตว์ป่าที่สามารถพบได้บ่อยๆ และตามโอกาสอำนวย ได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้าทั่วๆ ไป นอกจากนี้ยังพบ เสือโคร่ง กระทิง เลียงผา หมี แม่น ชะนี พญากระรอก หมาไม่ ชะมด อีเห็น กระต่ายป่า นกชนิดต่างๆ จำนวน 250 ชนิด จากจำนวนไม่น้อยกว่า 340 ชนิด ที่สำรวจพบอาศัยอยู่บริเวณป่าเขาใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งหาอาหารและที่อาศัยอย่างถาวร นกที่น่าสนใจและพบเห็นได้บ่อย ได้แก่ นกเงือก นกขุนทอง นกขุนแผน นกพญาไฟ นกแก้วแล้ว นกโพระดก นกแซงแซว นกเขา นกกระปูด ไก่ฟ้า และนกกินแมลงชนิดต่างๆ นกเงือกทั้ง 4 ชนิด ซึ่งได้แก่ นกกก นกเงือกกรามช้าง นกแก๊ก และนกเงือกสีน้ำตาล ที่พบบนเขาใหญ่นับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เพราะพบเห็นได้ทั่วไป พวกแมลงที่มีมากกว่า 5,000 ชนิด ที่สวยงามและพบเห็นบ่อยได้แก่ ผีเสื้อ มีรายงานพบกว่า 216 ชนิด

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวด้วยการจัดทำศูนย์ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ และนอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์โดยแผ่นพับ การจัดนิทรรศการ การจัดทำผังจำลองของแหล่งท่องเที่ยวในจุดสำคัญๆ ภายในอุทยาน และนักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ตโดยเข้าสู่เว็บไซต์ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th ซึ่งถือว่าเป็นเว็บไซต์ส่วนกลางที่นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลได้ตามความต้องการในทุกที่ รวมทั้งนักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) อีกช่องทางหนึ่ง

(3) ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก

ที่พัก-บริการ

ท่านสามารถจองที่พัก-บริการได้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต สามารถจองล่วงหน้าได้ 60 วัน จองต่อเนื่องได้ครั้งละ 3 วัน กำหนดชำระเงินภายใน 3 วันทำการ ณ เคาน์เตอร์ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ทุกสาขาทั่วประเทศ หรือโทรติดต่อเจ้าหน้าที่สำรองที่พักทำการจองให้ที่หมายเลข 0 2562 0760 หรือติดต่อจุดจองที่พัก-บริการออนไลน์ในส่วนภูมิภาค

พักแรม/บ้านพัก มีบ้านพัก บ้านพักเรือนแถว และค่ายพักแรม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวน 4 โซน ได้แก่ โซนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โซนบนเขา-จุดชมวิว โซนค่ายสุรสวัสดิ์ และโซนบ้านธนรัตน์ และละโซนอยู่ห่างกันพอสมควร ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่จองที่พัก-บริการไว้แล้ว ควรติดต่อที่เจ้าหน้าที่งานบ้านพักและบริการของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก่อน เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้มอบกุญแจที่พัก แนะนำเส้นทางเข้าที่พัก และคำแนะนำอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ร้านขายเครื่องดื่ม/ร้านกาแฟ มีร้านขายเครื่องดื่ม / กาแฟ ไว้บริการนักท่องเที่ยว

โซน	ชื่อที่พัก-บริหาร	ห้องนอน	ห้องน้ำ	คน/หลัง	ราคา/คืน	สิ่งอำนวยความสะดวก
โซนที่ 1	1. เขาใหญ่ 101 (กองแก้ว 6)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซนที่ 1	2. เขาใหญ่ 102 (กองแก้ว 5)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซนที่ 1	3. เขาใหญ่ 103 (กองแก้ว 4)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน	4. เขาใหญ่ 104	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร

ที่ 1	(กองแก้ว 3)					
โซน ที่ 1	5. เขาใหญ่ 105 (กองแก้ว 2)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน ที่ 1	6. เขาใหญ่ 106 (กองแก้ว 1)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน ที่ 1	7. เขาใหญ่ 107 (ชัยพฤกษ์)	6	6	30	9,000	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน ที่ 1	8. เขาใหญ่ 108 (ดงดิบ)	2	2	4	1,200	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน ที่ 1	9. เขาใหญ่ 109 (พนาสันต์)	5	6	20	7,500	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร
โซน ที่ 1	10. เขาใหญ่ 911 (ค่ายพักเขาใหญ่ 4)	4	0	35	1,750	ไม่มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 1	11. เขาใหญ่ 912 (ค่ายพักเขาใหญ่ 5)	4	0	50	2,500	ไม่มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 2	12. เขาใหญ่ 201 (อรพิม 3)	2	2	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร, เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน ที่ 2	13. เขาใหญ่ 202 (อรพิม 2)	2	2	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร, เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน ที่ 2	14. เขาใหญ่ 203 (อรพิม 1)	3	3	8	2,400	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร, เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน ที่ 2	15. เขาใหญ่ 204 (ทิวทัศน์ 1)	2	2	6	2,000	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร, เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน ที่ 2	16. เขาใหญ่ 205 (ทิวทัศน์ 2)	2	2	6	2,000	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร, เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน	17. เขาใหญ่ 206	2	2	6	2,000	มีเครื่องนอน, โต๊ะเครื่องแป้ง, โต๊ะอาหาร,

ที่ 2	(ทิวทัศน์ 3)					เครื่องทำน้ำอุ่น
โซน ที่ 3	18. เขาใหญ่ 301/1 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	19. เขาใหญ่ 301/2 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	20. เขาใหญ่ 301/3 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	21. เขาใหญ่ 301/4 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	22. เขาใหญ่ 301/5 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	23. เขาใหญ่ 301/6 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	24. เขาใหญ่ 301/7 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	25. เขาใหญ่ 301/8 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	26. เขาใหญ่ 301/9 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	27. เขาใหญ่ 301/10 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	28. เขาใหญ่ 302/1 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	29. เขาใหญ่ 302/2 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	30. เขาใหญ่ 302/3 (ค่ายเขาวชน)	1	1	2	800	

โซน ที่ 3	31. เขาใหญ่ 302/4 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	32. เขาใหญ่ 302/5 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	33. เขาใหญ่ 302/6 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	34. เขาใหญ่ 302/7 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	35. เขาใหญ่ 302/8 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	36. เขาใหญ่ 302/9 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	37. เขาใหญ่ 302/10 (ค่ายเขาขาวชน)	1	1	2	800	
โซน ที่ 3	38. เขาใหญ่ 931/1 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 3	39. เขาใหญ่ 931/2 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 3	40. เขาใหญ่ 932/1 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 3	41. เขาใหญ่ 932/2 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 3	42. เขาใหญ่ 933/1 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 3	43. เขาใหญ่ 933/2 (ค่ายสุรสวัสดิ์)	1	0	36	3,600	มีเครื่องนอน, เตียง 2 ชั้น, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 4	44. เขาใหญ่ 401 (สำนักนายก 1)	2	2	4	3,000	มีเครื่องนอน, ตู้เย็น, ตู้เก็บเสื้อผ้า, โต๊ะเครื่อง แป้ง, ชุดรับแขก

โซน ที่ 4	45. เขาใหญ่ 402 (สำนักงานยก 2)	2	2	4	3,000	มีเครื่องนอน, ตู้เย็น, ตู้เก็บเสื้อผ้า, โต๊ะเครื่อง แป้ง, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	46. เขาใหญ่ 403 (สำนักงานยก 3)	2	2	4	3,000	มีเครื่องนอน, ตู้เย็น, ตู้เก็บเสื้อผ้า, โต๊ะเครื่อง แป้ง, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	47. เขาใหญ่ 404 (สำนักงานยก 4)	2	2	4	3,000	มีเครื่องนอน, ตู้เย็น, ตู้เก็บเสื้อผ้า, โต๊ะเครื่อง แป้ง, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	48. เขาใหญ่ 405/1 (รัฐมนตรี 1/1)	3	3	6	3,500	มีเครื่องนอน, พัดลม, เครื่องทำน้ำอุ่น, ตู้เย็น, โต๊ะอาหาร, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	49. เขาใหญ่ 405/2 (รัฐมนตรี 1/2)	3	3	6	3,500	มีเครื่องนอน, พัดลม, เครื่องทำน้ำอุ่น, ตู้เย็น, โต๊ะอาหาร, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	50. เขาใหญ่ 406/1 (รัฐมนตรี 2/1)	3	3	6	3,500	มีเครื่องนอน, เครื่องปรับอากาศ, พัดลม, เครื่อง ทำน้ำอุ่น, ตู้เย็น, โต๊ะอาหาร, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	51. เขาใหญ่ 406/2 (รัฐมนตรี 2/2)	3	3	6	3,500	มีเครื่องนอน, เครื่องปรับอากาศ, พัดลม, เครื่อง ทำน้ำอุ่น, ตู้เย็น, โต๊ะอาหาร, ชุดรับแขก
โซน ที่ 4	52. เขาใหญ่ 407/1 (ผู้ติดตาม 1)	1	1	2	800	มีเครื่องนอน
โซน ที่ 4	53. เขาใหญ่ 407/2 (ผู้ติดตาม 2)	1	1	2	800	มีเครื่องนอน
โซน ที่ 4	54. เขาใหญ่ 407/3 (ผู้ติดตาม 3)	1	1	2	800	มีเครื่องนอน
โซน ที่ 4	55. เขาใหญ่ 407/4 (ผู้ติดตาม 4)	1	1	2	800	มีเครื่องนอน
โซน ที่ 4	56. เขาใหญ่ 407/5 (ผู้ติดตาม 5)	1	1	2	800	มีเครื่องนอน
โซน ที่ 4	57. เขาใหญ่ 407/6 (ผู้ติดตาม 6)	1	0	4	1,200	มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม
โซน	58. เขาใหญ่ 407/7	1	0	4	1,200	มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม

ที่ 4	(ผู้ติดตาม 7)					
โซน ที่ 4	59. เขาใหญ่ 407/8 (ผู้ติดตาม 8)	1	0	4	1,200	มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 4	60. เขาใหญ่ 407/9 (ผู้ติดตาม 9)	1	0	4	1,200	มีเครื่องนอน, ห้องน้ำรวม
โซน ที่ 1	61. จอมพล	10	10	20	0	มีเครื่องนอน, เครื่องปรับอากาศ, เครื่องทำ น้ำอุ่น, ตู้เย็น
โซน ที่ 1	62. เขาใหญ่ 011 (ห้องประชุม 1)	0	0	0	0	
โซน ที่ 3	63. เขาใหญ่ 031 (ห้อง ประชุม 2)	0	0	0	0	
ลาน ที่ 1	64. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 001 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	65. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 002 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	66. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 003 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	67. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 004 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	68. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 005 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	69. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 006 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	70. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 007 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	71. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6- 008 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน

ลาน ที่ 1	72. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-009 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 1	73. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-010 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	74. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-011 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	75. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-012 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	76. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-013 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	77. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-014 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	78. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-015 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	79. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-016 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	80. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-017 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	81. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-018 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	82. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-019 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน
ลาน ที่ 2	83. เต็นท์เขาใหญ่ 1-6-020 (เต็นท์แบบยกพื้น)	1	0	6	600	ไม่มีเครื่องนอน

หมายเหตุ : กรณีที่มีผู้เข้าพักแรมในที่พักเกินจำนวนที่กำหนด ต้องชำระค่าตอบแทนที่พักสำหรับจำนวนที่เกินอีก โดยไม่มีเครื่องนอนหรือของใช้อื่นๆ เพิ่มอีก ดังนี้ ประเภทบ้านพัก ในอัตราคนละ 100 บาท/คน/คืน และ ประเภทค่ายพัก ในอัตราคนละ 50 บาท/คน/คืน สำหรับการจัดโซนและจำนวนที่พัก-บริการ ที่เปิดให้บริการในอุทยานแห่งชาติมีดังต่อไปนี้

สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์ อุทยานแห่งชาติจัดเตรียมสถานที่กางเต็นท์และเต็นท์ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว การสำรองที่พักเต็นท์สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดและสำรองที่พักเต็นท์ได้กับอุทยานแห่งชาติโดยตรง

ที่จอดรถ มีที่จอดรถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

บริการอาหาร มีบริการร้านอาหาร จำนวน 5 แห่ง คือ

- บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- บริเวณจุดกางเต็นท์ผากล้วยไม้
- บริเวณจุดกางเต็นท์ลำตะคลอง
- บริเวณน้ำตกเหวสุวัต
- บริเวณน้ำตกเหวนรก

ร้านขายเครื่องดื่ม/ร้านกาแฟ มีร้านขายเครื่องดื่ม / กาแฟ ไว้บริการนักท่องเที่ยว

(4) ด้านความปลอดภัย

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในส่วนของด้านความปลอดภัยบริเวณอุทยานจะมีเจ้าหน้าที่ประจำบริเวณด้านอุทยานมีการสื่อสารโดยใช้วิทยุสื่อสารส่วนใหญ่สำหรับเจ้าหน้าที่ และยังมีการติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้สำหรับนักท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางชัดเจน และหน่วยบริการสาธารณสุข

(5) ด้านอาหาร

ร้าน ขายเครื่องดื่ม/ร้านกาแฟ มีร้านขายเครื่องดื่ม / กาแฟ ไว้บริการนักท่องเที่ยว

(6) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จะมีทีมเจ้าหน้าที่ของอุทยานในการนำเที่ยวชมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสำรวจเส้นทางเดินป่า รวมทั้งทีมวิทยากระบวนการในการดำเนินกิจกรรมงานค่ายเยาวชน โดยจะมีการอบรม เข้าค่ายเยาวชน และการเดินป่า

หอดูสัตว์ เป็นสถานที่จัดทำขึ้นสำหรับการชมดูสัตว์ป่า ผู้ที่สนใจสามารถเข้าใช้บริการได้ดังนี้

•โซนที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

หอดูสัตว์หนองผักชี อยู่บริเวณหนองผักชี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของสัตว์ป่ารอบๆ หนองน้ำเป็นทุ่งหญ้าคากว้างใหญ่ มีโปงสสัตว์ ปากทางเข้าอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 35 - 36 ถนนธนะรัชต์ เดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร

หอดูสัตว์มอสิงโต อยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำมอสิงโต รอบๆ มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าโล่งที่เหมาะสมสำหรับชมดูสัตว์ป่าที่มากินดินโป่ง ซึ่งเป็นดินที่มีแร่ธาตุสำคัญของสัตว์กินพืช อยู่ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ ประมาณ 500 เมตร

•โซนหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติขย.4(คลองปลากั้ง)

หอดูสัตว์เขากำแพง อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ประมาณ 2 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในทุ่งหญ้าติดชายป่าเชิงเขากำแพง มีทิวทัศน์สวยงามมาก ในเวลาเย็นจะมีฝูงกระทิงออกหากินบริเวณใกล้ๆ สามารถชมจากหอดูสัตว์นี้ได้ชัดเจน

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เส้นทางศูนย์บริการนักท่องเที่ยว-น้ำตกกองแก้ว ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร เส้นทางนี้จะปูด้วยอิฐตัวหนอน มีป้ายสื่อความหมายตลอดเส้นทาง นักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้

เส้นทางเดินป่าประเภทไม่พักแรม การเดินป่าศึกษาธรรมชาติในเส้นทางเดินป่าประเภทไม่พักแรมนี้ ผู้ที่สนใจต้องติดต่อขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนเข้าไป ดังนี้

เส้นทางดงดิบ-มอสิงโต ระยะทาง 2 กิโลเมตร ผ่านป่าดงดิบเลียบริมห้วย มีไม้ใหญ่ที่เป็นจุดเด่นคือต้นสมพงขนาดยักษ์มีพูพอนสูงท่วมหัวคน

เส้นทางสายดงดิบ-หนองผักชี ระยะทาง 4 กิโลเมตร ทางช่วงแรกใช้ทางเดียวกับเส้นทางมอสิงโต จากนั้นจะผ่านป่าดงดิบที่มีความหลากหลายของพืชพันธุ์ จนไปถึงหอดูสัตว์หนองผักชี

เส้นทางผากล้วยไม้-เหวสุวัต ระยะทาง 3 กิโลเมตร ทางเลียบริมห้วย ริมทางมีเห็ดมากมายหลายชนิด อาจได้พบสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ริมน้ำ เช่น ตะกวด นาก

เส้นทาง กม.33-หนองผักชี ระยะทาง 2.5 กิโลเมตร ทางผ่านป่าดงดิบที่มีต้นไม้ใหญ่หลายคนโอบ เช่น ไทร หว้า กะเพราต้น เถาวัลย์มากมายหลายชนิด

นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางเดินป่าที่น่าสนใจ คือ เส้นทางวังจำปี-หนองผักชี และเส้นทางกองแก้ว-เหวสุวัต

เส้นทางเดินป่าประเภทท่องเที่ยว เส้นทางเดินป่าระยะไกล เป็นเส้นทางที่ต้องมีการพักแรมในป่า โดยมากเป็นเส้นทางที่อยู่รอบอุทยานแห่งชาติ ใช้เวลาค้างคืน ผู้สนใจสามารถติดต่อเดินป่าได้ที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติใกล้เคียงและที่ทำการอุทยานแห่งชาติ เช่น

เส้นทางเขาสมอปูน ซึ่งเป็นภูเขาหินปูนที่สูง 805 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง บนสันเขาเป็นที่ราบสลับกับป่าโปร่ง ช่วงปลายฝนต้นหนาว ราวเดือนกันยายน-พฤศจิกายน ดอกไม้ป่า เช่น หงอนไก่ กระดุมเงิน หญ้าข้าวก่ำ จะพร้อมใจกันบานอวดดอกสวยสะพรั่ง เริ่มต้นที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขย.12 (เนินหอม) เดินไต่ระดับความสูงแล้วลัดเลาะไปตามหน้าผา ผ่านลานสุริยัน ทุ่งพรหมจรรย์ น้ำตกหินดาด น้ำตกบังเอิญ น้ำตกเหวอี้อ่า และสิ้นสุดที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขย.10 (ประจันตคาม) ใช้เวลาเดินทาง 4 วัน 3 คืน

เส้นทางคลองปลากั้ง-น้ำตกวังเหว-รอยเท้าไดโนเสาร์-แก่งหินเพิง เริ่มต้นที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขย.4 (คลองปลากั้ง) ไต่ระดับความสูงขึ้นสันกำแพง จะพบพื้นที่ราบบนหลังแป

ที่มีทุ่งหญ้าขนาดใหญ่แซมด้วยดอกไม้ป่า กล้วยไม้ป่า ต่อจากนี้ก็จะพบน้ำตกวังเหว ไปตามลำธาร ประมาณ 2 กิโลเมตร จะพบรอยเท้าไดโนเสาร์พันธุ์กินเนื้อที่ชัดเจนบนโขดหินริมธาร ผ่านป่าดงดิบลัดเลาะไปตามสันเขาไปข้ามลำน้ำที่แก่งกลีบสมุทร วันสุดท้ายออกจากป่าดงดิบถึงแก่งหินเพิง ซึ่งสามารถล่องแก่งในระยะ 3 กิโลเมตร มาขึ้นฝั่งที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ. 9 (ใสใหญ่) ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน

เส้นทางคลองสะท้อน-แก่งยาว ระยะทาง 15 กิโลเมตร สามารถใช้เวลาแบบเดินทางแบบเข้าไป-เย็นกลับหรือพักแรม 1 คืนก็ได้

เส้นทางโป่งตาลอง-น้ำตกผาด่านช้าง-น้ำตกผามะนาวยักษ์-น้ำตกไทรคู่-น้ำตกผา

กระชาย

ระยะทาง 15 กิโลเมตร ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

เส้นทางกลุ่มน้ำตกในตำบลบุฝ้าย อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางเดินป่าระยะไกลที่น่าสนใจ คือ เส้นทางน้ำตกนางรอง-ศูนย์ฝึกอบรมการป่าไม้เขาใหญ่ เส้นทางบ้านคลองเต้อ-เขาแหลม-เหวสุวัต และเส้นทางซับใต้-เหวกระถิน-เขาสามยอด

เส้นทาง둔ก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่พบนกมากกว่า 340 ชนิด ทั้งนกอพยพและนกประจำถิ่น เขาใหญ่เป็นแหล่ง둔กที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง เส้นทาง둔กจะอยู่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่-ค่ายพักกองแก้ว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่-มอสิงโต สองข้างทางถนนบริเวณสนามกอล์ฟ (เดิม) ผากกล้วยไม้-เหวสุวัต ด้านช้าง-บึงไผ่ และเขาเขียว

น้ำตกนางรอง อยู่ถัดจากทางแยกเข้าน้ำตกสาริกาไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3049 จนถึงทางเข้าน้ำตก แล้วเดินเลียบห้วยนางรองไปอีก 250 เมตร จะมีสะพานข้ามห้วยไปถึงน้ำตกซึ่งไหลลดหลั่นลงมาตามโขดหินเป็นทางยาวประมาณ 100 เมตร น้ำตกนางรองแต่ละชั้นไม่สูงมากนักแต่กระแสน้ำไหลแรง

น้ำตกธารทิพย์ เป็นน้ำตกเล็กๆ ไหลมาตามลานหินกว้างเป็นทางยาว จากนั้นสายน้ำจะไหลผ่านช่องเขาแคบที่ชันบ่าข้างก่อนตกลงเป็นน้ำตกสูง 5 เมตร จากน้ำตกธารทิพย์มีทางเดินป่าไปอีก 4 กิโลเมตร ถึงน้ำตกเหวอี้อ่า ซึ่งเป็นน้ำตกขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่ง มีความสูงประมาณ 25 เมตร ผู้สนใจติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ. 10 (ประจันตคาม)

ส่องสัตว์ เป็นกิจกรรมที่ใช้ไฟส่องสัตว์ในเวลากลางคืนไปตามถนนสองข้างทาง จะพบสัตว์ที่เลี้ยมหากินกลางวันมาหากินกลางคืน เช่น เม่น ชะมด นกฮูก บ่าง หมีขอ ฯลฯ สามารถติดต่อขออนุญาตได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ หรือที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ก่อนเวลา 18.00 น. ทุกวัน

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการสร้างรายได้ให้กับอุทยานโดยการจำหน่ายของที่ระลึก โดยมีที่ตั้งอยู่ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวที่สนใจซื้อของที่ระลึกสามารถเลือก

ซื้อได้ที่ร้านภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติแต่การบริการในส่วนนี้มีข้อจำกัดอยู่ทางอุทยานจะปิดจำหน่ายของที่ระลึกทุกวันอังคาร ซึ่งบางครั้งนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบรายละเอียดล่วงหน้ามาก่อนต้องพบกับความผิดหวัง ซึ่งของที่ระลึกส่วนใหญ่ที่อยู่ภายในร้าน ส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้า ผ้าพันคอ รูปภาพ โปสการ์ด เป็นต้น

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

นอกเหนือจากการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือแม้แต่การประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ของกรมอุทยานแห่งชาติ แต่ส่วนสำคัญที่เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อยู่ที่การจัดกิจกรรมของภาคเอกชน และการร่วมมือระหว่างภาครัฐอยู่ตลอดเวลา เช่น การคอนเสิร์ตเพื่อเขาใหญ่ ซึ่งมีขึ้นอยู่ทุกปี รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานที่มีกิจกรรมที่หลากหลายนักท่องเที่ยวสามารถเลือกท่องเที่ยวและพักผ่อนได้ตามความนิยมขึ้นชอบได้ซึ่งถือว่าการส่งเสริมให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี

ที่ตั้งและการเดินทาง

รถยนต์

การเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับว่าสะดวกสบาย เพราะมีระบบการคมนาคมอย่างดี ติดต่อกับชุมชนอื่นๆ อย่างทั่วถึง แต่เมื่อเดินทางถึงทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เส้นทางจะมีความลาดชัน บางช่วงโค้งหักศอก ควรขับด้วยความระมัดระวัง และปฏิบัติตามป้ายจราจรอย่างเคร่งครัด ท่านสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวจากกรุงเทพฯ อาจใช้เวลาเพียง 3 ชั่วโมงเศษ หรือน้อยกว่า โดยเริ่มจาก

- ถนนพหลโยธินผ่านรังสิตถึงสระบุรี เลี้ยวขวาเข้าถนนมิตรภาพผ่านมวกเหล็กและเลี้ยวขวาอีกครั้งหนึ่งตรงทางแยกก่อนถึงอำเภอปากช่องตรงกิโลเมตรที่ 58 เข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2090 (ถนนธนะรัชต์) ประมาณ 25 กิโลเมตร ถึงด่านตรวจ จากนั้นเส้นทางจะได้ขึ้นเขาไปอีก 14 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ระยะทางรวมทั้งสิ้น 200 กิโลเมตร

- ถนนพหลโยธินผ่านรังสิต ผ่านหนองแค เลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 แล้วเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ผ่านตัวเมืองนครนายกถึงสี่แยกเนินหอมหรือวงเวียนนเรศวร ก่อนเข้าตัวเมืองปราจีนบุรีเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3077 (ถนนปราจีนบุรี-เขาใหญ่) ถึงด่านตรวจเนินหอม ถนนเริ่มเข้าสู่ป่าและได้ขึ้นที่สูง รวมระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร

- ถนนพหลโยธิน เลี้ยวขวาบริเวณรังสิต เข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 มุ่งสู่ตัวเมืองนครนายก แล้วเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ถึงสี่แยกเนินหอมหรือวงเวียนนเรศวร เลี้ยวซ้ายเข้าถนนปราจีนบุรี-เขาใหญ่ รวมระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร

หมายเหตุ : ด้านตรวจทั้งสองด้านของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จะเปิดเวลา 6.00 น. และจะปิดเวลา 21.00น.

รถโดยสารประจำทาง

จากกรุงเทพฯ เดินทางโดยรถประจำทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพฯ - ราชสีมา ลงที่อำเภอปากช่อง จะมีรถโดยสารประจำทางจากปากช่องมาถึงที่ด่านตรวจเก็บค่าธรรมเนียม ที่ยาวแรกจากปากช่อง เวลา 06.00 น. และเที่ยวสุดท้าย เวลา 17.20 น. ซึ่งรถโดยสารประจำทางจะออกทุกครึ่งชั่วโมง หรืออาจจะจ้างเหมารถบรรทุกเล็กมารับจ้างขึ้นเขาใหญ่ก็ได้

ปัญหาที่พบ

- 1) ปัญหาขยะล้นถัง โดยเฉพาะบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมาก เช่น บริเวณน้ำตก ตามเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ
- 2) นักท่องเที่ยวไม่สามารถเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกได้เนื่องจากทางอุทยานจะปิดบริการทุกวันอังคาร ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเป็นครั้งแรกและไม่ทราบข้อมูลข่าวสารต้องผิดหวัง

11. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ตำแหน่งพนักงานราชการ

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ป่าดงใหญ่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฝั่งป่าสุดท้ายของจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลเบื้องต้น

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ เดิมมีเนื้อที่ 631,250 ไร่ เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์แห่งสุดท้ายของจังหวัดบุรีรัมย์ และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยลำนางรอง ห้วยลำปลายมาศ ซึ่งไหลหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบุรีรัมย์และจังหวัดใกล้เคียงตลอดมา ถูกบุกรุกแผ้วถางยึดถือครองทำการเกษตรทำให้มีพื้นที่เหลือน้อยลงไปทุกที สำนักงานป่าไม้เขตนครราชสีมา ได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกทำการสำรวจพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ เพื่อกันพื้นที่ให้เป็นป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 พบว่าสภาพป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่อย่างซุกซมและได้เสนอรายงานให้กรมป่าไม้จัดตั้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต่อมากรมป่าไม้ได้ส่งเจ้าหน้าที่ที่สวนอนุรักษ์สัตว์ป่า ออกไปทำการสำรวจข้อมูลและควบคุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ เพื่อกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์

พื้นที่ที่เตรียมประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ ท้องที่ตำบลนางรอง ตำบลโนนดินแดง กิ่งอำเภอนโนนดินแดง ตำบลโคกมะม่วง ตำบลห้วยทาบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่ 212,500 ไร่ หรือประมาณ 340 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ถูกแบ่ง

ออกเป็น 2 ส่วน โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 348 ตัดผ่าน และรอบแนวเขต เป็นพื้นที่จัดสรรให้ราษฎรทำกินและอยู่อาศัยมีการตัดเส้นทางเข้าไปจนถึงแนวป่า ซึ่งง่ายต่อการบุกรุกถือครองพื้นที่ป่าไม้ ต่อมาทางราชการได้ดำเนินการอพยพย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่า เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัย หลบภัย ขยายพันธุ์ และประกอบกิจกรรมของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย ช่วยรักษาพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ไว้ และยังช่วยรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งไหลหล่อเลี้ยง ชีวิตประชาชนชาวบุรีรัมย์ให้คงอยู่ตลอดไป

ภูมิประเทศ

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ แบ่งพื้นที่เป็น 2 โซน คือโซน ก และโซน ข

โซน ก สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง คือ มีภูเขาสูงทางด้านทิศตะวันตกและค่อย ๆ ลาดต่ำไปทางทิศตะวันออก มีระดับความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 250 - 658 เมตร มียอดเขาที่สูงที่สุดประมาณ 685 เมตร

โซน ข สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง ตรงกลางพื้นที่ล้อมรอบด้วยป่าพื้นราบ มีระดับความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 230 - 483 เมตร มียอดเขาสูงสุด คือ เขาเนินหิน มีความสูงประมาณ 483 เมตร

ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน, ฤดูหนาว, ฤดูฝน

1. ฤดูร้อนระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 24 องศา เซลเซียส
2. ฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายน-มกราคม
3. ฤดูฝนระหว่างเดือนมิถุนายน – ตุลาคม

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

สภาพสัตว์ป่า

เนื่องจากพื้นที่นี้มีสภาพเป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่กว้างขวาง แต่ใน

ปัจจุบันพื้นที่ป่าถูกทำลายลงไปมากและสัตว์ป่าก็ถูกล่าไปมีใ้ช่น้อย จากการเข้าไปสำรวจของเจ้าหน้าที่ และได้รับการบอกเล่าว่า เมื่อประมาณปี 2535 ได้มีผู้พบเห็น “กูปรี” ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนที่หายากมาก ชนิดหนึ่งนอกจากนั้นยังพบเลี้ยงผา ซึ่งก็เป็นสัตว์ป่าสงวนอีกชนิดหนึ่ง และยังมีสัตว์ป่าอีกหลายชนิดเป็นจำนวนมาก เช่น ตะกวด, ตะพาบน้ำ, นิ่ม, งูชนิดต่าง ๆ และนกชนิดต่าง ๆ ได้แก่ นกขุนทอง, นกเงือก, นกหัวขวาน, นกปรอด, เหยี่ยวรุ้ง, นกเป็ดแดง ซึ่งจากการสำรวจในปัจจุบันพบแล้ว ประมาณ 130 ชนิด โดยเฉพาะช้าง ซึ่งในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่มีโขลงช้างป่าอยู่หลายโขลงซึ่งที่รู้จักกันว่าช้างป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นช้างที่ดุร้ายมาก ไก่ฟ้าพญาลอ และนกปาสีแสนสวยงามมากกว่า 200 ชนิด

สภาพป่าและพันธุ์ไม้

สภาพพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง มีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เช่น ไม้มะค่าโมง, ไม้มะค่าแต้, ไม้ประดู่, ตะเคียนหิน, ยางนา, ชิงชัน, ตะเคียนทอง, พยุง, เคี่ยมคะนอง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีไม้พื้นล่างและกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น เฟิร์นชนิดต่าง ๆ

แหล่งท่องเที่ยว

ละลุ มีสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่เป็นดินทรายถูกน้ำกัดเซาะสวยงามแปลกตาซึ่งในช่วงปลายฝนต้นหนาวของทุกปีบริเวณนี้จะมีดอกไม้อาบน้ำนางฟ้าสีม่วงเต็มทุ่งสร้างความสวยงามเต็มบริเวณพื้นที่ทั่วไป

เขาหัวน้ำผุด เป็นจุดที่มีน้ำซึมออกมาตลอดเวลาตลอดทั้งปีไม่เหือดแห้ง

หน่วยพิทักษ์ป่าระเริงร้อยรู เป็นอีกจุดหนึ่งที่เป็นพื้นที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์ป่าต้องแวะมาพักที่นี่ โดยเฉพาะการเข้าค่ายเยาวชน

มีถ้ำ ขนาดใหญ่อยู่ 1 แห่งปัจจุบันทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่อยู่ระหว่างการดำเนินการเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกหนึ่งจุดที่สำคัญ

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของทางจังหวัดบุรีรัมย์ และเว็บไซต์ของทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อไว้แจกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมด้วย ซึ่งปัจจุบันทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ยังไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกเทศ

(3) ด้านที่พัก

ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีการจัดเตรียมที่พักให้สำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม และนิยมการเดินป่า รวมทั้งการพักแรมด้วย ซึ่งมีบ้านพักไว้รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว 3 หลังในพื้นที่บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าระเริงร้อยรู พร้อมทั้งลานกางเต็นท์ที่เป็นลานหญ้าสีเขียวขจีที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมีห้องน้ำสาธารณะไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งชายและหญิง เนื่องจากหน่วยงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นหน่วยงานใหม่อยู่ระหว่างการควบคุมพื้นที่ยังไม่ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่สมบูรณ์ จึงไม่มีงบประมาณที่จะสร้างบ้านพักรับรองและสถานที่ศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยส่วนรวมแล้วการศึกษาค้นคว้าวิจัยและทำนุบำรุงรักษาทางธรรมชาติด้วยการเดินเท้าและพักแรมด้วยการกางเต็นท์

(4) ด้านความปลอดภัย

หากพูดถึงความปลอดภัยนั้นสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรระวังไม่ใช่ขโมย แต่ อันตรายสำหรับนักท่องเที่ยวคือ สัตว์ป่า เช่น ช้าง และเสือ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าระเริงร้อยรูนั้น ส่วนใหญ่จะได้พบกับเจ้าที่อย่างโขลงช้างป่าที่เข้ามาหาอาหารบริเวณหน่วยพิทักษ์ แต่ก็เป็นที่ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้ไม่น้อยที่สนใจอยากสัมผัสกับช้างป่าในป่าดงใหญ่อย่างใกล้ชิด

(5) ด้านอาหาร

นักท่องเที่ยวควรจัดเตรียมอาหารไปเองเนื่องจากในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ยังไม่มีร้านจำหน่าย อาหารและเครื่องดื่ม

(6) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชมป่าดงใหญ่บนหลังช้าง สีสันธรรมชาติมูมมองใหม่

มีนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความเป็นธรรมชาติและนักเรียน-นักศึกษาเข้าไปท่องเที่ยวจัดกิจกรรมศึกษาธรรมชาติอยู่ตลอดทั้งปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับช้างเร่ร่อนเข้าเป็นลูกจ้างในโครงการช้างลาดตระเวนป่า ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ด้วยซึ่งที่มาของโครงการนี้ว่า เป็นพระราชประสงค์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงให้ช้างซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ได้อยู่ในที่อันเหมาะสม ไม่ต้องมาเดินเร่ร่อนขอทานและขายของตามเมืองใหญ่ ประสบภัยต่างๆ ในเมืองจนบาดเจ็บและเสียชีวิตก็มี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้จัดทำแผนบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาช้างเร่ร่อนขึ้น และโครงการช้างลาดตระเวนป่า ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เป็นกิจกรรมหนึ่งในมาตรการอนุรักษ์และแก้ปัญหา โดยการรับสมัครและคัดเลือกช้างเร่ร่อนและความรู้ช้างเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทั่วประเทศ จำนวน 60 แห่ง ให้ทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ลาดตระเวนป่า และช่วยงานวิจัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ค่าตอบแทนของควาญ เดือนละ 4,100 บาท ส่วนช้างได้ 6,000 บาท พร้อมสวัสดิการด้านอาหารและมีสัตวแพทย์ดูแลเรื่องการรักษาพยาบาล

ในส่วนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ได้รับจัดสรรงบประมาณจ้างช้างลาดตระเวนป่า มา 4 เชือก ซึ่งนอกจากภารกิจสนับสนุนการลาดตระเวนป่าแล้ว ทางเขต ยังได้จัดโครงการนั่งช้างชมป่า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยอีก กิจกรรมหนึ่ง ปัจจุบันมีช้างตระเวนป่าที่เขตรักษาพันธุ์

สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นช้างเพศเมียทั้ง 4 เชือก จาก ต.ท่าม่วง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ ได้แก่ บุญชู หรือน้องบุญ อายุ 12 ปี ทัดดาว อายุ 35 ปี สายพิน อายุ 42 ปี และ ดอกคูณ หรือ เฒ่า อายุ 45 ปี

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

การท่องเที่ยวชมป่าบนหลังช้างที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่จัดไว้หลายเส้นทาง สำหรับผู้มีเวลาไม่มากนัก ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง โดยขึ้นช้างจากหน่วยพิทักษ์ป่าคลองโป่ง ไปตามเส้นทางดังนี้

เส้นทางที่ 1 ศึกษาธรรมชาติด้านหลังหน่วยพิทักษ์ป่า ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีพืชพันธุ์ไม้ที่สวยงาม โดยเฉพาะในช่วงปลายฝนต้นหนาวจะมีดอกไม้ดอกหญ้าหลากหลายชนิดให้ชม ไปสิ้นสุดเส้นทางที่บริเวณละลุ เพื่อชมสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่เป็นดินทรายถูกน้ำกัดเซาะสวยงามแปลกตา

เส้นทางที่ 2 ใช้เวลาเกือบทั้งวัน โดยนั่งรถเข้าไปบริเวณเขากระเจียวหลังหมู่บ้านคลองหิน ไปขึ้นช้างจากจุดที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าไปต่อได้ เป็นเส้นทางที่สภาพป่าร่มรื่นบางช่วงมีกล้วยไม้ดินและดอกไม้หลายชนิดสวยงาม โดยในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ดอกกระเจียวหรือปทุมมาจะผลิดอกสีชมพูหวานขึ้นมาแซมกับทุ่งหญ้าเพ็กสีเขียวสดสวยงาม ใครที่ไปตามเส้นทางนี้ต้องเตรียมน้ำดื่มและข้าวห่อติดตัวไปกินข้าวกลางป่าด้วย

เส้นทางที่ 3 เป็นการชมป่าสำหรับผู้ที่มีใจกล้าหาญพอสมควรและรักการผจญภัย เป็นการนั่งช้างชมช้างป่า ในตอนกลางคืน ซึ่งอาจจะได้พบหรือไม่ได้พบไม่มีใครบอกล่วงหน้าได้ เพราะการที่จะได้พบช้างป่าในธรรมชาตินั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น เป็นช่วงที่ช้างป่าออกหากินอาหารบนเส้นทางที่เดินทางไป เป็นต้น การนั่งช้างชมป่าในเวลากลางคืนน่าจะเป็นประสบการณ์ที่ทำหายครั้งหนึ่งในชีวิตของคนรักธรรมชาติก็เป็นได้

แม้ว่ารายได้ที่ได้รับจากการเป็นลูกจ้างของทางราชการจะน้อยกว่าการพาช้างเดินเร่ร่อนไปทั่วเมือง แต่ความทุกข์ก็ยินดีและมีความสุขกับโครงการนี้ เพราะคนได้อยู่ในที่ที่เป็นทาง ส่วนช้างก็ได้อยู่กับป่าเหมาะสมกับสภาพของสัตว์ป่า และยังเป็นการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลอย่างUNSEENinTHAILANDที่สนับสนุนมองใหม่อีกด้วยซึ่งกรมอุทยานน่าจะส่งเสริมให้เป็นโครงการที่ยั่งยืนที่ให้ความมั่นใจกับความดูแลและช้าง ที่เข้าร่วมโครงการในปัจจุบันและที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคตด้วย

การส่งสัตว์ซึ่งทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ได้จัดสถานที่ไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมการส่งสัตว์ซึ่งจุดส่งสัตว์จะอยู่ห่างที่ทำการหน่วยพิทักษ์ป่าระยะรัวยาวประมาณ 1 กิโลเมตร และการส่งสัตว์ที่นี้นักท่องเที่ยวจะต้องอยู่บนหลังส่งสัตว์เท่านั้นเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและยังไม่มีการบูรณาการเชื่อมโยงกับหน่วยงาน กลุ่มองค์กรในพื้นที่โดยเฉพาะการจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากยังขาดงบประมาณในการสนับสนุน

การเดินทาง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อยู่ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ ประมาณ 100 กิโลเมตร สามารถเดินทางไปได้ 2 เส้นทางได้แก่

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 218 สายบุรีรัมย์ - นางรอง ผ่านอำเภอบัวคำ กิ่งอำเภอโนนดินแดง
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 348 หรือใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 219 สายบุรีรัมย์ - ประโคนชัย ผ่านอำเภอละหานทราย - กิ่งอำเภอโนนดินแดง ก็ได้เช่นกัน

ปัญหาที่พบ

- 1) ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกเทศ
- 2) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อยเกินไป
- 3) ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
- 4) ยังไม่มีการบูรณาการการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- 5) การขาดงบประมาณในการบูรณะ ซ่อมแซม และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

12. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลเบื้องต้น

เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2513 นายศักดิ์วัฒนากุลป่าไม้จังหวัดชัยภูมิได้เสนอกรมป่าไม้ให้จัดตั้งป่าภูเขียว เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรืออุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้เนื่องจากป่าภูเขียวซึ่งเป็นป่าโครงการ ไม้กระยาเลยภูเขียวเมื่อปี พ.ศ. 2498 ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญและมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก อีกทั้งมีชาวบ้านเข้าไปยิงกระซู่ได้ 2 ตัวในปี พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2513 นายผ่อง เล่งอี้ หัวหน้าฝ่ายจัดการสัตว์ป่า กองบำรุง กรมป่าไม้ จึงได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจสภาพป่า สัตว์ป่า และความเหมาะสมต่าง ๆ พบว่ายังมีร่องรอยของกระซู่และ สัตว์ป่าอีกหลายชนิด เช่น ช้าง กระตัง วัวแดง เสือ กวาง เก้ง เลียงผา และนกชนิดต่าง ๆ สภาพป่ายังบริสุทธิ์และ อยู่ในขั้นเตรียมการทำให้ แต่

ปรากฏว่ามี ราษฎรเข้าไปจับจองบุกรุกแผ้วถางป่าหลายแห่งในบริเวณทุ่งกะมัง ศาลาพรหม ภูดิน ปางม่วง หนองไร่ไก่ชำเตยและจะมีการบุกเบิกเพิ่มมากขึ้น

ในขณะนั้นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ายังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และมีเพียงแห่งเดียวคือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี จึงทำให้นายผ่อง เล่งอี้ ต้องใช้ความพยายามอย่างสูง ที่จะดำเนินการทุกขั้นตอน กระทั่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า จน บรรลุผลสำเร็จโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 154 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2515 ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 89 ตอนที่ 82 วันที่ 26 พฤษภาคม 2515 ให้ป่าภูเขียวในเนื้อที่ 883,125 ไร่ เป็นเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าการดำเนินงานระยะแรกประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบุกรุก แผ้วถางป่ากำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วอีกทั้งการนำเอาวัวควายมาเลี้ยง การล่าสัตว์ป่าในบริเวณทุ่งกะมัง และศาลาพรหมจำนวนมากซึ่งในที่สุดก็สามารถอพยพราษฎรเหล่านี้จำนวน

การดำเนินงานระยะแรกประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ บุกรุกแผ้วถางป่ากำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วอีกทั้งการนำเอาวัวควายมาเลี้ยง การล่าสัตว์ป่าในบริเวณทุ่ง กะมังและศาลาพรหมจำนวนมากซึ่งในที่สุดก็สามารถอพยพราษฎรเหล่านี้จำนวน 148 ครอบครัวออกจาก พื้นที่กลับไปยังภูมิลำเนาเดิมได้สำเร็จในปี 2516 ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม 2518 ราษฎรประมาณสองพัน คนได้รวมตัวกันเดินขบวนโอบล้อมที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวที่ศาลาพรหม ยื่นเงื่อนไขแก่ เจ้าหน้าที่เพื่ออนุญาตให้ราษฎรกลับเข้าไปอยู่อาศัยในถิ่นเดิมที่ทุ่งกะมัง เจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องยินยอม ให้ราษฎรทั้งหมดเข้าไปยึดครองพื้นที่ทุ่งกะมังได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งราษฎรจากแหล่งต่าง ๆ เข้าไปเพิ่มมาก ขึ้นรวมสถิติสูงสุด 20,000 คน มีการจัดสรรแบ่งแปลงจากทุ่งกะมังไปยังบึงแปนอยู่ทั่วไป

กรมป่าไม้จึงได้ประสานงานกับจังหวัดชัยภูมิและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการยับยั้ง ราษฎรที่บุกรุกเป็นขั้นตอน จนสามารถอพยพออกจากพื้นที่เข้าไปอยู่ในโครงการจัดพัฒนาที่ดินบ้านทุ่ง ลุยลายและกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2519

เนื่องจากขณะนั้นสถานการณ์ก่อการร้ายในป่าภูเขียวได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วและ การอพยพราษฎรออกจากพื้นที่อาจเป็นเงื่อนไขหนึ่ง ทำให้เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวถูกข่ม ใจมตียานพาหนะขณะออกเดินทางปฏิบัติงาน ก่อสร้างสำนักงานส่วนกลางทุ่งกะมังเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2519 เป็นผลให้เจ้าหน้าที่เสียชีวิต 3 นายบาดเจ็บอีก 9 นาย จึงทำให้ต้องระงับการเข้าไป ควบคุมพื้นที่ ทุ่งกะมังและถอนกำลังกลับมาปฏิบัติงานที่ศาลาพรหมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งภายหลังจากถูกข่ม ใจมตียานพาหนะเป็นต้นมา สถานการณ์รอบด้านอยู่ในสภาวะตึงเครียดเป็นที่สุด และถึงแม้ว่าจะได้มีการฝึก

หลักสูตรการต่อสู้ป้องกันตัวก็ยังมี การปะทะต่อสู้และถูกซ้อมโจมตีอีก หลายครั้งทำให้เจ้าหน้าที่เสียชีวิตอีก 3 นาย และบาดเจ็บอีกจำนวนมาก

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2519 คณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าได้มีมติให้ประกาศ ป่าภูเขียวเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ครั้งที่ 2 ควบคุมพื้นที่เพิ่มเติมเป็น 975,000 ไร่ โดยการประกาศ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 32 วันที่ 8 มีนาคม 2522 ซึ่งขยายพื้นที่ออกไปในบริเวณที่ถูกราษฎรบุกรุกแผ้วถางอยู่ เช่น บริเวณพรหมเตี้ย ชำเตย หนองไร่โก่ ปางม่วงและลำสุ จึงจำเป็นต้องอพยพราษฎรอีกประมาณ 500 ครอบครัวออกจากพื้นที่โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการหลายฝ่าย และจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 2 กำลังทหารเข้าควบคุมสถานการณ์ และอพยพขนย้ายราษฎรไปตั้งหลักแหล่งใหม่ที่โครงการพัฒนาป่าดงลายที่ 2 บ้านอ่างทอง อ. สีชมพู จ. ขอนแก่น เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2525 นอกจากนั้นหน่วยกำลังรบหลายกองพันได้เข้าไปควบคุมและสลายการก่อการร้ายในทุ่งกะมังและป่าภูเขียวทุกจุดอย่างต่อเนื่อง

หนึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2522-2526 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวได้มีแนวทางการปฏิบัติงานมวลชนรอบเชิงเขา การมุ่งเปลี่ยนงานจากการต่อสู้ป้องกันตัวไปเป็นงานช่วยเหลือราษฎรในหมู่บ้าน งานฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ทางด้านการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้านและเป็นวิทยากรฝึกอบรมตามหลักสูตรความมั่นคงของชาติแล้วส่งไปร่วมเป็นวิทยากรอบรมผู้นำชุมชนต่าง ๆ ทำให้สถานการณ์ที่เคยรุนแรงกลับลดลงไปมากและในปี 2526 การเตรียมการรับเสด็จและสร้างสำนักงานส่วนกลางทุ่งกะมังเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การก่อสร้างหน่วยพิทักษ์ป่าเพิ่มเติมในพื้นที่ล่อแหลมต่อการบุกรุกทำลายหลายแห่ง ผลของการจัดฝึกอบรมเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้งานป้องกันของป่าภูเขียวอยู่ในสภาพที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินประทับแรมที่ทุ่งกะมังเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2526 และทรงตรวจเยี่ยมงานตามโครงการพระราชดำริในลักษณะต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ป่าภูเขียว เป็นสวนสัตว์เปิดหรือสวนสัตว์ธรรมชาติ โครงการเหล่านี้ครอบคลุม ทั้งงานในป่าและงานในหมู่บ้านจึงทำให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวเพิ่มความสมบูรณ์ของงานมากขึ้น ต่อมาเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานวโรกาสให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงปล่อยสัตว์ป่าให้เป็นอิสระภาพ ในวันอิสระภาพของสัตว์ป่าไทย ณ ทุ่งกะมัง และเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่มาถวายสัตย์ปฏิญาณตนที่จะไม่เข้าป่าล่าสัตว์ในป่าภูเขียวอีก พร้อมกับน้อมเกล้าถวายปิ่นล่ำสัตว์จำนวนกว่า 1,200 กระบอก แต่พระองค์ท่าน ซึ่งกรมป่าไม้ ได้ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่สุดมิได้ กอปร กรมป่าไม้ประสงค์จะให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวเป็นหน่วยงานที่ดี ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงได้วางโครงการพัฒนาป่าภูเขียว โครงการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์นกกระเรียน โครงการละอองละมั่ง รวมถึงการวางแผน

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ขึ้นโดยแรงดวณเพื่อให้สามารถน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายผลงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 5 รอบในปี พ.ศ. 2535 โดยมีเจตนาว่าภายหลังจากนี้การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จะประสบผลสำเร็จในงานป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าและแหล่งต้นน้ำลำธาร อันเป็นวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและศูนย์ฝึกอบรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือสืบไป

สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวตั้งอยู่ที่ทุ่งกะมัง (ใจกลางป่าภูเขียว) ห่างจากอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ตามเส้นทางรถยนต์ 82 กิโลเมตร มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยยาง อำเภอคอนสาร ตำบลนางแดด ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง ตำบลกุดเลาะ ตำบลบ้านยาง และตำบลหนองข่า อำเภอเขตขยายเพิ่มเติมอีกรวมทั้งสิ้นประมาณ 1,560 ตารางกิโลเมตร หรือ 975,000 ไร่ ซึ่งขณะนี้สำรวจหมายแนวเขตขยายเพิ่มเติมอีกรวมทั้งสิ้นประมาณ 1,125,000 ไร่

ทิศเหนือ แนวเขตติดต่อกับ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์และเขื่อนจุฬาภรณ์

ทิศใต้ อยู่ในท้องที่อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติภูซำผักหนามและอำเภอเกษตรสมบูรณ์

ทิศตะวันตก ตามแนวเขตจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติห้วยหินคลองติบและท้องที่อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเทือกเขาหินทรายมีหน้าผาสูงชัน เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร บางแห่งที่มีดินตื้นจะเป็นลานหินหรือสวนหินบริเวณกว้างก่อให้เกิดทัศนียภาพที่แปลกตาและสวยงามดีอีกแบบหนึ่ง ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือมีลักษณะเป็นภูเขา หินปูนสูงสลับซับซ้อนประกอบด้วยถ้ำขนาดใหญ่สวยงามหลายแห่ง เช่น ถ้ำผาเทวดา ถ้ำครอบ ถ้ำเม่น ถ้ำคนตายและถ้ำภูเขียว มียอดเขาสูงสุดคือเขาคุ่มนางสูง 1,242 เมตร ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทุ่งกะมัง ภูเขียวมีสภาพป่าที่สมบูรณ์และภูเขาสูงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญยิ่งของลำน้ำพรม ลำสะพุงและแม่น้ำชี ทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกเป็นต้นกำเนิดของห้วยดาด ห้วยไม้ซอด ห้วยซาง ไหลลงสู่ลำน้ำพรม ส่วนทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นต้นกำเนิดของลำสะพุงและแม่น้ำชี ซึ่งมีแหล่ง ต้นน้ำลำธารมาจาก ห้วยไข่ว ห้วยเพียว ห้วยป่าเตย ลำสะพุงน้อยและลำสะพุงลาย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบวรราชรัฐในท้องที่ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิและชุมชนหลายจังหวัดแล้วไหลไปรวมกับลำน้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี

ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศโดยทั่วไปเย็นและชื้น เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่ในที่สูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร มีป่าที่ปกคลุมเป็นส่วนใหญ่และอยู่ในเขตร้อนชื้นตะวันออกเฉียงใต้ มีฤดูกาลทั้ง 3 ฤดู ฤดูฝน จะมีฝนตกชุกตั้งแต่เดือนเมษายนไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน แต่อาจจะทิ้งช่วงบ้างในเดือนมิถุนายน โดยตกหนักมากในเดือนกันยายน-ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี 2,000 ลบ.มม.

ฤดูหนาว อุณหภูมิจะเริ่มหนาวเย็นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนและหนาวจัดในเดือนธันวาคม ถึง มกราคมอุณหภูมิเฉลี่ยในช่วงนี้ 10 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 2 องศาเซลเซียส ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเดือนเมษายน แต่ในช่วงนี้อาจจะมีฝนตกลงมาบ้าง อากาศในตอนกลางวันยังคงเย็น โดยทั่วไปอุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูนี้ในเวลากลางวัน 25 องศาเซลเซียส

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1)ด้านแหล่งท่องเที่ยว

สภาพป่าไม้

ชนิดป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ (Tropical Rain Forest) ซึ่งประกอบด้วยป่าดงแล้ง (Dry Evergreen Forest) ป่าดิบชื้น (Tropical Evergreen Forest) และป่าดิบเขา (Hill EvergreenForest) นอกนั้นมีป่าสนเขา (Pine Forest) ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarps Forest) และทุ่งหญ้า (Savanna) พรรณพืชประกอบด้วย ไม้ยาง ตะเคียนหนูหรือตะเคียนหิน ตะแบก มะค่าโมง มะค่าแต้ แต่ตามหุบเขา ริมลำห้วย ลำธาร จะรกทึบยิ่งขึ้นกลายเป็นป่าดงดิบซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด ได้แก่ ยาง ตะเคียนทอง กระบาก มะม่วงป่า มะพลับ มะแฟน มะไฟ ชมพูป่าและมีเถาวัลย์ ไม้พื้นล่างเช่น บอนป่าหวาย ระกำ ไม้ไผ่ต่าง ๆ ขึ้นปกคลุมหนาแน่น ตามยอดเขาซึ่งมีระดับความสูงตั้งแต่ 700 เมตร ขึ้นไป มักจะมีสนเขาซึ่งเป็นชนิดสนสามใบซึ่งอยู่สลับกับพันธุ์ไม้ป่าดิบเขาจำพวกก่อ ซึ่งปรากฏขึ้นอยู่หนาแน่นเมื่อระดับความสูงเพิ่มขึ้น ป่าเบญจพรรณปรากฏเป็นหย่อมเล็ก ๆ ตามเนินเขาที่ไม่สูงมากนักมีพันธุ์ไม้ที่สำคัญขึ้นอยู่ ได้แก่ มะค่าโมง ตะแบก แดง ประดู่ อ้อยช้าง มะกอก ไม้ไผ่ ในบริเวณที่ดินดินหรือดินลูกรังตามเนินเขาจะเป็นป่าเต็งรังขึ้นอยู่สลับกับป่าเบญจพรรณ โดยมีพันธุ์ไม้จำพวก เต็งรัง พะยอม เหียง มะกอก ตะแบก มะขามป้อม ยอป่า ลมแล้งและกระโดน นอกจากนี้ยังมีทุ่งหญ้าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติสลับกับป่าไปร้อมตามบริเวณยอดเขาที่มีดินตื้นยัง มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่งและแหล่งน้ำในลักษณะบึงตามธรรมชาติอีกหลายแห่ง เช่น ทุ่งกะมัง บึงแปน บึงมน บึงค้อและบึงยาวสลับกับป่าดงดิบที่แน่นทึบซึ่งทำสัตว์ป่าอาศัยอยู่อย่างชุมชุมและมากมายหลายชนิด แม้กระทั่งกระต่ายป่าสงวนใกล้จะสูญพันธุ์ของประเทศไทยก็ยังพบร่องรอยอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมี เลียงผา ช้างป่า กระทิง เสือโคร่ง เสือดาว กวาง เก้ง กระเจิง หมูชะนี ลิง ค่าง หมูป่า ซึ่งจัดเป็นสัตว์เลื้อยคลานด้วยขนาดใหญ่นกต่าง ๆ ที่หายาก เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ

ไก่ฟ้าหลังขาว นกเงือกชนิดต่าง ๆ นกกางเขนดงและนกหัวขวานหลายชนิด คาดว่าเมื่อได้มีการสำรวจอย่างละเอียดจะได้พบสัตว์ป่าใหม่ ๆ แปลก ๆ อีกหลายชนิด

แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์

ศาลปู่เหาะ เมื่อเข้ามาสู่ป่าภูเขียวอันไพศาลไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และสุนทรียภาพที่มีค่าแก่การชื่นชมแล้วอันดับแรกที่ไม่ควรพลาดก็คือการไปคารวะปู่เหาะ ที่หน่วยพิทักษ์ป่าศาลาพรม เพื่อเป็นการฝากเนื้อ ฝากตัว ให้ปู่เหาะปกป้องรักษา ศาลปู่เหาะเป็นสิ่งที่ชาวภูเขียวตลอดจนชาวบ้านใกล้เคียงเคารพนับถือ เพราะเป็นที่เชื่อกันว่าปู่เหาะเป็นผู้คุ้มครองชีวิตต่าง ๆ ในป่าภูเขียวไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ใหญ่่น้อย ให้มีความสุขสงบปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ปู่เหาะที่กล่าวขานถึงนี้มีชื่อเต็มว่า เรืออากาศตรีเสนาะ เขตตลิวี เป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นเดียวกับ พล.อ.อ.พระรินทร์สกุล ร.ต. เสนาะได้ย้ายจากเหล่าทัพบกมาอยู่กองทัพอากาศและหลังจากจบการบินแล้วได้ประจำที่บน.4 (อำเภอโคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี) ในปี พ.ศ. 2482 ร.ต.เสนาะ ได้นำเครื่องบินเดินทางจากจังหวัดพิษณุโลกพร้อมกับเครื่องบินอีก 2 ลำ ในระหว่างเดินทางได้หลงมาในบริเวณป่าภูเขียวเครื่องบินเกิดขัดข้อง ร.ต. เสนาะ ได้พยายามนำเครื่องบินร่อนลงหน่วยพิทักษ์ป่าศาลาพรม ผลปรากฏว่า ร.ต. เสนาะ เขตตลิวี หรือ ปู่เหาะของชาวภูเขียวได้ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต โดยที่คนอื่น ๆ ไม่ได้รับบาดเจ็บอะไรเลย ผู้ที่รอดชีวิตซึ่งมีอยู่ 5 คน ได้ฝังศพปู่เหาะไว้ที่ศาลาพรมแล้วหาทางเดินทางออกจากป่าภูเขียวด้วยความยากลำบากจนในที่สุดก็ติดต่อกับ ทางราชการและได้นำศพของปู่เหาะไปทำพิธีอีกครั้งที่กรุงเทพมหานคร แม้จนปัจจุบันนี้ชื่อของ เรืออากาศตรี เสนาะ เขตตลิวี ก็ยังปรากฏอยู่บนอนุสาวรีย์ของกองทัพอากาศที่ดอนเมือง จากวีรกรรมความกล้าหาญนี้ประกอบกับเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นเรื่องแปลกใหม่ของชาวบ้านในยุคนั้น ชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลขึ้นแล้วอัญเชิญดวงวิญญาณของ ปู่เหาะให้สถิตอยู่เพื่อพิทักษ์รักษาและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจตลอดมา ลำน้ำพรม ความสวยงามของลำน้ำพรมที่ไหลคดเคี้ยวอยู่ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ทางด้านเหนือ ด้านทิศตะวันออกมีลำห้วยดาดหรือลำโดกเป็นห้วยสายหลักที่ทำให้ลำน้ำพรมตอนล่างจากเขื่อนจุฬาภรณ์ ซึ่งผันน้ำลำพรมเดิมไปผลิตกระแสไฟฟ้าไหลออกสู่พื้นที่บริเวณลำสวายมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี ลำน้ำพรมเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่เคยสัมผัสมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณลานจันทร์จะมีน้ำไหลใสสะอาด มีเกาะแก่งลานหิน วังน้ำลึกที่คดเคี้ยวดูสง่าร่มเย็น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้ที่เข้ามาติดต่อกันที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว

ลานจันทร์และตาดหินแดง ลานจันทร์มีลักษณะเป็นลานหินกว้างในลำน้ำพรมมีน้ำไหลผ่านตลอดปี เป็นบริเวณร่มรื่นไปด้วยพันธุ์ไม้ใหญ่น้อย เพราะมีป่าดิบชื้นอยู่รอบ ๆ มีพวงมอส เฟิร์น หวาย พลับและวนต่าง ๆ หลายชนิด ถ้าเดินเรียบไปตามลำน้ำจะพบหินสีแดง ซึ่งเป็นบริเวณที่เรียกว่าตาดหินแดง ทั้งลานจันทร์และตาดหินแดง เป็นสถานที่เหมาะสมมากสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจคลาย

ความตึงเครียด เป็นสถานที่ร่มรื่นและสวยงาม การเดินทางสะดวกสบายมากเพราะอยู่ในบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าศาลาพรหม ซึ่งอยู่ห่างจากศูนย์พิทักษ์ป่าภูเขียวที่ 1 ปางม่วง เพียง 7 กิโลเมตร

ทุ่งกะมัง เป็นทุ่งกว้างใหญ่คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 900 เมตร ตั้งอยู่กลางพื้นที่ป่าภูเขียวค่อนไปทางทิศตะวันตก ลักษณะเป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติบนลูกเนินสูงต่ำสลับ ประดุจลูกคลื่นต่อเนื่องกันไป มีธารน้ำหลายสายไหลผ่านพื้นที่รอบ ๆ เป็นป่าดิบเขา บางตอนมีป่าสนขึ้นสลับกับต้นเหียงและต้นก่อต่าง ๆ บริเวณกลางทุ่งกะมังเกือบจะไม่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นเลยนอกจากพันธุ์ไม้ดอกหลายชนิดขึ้นแซมตามกอหญ้าเป็นหย่อม เป็นสภาพที่สวยงามมากและยังมีความงามมากและยังมีความงามมากขึ้นจากฝูงนกนานาชนิดที่บินโฉบเฉี่ยวอยู่บนท้องฟ้าช่วยทำให้ทุ่งกะมังดูมีชีวิตชีวามากขึ้น

บึงแปน มีเนื้อที่ประมาณ 4,000 ไร่ สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 900 เมตร สภาพภูมิประเทศทุ่งหญ้าคล้ายทุ่งกะมังแต่มีลักษณะเป็นทุ่งราบเรียบและอยู่ในที่ลุ่มต่ำ มีน้ำเจ็มนองในฤดูฝน ในฤดูแล้งมีหนองน้ำอยู่กลางทุ่ง บึงแปนตั้งอยู่กลางพื้นที่เขตฯภูเขียวค่อนไปทางตะวันตกเฉียงใต้ เป็นบริเวณที่มีสัตว์ป่าชุกชุมสังเกตได้จากมีร่องรอยด้านสัตว์มากมาย ติดกับบึงแปน ทางทิศใต้มีบึงยาวซึ่งมีความกว้างเท่ากัน โดยมีหย่อมไม้ขนาดเล็กกั้นระหว่างบึง มีพันธุ์ไม้ดอกขึ้นอยู่ทั่วไป จากบึงแปนและบึงยาวจะมีเส้นทางไปสู่ แหล่งแม่ไต่

น้ำตก ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวมีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น

น้ำตกตาดคร้อ เป็นน้ำตกสูงใหญ่อยู่ทางด้านทิศใต้ของทุ่งกะมังใกล้กับศูนย์พิทักษ์ป่าภูเขียวที่อำเภอหนองบัวแดง น้ำตกจะไหลลงสู่ลำน้ำสะพุง

น้ำตกห้วยหวาย อยู่ห่างจากบึงแปน 6 กม. เป็นน้ำตก 2 ชั้นสูงชันละ 20 เมตร ตรงบริเวณช่องเขาขาด ซึ่งอยู่ระหว่างเขาภูน้อยและเขาภูเขียวใหญ่ น้ำตกแห่งนี้มีแผนงานที่จะตัดถนนจากศาลาพรหมไปถึงบริเวณใกล้น้ำตกให้มากที่สุด เพื่อสะดวกต่องานห้องกันการลักลอบล่าสัตว์ และเป็นเส้นทางสำหรับการสำรวจและวิจัยดินโป่ง ซึ่งมีอยู่กระจายกระจัดกระจายในพื้นที่จำนวนมาก

น้ำตกนาคราช อยู่ห่างจากศาลาพรหมไปทุ่งกะมัง ตรงกิโลเมตรที่ 11 เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางในป่าอีก 300 เมตร จะพบน้ำตกที่มีความกว้างประมาณ 5 เมตร มีความสูงต่างระดับถึง 3 ชั้น ๆ แรกสูง 14 เมตร ชั้นที่ 2 สูง 10 เมตร ชั้นที่ 3 สูง 6 เมตร น้ำตกแห่งนี้ พ.ต. เทียบทาบ กระโทก หัวหน้ายุทธการและการข่าว พตท.25 เป็นผู้สำรวจพบทางอากาศ ร.ท.พิมุขย์ สีหไตร หัวหน้าชุดสร้างทาง นพค. 34 กรป.กลาง และนายพรเทพ เทศทอง หัวหน้าฐาน ศปป. ที่ สป.2 แก่งตาดไทร เป็นผู้สำรวจพบทางภาคพื้นดินและพบว่าบริเวณน้ำตกมีว่านพญานาคราชขึ้นอยู่จำนวนมากจึงตั้งชื่อว่า "น้ำตกนาคราช"

ผาเทวดา ลักษณะของผาเทวดาเป็นภูเขาหลายเทือกติดต่อกันยาวประมาณ 6 กิโลเมตร ยอดผาสูง ประมาณ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล ทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกจะเป็น

เทือกเขายาวไปทางทิศใต้ หากอยู่ตรงกลางป่าครอบซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่บึงจะเห็นเทือกเขาสองเทือกล้อมบริเวณป่าครอบ หินผา เทวดาจะออกเป็นสีขาวคล้ายหินปูน ถ้ามองจากยอดเขาที่ลงจากครอบจะเห็นสีของหินตรงหน้าผาคล้าย ๆ สีเงิน ตรงกลางของผาหินจะออกเป็นสีเหลืองกับสีส้มคล้ายกับว่ามีคนไปแต่งเอาไว้ รอบ ๆ จะมีน้ำไหล ผ่าน ลำน้ำแห่งนี้เรียกว่า "ชีมุด" ลักษณะของชีมุดคือเป็นสีขาวคล้ายหินปูน ถ้ามองจากยอดเขาที่ลงจากครอบจะเห็นสีของหินตรงหน้าผาคล้าย ๆ สีเงิน ตรงกลางของผาหินจะออกเป็นสีเหลืองกับสีส้มคล้ายกับว่ามีคนไปแต่งเอาไว้ รอบ ๆ จะมีน้ำไหล ผ่าน ลำน้ำแห่งนี้เรียกว่า "ชีมุด" ลักษณะของชีมุดคือ ลำน้ำที่กว้างประมาณ 10-15 เมตร ไหลทะลุออกมาทางทิศใต้ของเขาสองเทือก แล้วไหลลงชีใหญ่ที่บ้านโหล่น ลำน้ำจะไหลจากเหนือไปได้ สองข้างฝั่งจะเป็นหินกรวดก้อนเล็ก ๆ ชีมุดมีน้ำที่ใสมากลึกประมาณ 1 เมตร สามารถมองเห็นกรวดทรายที่อยู่อาศัยของเต่า กบ ปลา และสัตว์น้ำต่าง ๆ ป่าที่อยู่ริมฝั่งส่วนมากจะเป็นป่ากล้วยและดงอ้อ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ได้แก่ กระต่าย หมี แม่น กวาง และช้างป่า ตรงหุบเขาและเทือกเขาเทวดาเป็นป่าค่อนข้างแน่นทึบ เรียกว่า ป่าครอบ มีลำน้ำไหลผ่านกลางป่าจนถึงและมุดเข้าไปในเชิงเขา เรียกว่า "ชีตัน" ชีตันและชีมุด มีถึง 3 ชั้นด้วยกัน ชีตันแห่งแรกคือที่เขากำครอบ เมื่อเดินไปประมาณ 500 เมตร ก็จะมุดออกไปประมาณ 300 เมตร จึงเดินเข้าไปในเขาไกลถึง 8 กิโลเมตร มุดแล้วไปเข้าเขาอีก 1 กิโลเมตร จึงมุดออกมาทับกกเคื่อ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านโหล่นประมาณ 10 กิโลเมตร พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้ตะเคียน ยาง พยอม ไม้ไม้พื้นล่างมี หวาย ดาว สัตว์ป่า เช่น ช้าง หมี เสือ กวาง แม่น และมีนกกาฮังอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากอีกทั้งบริเวณครอบเคยสำรวจพบร่องรอยของกระซู่ 3-5 ตัวเมื่อปี พ.ศ. 2516 ในบริเวณป่าครอบนี้มีน้ำตก 7 ชั้นอยู่บนเทือกเขาเทวดา เป็นน้ำตกหินปูน สีขาวไหลลาดลงตามทางยาวแต่ละชั้นสูง 15-20 เมตรรวมทั้งสิ้นสูงประมาณ 200 เมตร กว้างประมาณ 20-25 เมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามร่มรื่นมากทีเดียวการเดินทางมาเทวดาค่อนข้างลำบาก คือเดินทางจากทุ่งกะมังไปทางทิศตะวันตกผ่านป่าสนเขาและป่าดงดิบไปตามช่องเขาขาดลัดเลาะไปตามทางซึ่งมีถ้ำเล็ก ๆ อยู่หลายถ้ำแล้วตัดขึ้นไหล่เขา ใช้เวลาเดินทางทั้งสิ้นประมาณ 4 ชั่วโมง

ภูคิง เป็นทุ่งหญ้ากว้างประมาณ 1,500 ไร่ บนเนินสูงของขอบเขาภูเขียว อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบึงเป่น ภูคิงเป็นหน้าผาสูงชันมีความงดงามตามธรรมชาติมาก เมื่อมองจากพื้นที่ด้านล่างจะเห็นยอดเขาเป็นสีเขียวอ่อนของทุ่งหญ้าได้ชัดเจน หากมองลงจากภูคิงจะเห็นทัศนียภาพที่น่าประทับใจ สามารถมองเห็นเขื่อนห้วยกุ่ม อุทยานแห่งชาติภูกระดึง ภูด่านอีป้องหรือภูผาจิตในอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว มองเห็นภูซำผักหนาม ภูซาด ภูผากะ ภูนกแซง ภูเวียง ภูตะเภา ภูอ้อมและภูแล่นคาได้อย่างแจ่มชัด ในยามเช้าจะเห็นดวงอาทิตย์ค่อย ๆ โผล่พ้นของฟ้าตัดกับหน้าผาชันที่ละนิด ๆ ในยามค่ำคืนจะเห็นแสงไฟจาก เขื่อนจุฬาภรณ์ เขื่อนห้วยกุ่ม ชุมแพ ภูเขียว เกษตรสมบูรณ์ และเห็นแสงไฟจากหมู่บ้านทางด้านล่างเสมือนดังแสงดาวบนท้องฟ้าตามเส้นทางจากยอดคิงไปบึงเป่น จะมีพันธุ์ไม้ที่สวยงามขึ้นอยู่ เช่น กุหลาบป่าแววมยุรา ดาวเรืองภู กระดุมเงิน ต่างหนูขาว เหินฮ่ำ มอส เฟิร์น ไผ่เคนและกล้วยไม้ดิน

ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสวนไม้แคระกระจายอยู่ทั่วไปดูแปลกประหลาดพิสดารยิ่งนัก ห่างไปประมาณ 3 กม. จะเป็นลานหินกว้างสวยงามแปลกตาจนเราอดที่จะชื่นชมและทึ่งในความสามารถของธรรมชาติเสียมิได้ เพราะนอกจากธรรมชาติจะสรรค์สร้างงามอย่างวิจิตรพิสดารให้แก่ภูคั้งแล้ว ธรรมชาติยังเป็นสถาปนิกที่เชี่ยวชาญในการตกแต่งรูปทรงที่ประหลาดแปลกตาซึ่งมนุษย์มองแล้วเกิดเป็นจินตนาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นก้อนหินที่ตั้งหมิ่นอยู่หรือบ่อนไฮ ธรรมชาติที่ยืดอวดรูปร่าง สัตว์ป่าบริเวณนี้พบหลายชนิด เช่น เก้ง กวาง หม่าโน นกต่าง ๆ เพราะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ เช่น มะขามป้อม มะกอกป่าและก่อชนิดต่าง ๆ การเดินทางที่หน่วยพิทักษ์ป่าโนนเขาแล้วเดินขึ้นตามแนวทางเล็ก ๆ ที่ค่อนข้างชันเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นการออกกำลังกายเล็กน้อยซึ่งอาจมีการเหนื่อยและเหงื่อตกกันบ้างแต่รับรองได้ว่าเมื่อถึงยอดภูคั้งแล้วความเมื่อยล้าจะหายไปกลายเป็นความตื่นตาตื่นใจกับความสดใสวยงามที่ธรรมชาติเตรียมไว้ต้อนรับการมาเยือน นอกจากนี้การเดินทางอาจเดินมาจากทางบึงแปนก็ได้แต่ระยะทางไกลกว่าถึงประมาณ 25 กิโลเมตร

แหล่งหินตั้ง อยู่ถัดจากยอดคั้งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,100 เมตร มีลักษณะคล้ายกับยอดคั้ง คือด้านหนึ่งเป็นหน้าผาชันส่วนอื่นจะเหลาดลงไปแตกต่างจากยอดคั้ง ตรงที่ พุ่งหน้ากลายเป็นสวนหินประดับประดาไว้อย่างสวยงาม หินบางก้อนมองคล้ายเป็นรูปสัตว์ บางก้อนวางซ้อนกันอยู่ได้อย่างประหลาดในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ

(2) ด้านการประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของทางจังหวัดชัยภูมิ และเว็บไซต์ของทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อไว้แจกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมด้วย

(3) ด้านที่พัก

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจเข้ามา ทักสนศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษาทางนิเวศวิทยา ชมความงามตามธรรมชาติ รวมถึงระบบการรักษาความปลอดภัย บริเวณสำนักงานเขตฯภูเขียว (ทุ่งกะมัง) 4 จุดสำหรับกลุ่มที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

เต็นท์ ชนิดเต็นท์คู่และชนิดเต็นท์รวม

โภชนาการ ร้านสวัสดิการ อาหาร เครื่องดื่ม 07.00 น. ถึง 20.00 น.

เรือพายเล็ก 2 ลำ เพื่อศึกษานิเวศวิทยาทางน้ำ ฉายสไลด์ บรรยายประกอบสไลด์

ป่าภูเขียว นกกระเรียน ชีววิทยาป่าไม้ของป่าภูเขียว หอถือนิทรรศการ หอดูสัตว์ บุคลากร นำทางเดินป่า คำแนะนำในการสำรวจพื้นที่

(4) ด้านความปลอดภัย

ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวระบบการรักษาความปลอดภัย บริเวณสำนักงานเขตฯ ภูเขียว (ทุ่งกะมัง) 4 จุดสำหรับกลุ่มที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงโดยการดูแลความปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

(5) ด้านอาหาร

โภชนาการ ร้านสวัสดิการ อาหาร เครื่องดื่ม ไว้บริการนักท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเวลาในการให้บริการ คือ 07.00 น. ถึง 20.00 น.

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวมีกิจกรรมเกี่ยวกับการเที่ยวชมสำหรับรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวไว้หลากหลายกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ การดูนก เป็นต้น ฯลฯ

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกในบริเวณที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวยังคงเป็นสถานที่สำคัญและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่จัดทำแหล่งท่องเที่ยวในโปสเตอร์ซึ่ง นอกเหนือจากการเพิ่มรายได้ให้กับอุทยานฯ แล้วยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งยังมีการเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตในส่วน of เว็บไซต์ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช WWW.dnp.go.th และนักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลได้ ที่ส่วนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

เส้นทางการเดินทาง

การเดินทางไปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวโดยทางรถยนต์ เริ่มจากอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ไปตามเส้นทางของแก่น - หล่มสักประมาณ 20 กิโลเมตร แยกซ้ายไปตามเส้นทางคอนสาร-เขื่อนจุฬาภรณ์ ถึงศูนย์พิทักษ์ป่าภูเขียวที่ 1 ปางม่วง บริเวณหลักกิโลเมตร ที่ 36 เริ่มเข้าสู่สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ทุ่งกะมัง ที่ด่านตรวจปางม่วง ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พิทักษ์ป่าภูเขียวที่ 1 และอาคารบริการผู้มาเยือน เดินทางต่อโดยทางลัดลงอีก 8 กิโลเมตรถึงหน่วยพิทักษ์ป่าศาลาพรม และเมื่อเดินทางไปอีก 18 กิโลเมตร ถึงทุ่งกะมัง รวมระยะทางจากอำเภอชุมแพถึง 2 กิโลเมตร

สิ่งอำนวยความสะดวก

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจเข้ามา ทัก

ศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษาทางนิเวศวิทยา ชุมความงามตามธรรมชาติ รวมถึงระบบการรักษาความปลอดภัย บริเวณสำนักงานเขตปทุมธานี (ทุ่งกะมัง) 4 จุดสำหรับกลุ่มที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงตั้งแต่ ชนิดต้นที่คู่และชนิดต้นที่รวมโภชนาการ ร้านสวัสดิการ อาหาร เครื่องดื่ม 07.00 น. ถึง 20.00 น. เรือพายเล็ก 2 ลำ เพื่อศึกษานิเวศวิทยาทางน้ำ ฉายสไลด์ บรรยายประกอบสไลด์ป่าภูเขียว นกกระเรียน ชีววิทยาป่าไม้ของป่าภูเขียว ห้องนิทรรศการ หอดูดาว บุคคลากร นำทางเดินป่า คำแนะนำในการสำรวจพื้นที่

ปัญหาที่พบ

- 1) ปัญหาขยะ
- 2) เส้นทางคมนาคมยังไม่ค่อยสะดวกมากนัก เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องเดินทางเข้าลึกพอสมควร ถนนยังเป็นหลุมเป็นบ่อ

13. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก

ประวัติความเป็นมา

สถานที่ตั้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าบริเวณด้านทิศใต้ของจังหวัดศรีสะเกษ บนเทือกเขาพนมดงรัก ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และทับซ้อนกับเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งขวาห้วยศาลา (ประกาศในปี 2516) เนื้อที่ประมาณ 57,500 ไร่ และป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาพระวิหาร (ประกาศในปี 2518) เนื้อที่ประมาณ 140,000 ไร่ ปัจจุบันตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลบึงมะลู ตำบลห้วยจันทร์ ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ (เนื้อที่ประมาณ 84,375 ไร่) และตำบลละลาย ตำบล บึงรุ้ง ตำบลเสารังชัย ตำบลโนนสูง อำเภอกันทรลักษ์ (เนื้อที่ประมาณ 113,125 ไร่) จังหวัดศรีสะเกษระหว่าง เส้นรุ้งที่ 14 องศา 20 ลิปดาถึง 14 องศา 30 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 104 องศา 20 ลิปดาถึง 104 องศา 51 ลิปดาตะวันออก ในแผนที่ระวางมาตราส่วน 1 : 50,000 ระวางที่ 5837 I และ 5937 IV อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับที่ทำกินของราษฎร และพื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งขวา ห้วยศาลาและป่าเขาพระวิหาร ตำบลเสารังชัย ตำบลรุ้ง ตำบลละลาย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลบักดอง ตำบลห้วยจันทร์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ ติดต่อกับแนวเขตประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ตำบลเสารังชัย ตำบลรุ้ง ตำบลละลาย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลบักดอง ตำบลห้วยจันทร์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีห้วยอะมาเรีย เป็นแนวแบ่งเขต ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยศาลา ตำบลห้วยจันทร์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีห้วยจันทร์เป็นแนวแบ่งเขตประกาศในราชกิจจานุเบกษา:15/12/2521[95/141]

ข้อมูลด้านกายภาพ:

พื้นที่: 197500 ไร่

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับซับซ้อนกันหลายลูก โดยมีที่ราบบนภูเขาบ้าง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่180 เมตรถึง 671เมตร(ที่ยอดเขาระหว่างพลาญหินแปดก้อน และพลาญหินศาล) ขอบนอกด้านทิศใต้มีลักษณะยกตัวขึ้นเป็นหน้าผาสูงชัน เทลาดลงไปทางด้านทิศเหนือ จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนกันหลายลูกดังกล่าว ทำให้เกิดเป็นลำห้วยลำธารหลายสาย เช่น ห้วยจันทร์ ห้วยตาเล็ด ห้วยทา ห้วยกะเซ็ด ห้วยตาเมิน ห้วยตะแบง ห้วยชะยุ่ง ห้วยจะแล ห้วยตะไคร้ ห้วยหิน ห้วยด่านไธ ห้วยอ่างตานั้น ห้วยสังกต และห้วยอะมาเรีย เป็นต้น และยังทำให้เกิดมีช่องเขาตามแนวชายแดนหลายช่อง ซึ่งเป็นช่องทางที่สัตว์ป่า ประชาชนชาวไทย และชาวกัมพูชา ได้ใช้เป็นเส้นทางเดินเข้า-ออกระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ช่องโดนเอร์ ช่องพระพลัย ช่องกระบาลกระใบ และช่องอ้ายนาก เป็นต้น

ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จัดอยู่ในระบบกึ่งเขตร้อน (Tropical Savanna climate) มี 3 ฤดูกาลดังนี้ ฤดูร้อน อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม ซึ่งช่วงเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิร้อนที่สุด โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 35.2 องศาเซลเซียส ฤดูฝน อยู่ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน ซึ่งในช่วงเดือนกันยายนจะมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 377.1 มิลลิเมตร ฤดูหนาว อยู่ระหว่างเดือนตุลาคม-มกราคม ซึ่งในเดือนมกราคมจะเป็นเดือนที่หนาวที่สุดมีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดประมาณ 17.1 องศาเซลเซียส เนื่องจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ จึงได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ค่อนข้างสูงตลอดปี ความแปรผันของอุณหภูมิในช่วงปี 2536 - 2540 อยู่ในช่วงตั้งแต่ 10.5 องศาเซลเซียส ถึง 40.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ 32.8 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยประมาณ 53.5 - 90.0 % โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ความชื้นสัมพัทธ์จะสูงมาก เนื่องจากปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมามากและการคายน้ำของพืชและพื้นดิน

ธรณีวิทยา

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ลักษณะทางธรณีวิทยาพื้นที่ส่วนใหญ่จัดอยู่ในหน่วยหินเสาขัวและมีหน่วยหินภูพาน หน่วยหินพระวิหาร แทรกอยู่บริเวณกลางพื้นที่และขอบหน้าผาลักษณะ

ทางปฐพีวิทยา ส่วนใหญ่จะเป็นหินทราย จากตัวอย่างดินบริเวณป่าพนมไท สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินเป็นกรดต่ำ เป็นดินทรายและหิน สภาพการพังทลายปานกลาง

ข้อมูลด้านชีวภาพ

ทรัพยากรป่าไม้

สภาพป่าโดยทั่วไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ยังมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์อยู่มาก มีชนิดป่าหลากหลายชนิด ทำให้มีความเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารของสัตว์ป่า ซึ่งสามารถจำแนกชนิดป่าได้เป็น 4 ชนิด คือ 1. ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขต กระจายอยู่ตั้งแต่แนวเขตด้านทิศตะวันตกจนถึงกึ่งกลางเขต คิดเป็นเนื้อที่ได้ประมาณ 127,475 ไร่ หรือประมาณ 64.54 % ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะดินจะเป็นดินร่วนปนทราย หรือ ดินร่วนปนดินเหนียว ชั้นดินค่อนข้างลึก ลักษณะโครงสร้างของสังคมป่าประกอบด้วยชั้นไม้เด่นเรือนยอดสูงประมาณ 40 เมตร ได้แก่ ตะเคียนหิน ยางโดน ยางแดง ยางนา มะค่าโมง ตะแบกใหญ่ กระบก ฯลฯ ไม้ชั้นรอง ได้แก่ มะไฟป่า ชมพูป่า กะบากลัก แคทราย โมกหลวง มะหวด พลับพลา ชิงชัน เสลา เขลียง ฯลฯ ไม้พื้นล่างส่วนใหญ่จะเป็นลูกไม้ของไม้ชั้นเด่นและไม้ชั้นรอง และมีพืชจำพวกไม้พุ่มหรือไม้พุ่มกึ่งยืนต้น เช่น ชิงชัน เข็มขาว ขี้ฮั่น ดอกดิน ว่านชนิดต่างๆ จำพวกไม้เถา ได้แก่ เครือสะบ้า หามม่วย สะแกเครือ หวายขม หวายไล่ไก่ ฯลฯ และกล้วยไม้ชนิดต่างๆ 2. ป่าเบญจพรรณ หรือป่าผสมผลัดใบ (Mixed Deciduous Forest) ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่เขตฯ จนถึงประมาณกึ่งกลางเขตฯ คิดเป็นเนื้อที่ได้ประมาณ 43,306 ไร่ หรือประมาณ 21.92 % ของพื้นที่ทั้งหมด ปัจจัยสำคัญที่กำหนดสังคมป่าชนิดนี้ได้แก่ ความลึกของดินกล่าวคือผิวหน้าดินค่อนข้างตื้น ช่วงฤดูแล้งส่วนใหญ่จะขาดแคลนน้ำ พรรณไม้ส่วนใหญ่จะทิ้งใบในช่วงเดือนธันวาคม (เพื่อลดการคายน้ำ) และจะเริ่มผลิใบใหม่ในเดือนเมษายน ลักษณะของสังคมพืชจะประกอบด้วยไม้ชั้นเรือนยอดสูงประมาณ 25 เมตร เรือนยอดไม้ชั้นรองแบ่งแยกค่อนข้างเด่นชัด ไม้เด่นที่ใช้แยกสังคมป่าชนิดนี้ได้แก่ ตะแบกเลือด มะค่าโมง ประดู่ ชิงชัน ฝัาเลี่ยน ฯลฯ ไม้ชั้นรอง ได้แก่ เขลียง ตั้วแดง มะค่าแต้ กระบก เขว้า ตั้วขาว หมีเหม็น ลมแล้ง ฯลฯ ไม้พื้นล่างส่วนใหญ่จะเป็นลูกไม้ของไม้ชั้นเด่นและไม้ชั้นรอง และมีพืชจำพวกไม้พุ่มและไม้พุ่มกึ่งยืนต้น เช่น เปล้าทะทะ เครือเขาหน้ อีเหนียว ฯลฯ ไม้จำพวกไม้ล้มลุก ได้แก่ กระชาย บุก หญ้าคายหลวง หญ้าคา ฯลฯ จำพวกไม้เถา ได้แก่ เลี้ยวเครือ แสลงพัน เล็บมือนาง หามม่วย รางจืด ฯลฯ และกล้วยไม้ชนิดต่างๆ 3. ป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนซึ่งแทรกอยู่กับป่าเบญจพรรณ คิดเป็นเนื้อที่ได้ประมาณ 15,850 ไร่ หรือประมาณ 8 % ของพื้นที่ทั้งหมด ป่าชนิดนี้เป็นสังคมป่าไม้ผลัดใบ พบในพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ดินเก็บความชื้นได้ไม่นาน ดินเป็นทรายจัด ชั้นดินตื้นและมีหินผสมอยู่มาก ชนิดพืชที่ใช้จำแนกสังคมป่าเต็งรัง ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ยางเหียง ยางกราด และพยอม เป็นต้น 4.

ป่าทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ และพลาญหิน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนซึ่งแทรกอยู่กับป่าชนิดอื่นๆ คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 10,869 ไร่ หรือประมาณ 5.5 % ของพื้นที่ป่าทั้งหมด

ทรัพยากรสัตว์ป่า

เนื่องจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก โดยทั่วไปไม่อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยต่อการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับข้อมูลทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนใกล้กับประเทศกัมพูชา ซึ่งมีปัญหาการต่อสู้และสงครามระหว่างกลุ่ม ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับระเบิดและอาวุธสงครามต่างๆ จึงยังไม่มี การสำรวจหาข้อมูลในด้านทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามก็ได้พยายามสำรวจและสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสัตว์ป่าเท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งพอสรุปข้อมูลไว้เป็นเบื้องต้นได้ ดังนี้ 1. สัตว์ป่าที่เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวน 34 ชนิด ที่สำคัญได้แก่ ชะนีมิงกู่ เลียงผา กวาง เสือโคร่ง แมวดาว หมูป่า หมูหริ่ง กระรอก กระเจิง เก้ง ฯลฯ 2. นก จำนวน 49 ชนิด ที่สำคัญได้แก่ นกเงือก นกยูง ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ฟ้าหลังเทา เหยี่ยวรุ้ง นกยาง นกแซกแซว นกเขา นกปรอด นกแซงแซว นกโพระดก นกขุนทอง ฯลฯ 3. สัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 17 ชนิด ที่สำคัญได้แก่ เต่าเหลือง ตะพาบธรรมดากิ้งก่าหัวสีฟ้า งูเห่า งูสามเหลี่ยม งูจงอาง งูเหือง งูหลาม งูสิง แย้ ฯลฯ 4. สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ อึ่งกรายลายเลอะ เขียดหนอง กบทูต อึ่งแดง คางคกบ้าน เป็นต้น ข้อมูลเรื่องปลาและแมลงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ยังไม่ได้มีการสำรวจและเก็บข้อมูล หากพื้นที่ชายแดนแถบนี้อยู่ในภาวะที่สงบและปลอดภัยจากภัยสงครามและมีการเก็บกักกับระเบิดในพื้นที่แล้ว คงจะทำให้การสำรวจข้อมูลทรัพยากรสัตว์ป่าเป็นไปได้อย่างจริงจังและถูกหลักวิธี ซึ่งอาจจะทำให้สามารถค้นพบสัตว์ป่าชนิดใหม่ๆ ในพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการในการศึกษาและจัดการต่อไปในอนาคต อนึ่ง พื้นที่ชายแดนแถบนี้มีพื้นที่ป่าติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งยังคงมีพื้นที่สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่ติดต่อกันเป็นแนวยาวตลอดแนวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดังนั้นความหลากหลายทางชีวภาพจึงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพพื้นที่ของผืนป่าตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะของชุมชนในพื้นที่

การคมนาคม

การเดินทางไปสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก สามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง คือ 1. จากกรุงเทพฯ โดยรถไฟเดินทางถึงสถานีรถไฟศรีสะเกษ อำเภอมือเมือง จังหวัดศรีสะเกษ แล้วเดินทางต่อโดยรถยนต์โดยสารประจำทางหรือรถยนต์ส่วนตัว ไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 221 (สายจังหวัดศรีสะเกษ - อำเภอกันทรลักษ์) ถึงทางแยกอำเภอยุ้ย เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2111 ผ่าน อำเภอยุ้ย - อำเภอไพรบึง ถึง อำเภอขุนหาญ ระยะทางประมาณ 60 กม. แล้วเดินทางต่อไปตาม

เส้นทางหลวงหมายเลข 2121 (สายอำเภอขุนหาญ - ช่องพระพลัย) ถึงหมู่บ้านลำโรงเกียรติ แล้วเดินทางต่อไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2236 ถึงบริเวณน้ำตกลำโรงเกียรติ ซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ระยะทางประมาณ 17 กม. รวมระยะทางระหว่าง อำเภอเมืองศรีสะเกษ - สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ประมาณ 77 กม. 2. จาก กรุงเทพฯ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว หรือรถยนต์โดยสารประจำทางปรับอากาศจากสถานีขนส่งสายภาคตะวันออกถึงเมืองเหนือระหว่าง กรุงเทพฯ-อำเภอขุนหาญ มีกำหนดออกจากสถานี เวลา 21.00 น. ถึง อำเภอขุนหาญ เวลา 06.00 น. โดยออกจากกรุงเทพฯ ผ่าน จังหวัดสระบุรี - อำเภอปากช่อง - อำเภอสีคิ้ว - อำเภอโชคชัย (จังหวัดนครราชสีมา) จากนั้นเดินทางต่อไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 24 ผ่าน อำเภอหนองกี่ - อำเภอนางรอง - อำเภอประโคนชัย - อำเภอปราสาท - อำเภอสังขะ - อำเภอชุมพวง- ถึงสี่แยกตัดกับทางหลวงหมายเลข 2111 เลี้ยวขวาเข้าอำเภอขุนหาญตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2111 ถึง อำเภอขุนหาญ แล้วเดินทางต่อไปตามเส้นทางตามข้อ 1. ถึงสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 600 กม. 3. จาก กรุงเทพฯ เดินทางโดยเครื่องบินโดยสารของบริษัทการบินไทยจำกัด ถึง จ. อุบลราชธานี แล้วเดินทางต่อไปโดยรถยนต์ส่วนตัว ไปตามเส้นทางสายจังหวัดอุบลราชธานี - อำเภอกันทรลักษ์ (ผ่าน อำเภอวารินชำราบ - อำเภอลำโรง - อำเภอโนนคูณ - อำเภอเบญจลักษ์) ถึงทางแยกตัดกับทางหลวงหมายเลข 24 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 24 จนถึงสี่แยกตัดกับทางหลวงหมายเลข 2111 เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอขุนหาญตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2111 ถึง อำเภอขุนหาญ แล้วเดินทางต่อไปตามเส้นทางตามข้อ 1. ถึงสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก รวมระยะทางระหว่าง จังหวัดอุบลราชธานี - สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ประมาณ 117 กม.

ที่ตั้ง

เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. 2519 ได้มีรายงานว่าผู้พบวัวป่าพันธุ์กูเปรี (Kouprey) ซึ่งเป็นวัวป่าพันธุ์ที่หายากที่สุดในโลกและกำลังจะสูญพันธุ์ ในบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก กรมป่าไม้ (โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่า) จึงได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้นร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (F.A.O) ในช่วงเดือนเมษายน 2519 ซึ่งจากรายงานการสำรวจพบว่ามีร่องรอยการพบเห็นกูเปรีในบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ท้องที่จังหวัดศรีสะเกษจริง และยังพบสัตว์ป่าหายากชนิดอื่นอีก เช่น ละองหรือละมั่ง เลียงผา วัวแดง เสือโคร่ง ฯลฯ ด้วย ต่อมาในมกราคมได้มีหนังสือฉบับลงวันที่ 7 พฤษภาคม 2519 เรียกร้องให้กรมป่าไม้ประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าบริเวณเทือกเขาพนมดงรักเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อสงวนพันธุ์กูเปรี ประกอบกับเจ้าชาย Bernhard แห่ง ประเทศเนเธอร์แลนด์ องค์ประธานกองทุนมูลนิธิตัวป่าแห่งโลก (World Wildlife Fund) ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ ฉบับลงวันที่ 8 ตุลาคม 2519 กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องวัวป่าพันธุ์กูเปรี ซึ่งมีรายงานว่าอยู่ในบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก จึงขอพระราชทาน พระมหากรุณาให้มีการจัดตั้งอุทยานหรือสถานที่สำหรับ

สัตว์ป่าได้มีที่อยู่อาศัย ทางสำนักราชเลขาธิการจึงได้มีหนังสือที่ รล.0003/8517 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2519 แจ้งให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณา ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีหนังสือที่ กส. 0810/23977 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2519 รายงานราชเลขาธิการว่า มีภูมิลำเนาอยู่ในเทือกเขาพนมดงรักจริง และคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าได้พิจารณาแล้วเห็นว่าป่าบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีสภาพเหมาะสมที่จะเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งขยายพันธุ์ของสัตว์ป่า จึงได้มีมติให้กรมป่าไม้ ดำเนินการกำหนดป่าเทือกเขาพนมดงรักเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสัมปทานโครงการทำไม้กระยาเลย ประกอบกับมีปัญหาสถานการณ์ด้านชายแดนไม่สงบเรียบร้อย จึงทำให้การดำเนินการเพื่อกำหนดพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าค่อนข้างล่าช้า อย่างไรก็ตามการดำเนินการเพื่อกำหนดให้ป่าพนมดงรักเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าพนมดงรัก ท้องที่ตำบลโนนสูง ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ และตำบลละลาย ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2521 เนื้อที่ประมาณ 316 ตารางกิโลเมตร หรือ 197,500 ไร่ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 10 เล่ม 95 ตอนที่ 141 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2521

สถานที่ติดต่อ

- สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ตู้ ปณ. 7 อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ 33150 - ฝ่ายจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้

ข้อมูลเพิ่มเติม

หัวหน้าเขต นายชัชวาล อินทุมาร เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 6

14. วนอุทยานเขากระโดง

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยว

ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว

วนอุทยานเขากระโดงอยู่ในท้องที่ตำบลเสม็ด ตำบลอิสาณและตำบลสวายจิก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่ประมาณ 1,450 ไร่ เนื้อที่ส่วนใหญ่ของป่าเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน กรมป่าไม้ได้ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2526 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (นครราชสีมา-สุรินทร์)

ทิศใต้ จดที่สาธารณะประโยชน์ตามนสล.4130/2515 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2515 และนสล.ฉบับที่ 46001/2543 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2543

ทิศตะวันออก จดบ้านโคกเขา

ทิศตะวันตก จดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 (บุรีรัมย์-ประโคนชัย)

ลักษณะภูมิประเทศ

ป่าเขากระโดงมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาขนาดเล็ก 2 ลูกอยู่ติดๆ กัน คือ เขากระโดงและเขาใหญ่ บริเวณพื้นที่ป่าเขากระโดงเป็นที่ราบสูง และเนินเขา ซึ่งลาดจากเขากระโดงและเขาใหญ่ลงไปทางทิศตะวันออก ภายในบริเวณเขากระโดงเป็นหุบเขาด้านๆ มีทำนบกั้นเป็นอ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง

จากป่าเขากระโดงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก และอ่างเก็บน้ำห้วยตลาด สันนิษฐานว่าบริเวณเขากระโดงจะเป็นภูเขาไฟเก่าที่ดับมานานแล้ว หลักฐานที่พบคือสระน้ำทั้งสองแห่งบนเขากระโดงและหินที่ลอยน้ำได้ เข้าใจว่าเป็นลาวาที่พ่นออกมา สังเกตได้จากมีฟองอากาศในก้อนหินทำให้หินเป็นรูพรุนมีน้ำหนักเบาและลอยน้ำได้

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของป่าบริเวณเขากระโดงแบ่งออกเป็น 3 ฤดูคือ

ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน

ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านท่องเที่ยว

สภาพพรรณไม้และสัตว์ป่า

เขากระโดงเกิดจากการเย็นตัวของหินบะซอลต์ สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าเต็งรัง พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ เต็ง รัง มะกอกเลื่อม ตะคร้อ ชี้เหล็กป่า สมอพิเภก จั้วป่า ปอຍาบ เป็นต้น ไม้พุ่มล่าง ได้แก่ สาบเสือและหญ้าชนิดต่างๆ และยังมีพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกได้แก่ จามจุรี ลั่นทม สนประดิพัทธ์ โพธิ์ มะม่วง มะขาม ยูคาลิปตัส และมีพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะพิเศษคือ "ต้นมะกอกโคก" เรียกเป็นภาษาเขมรว่า "กระนุยะมอยจ์"

สภาพสัตว์ป่า

สัตว์ป่าที่พบได้แก่ กระรอก กระต่ายป่า และนกชนิดต่างๆ

แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์

เขากระโดง เขากระโดง เป็นที่ตั้งของปูชนียสถานหลายอย่าง ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ที่สำคัญได้แก่ พระพุทธรูปจำลอง พระสุภัทรบพิตร และยังมีปูชนียสถานเรียงรายอยู่ตามทางรถยนต์ขึ้นเขากระโดงอีกหลายแห่งเช่น กุฏิคชเสนีย์ ศาลาพระพุทธรองค์ ศาลาประจำวัน และปากปล่องภูเขาไฟเขากระโดง มีอายุประมาณ 3 หมื่นปี-9 แสนปี สูงจากระดับน้ำทะเล 264 เมตร มีพื้นที่รวม 20 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันเป็นสระน้ำ

(2) ด้านประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของทางจังหวัดบุรีรัมย์ และเว็บไซต์ของ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อไว้แจกกับ
นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมด้วย

(3) ด้านที่พัก ที่พัก-บริการ

วนอุทยานเขากระโดง ไม่มีบ้านพักบริการแก่นักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวมี
ความประสงค์จะเดินทางไปพักแรม โปรดนำเงินที่ไปกางเองแล้วไปติดต่อขออนุญาตกับหัวหน้าวน
อุทยานเขากระโดงโดยตรง

วนอุทยานแห่งชาติเขากระโดงได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจเข้ามา
ทัศนศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษาทางนิเวศวิทยา ชมความงามตามธรรมชาติบนยอดปล่องภูเขาไฟ รวมถึง
ระบบการรักษาความปลอดภัย สำหรับกลุ่มที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

(4) ด้านความปลอดภัย

ทางวนอุทยานแห่งชาติเขากระโดงได้จัดให้มีด่านตรวจของวนอุทยาน หน้า
ทางเข้า และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สายตรวจเข้ามาดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

(5) ด้านอาหาร

ด้านโภชนาการ ร้านสวัสดิการ อาหาร เครื่องดื่ม ไว้บริการนักท่องเที่ยว โดยมีการ
กำหนดเวลาในการให้บริการ คือ 07.00 น. ถึง 20.00 น.

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวในวนอุทยานแห่งชาติเขากระโดงจะมีกิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ทุกปี คือ งานขึ้นเขากระโดง และงานดับบาตรเทโวช่วงออกพรรษา

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกในบริเวณที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งภายในวนอุทยานเขากระโดงยังคงเป็นสถานที่สำคัญ
และเป็นมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์

ที่ตั้งและการเดินทาง

วนอุทยานเขากระโดง

ต.เสม็ดอ.เมืองบุรีรัมย์จ.บุรีรัมย์31000

โทรศัพท์ : 0 4424 4411 โทรสาร : 0 4424 2660

รถยนต์

สามารถเดินทางไปวนอุทยานเขากระโดงได้3เส้นทางดังนี้

1. เส้นทางจากจังหวัดบุรีรัมย์ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 (บุรีรัมย์-ประโคนชัย) ระยะทางประมาณ6กิโลเมตรแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าวนอุทยานฯ
2. เส้นทางจากจังหวัดนครราชสีมา ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (นครราชสีมา-สุรินทร์)ระยะทางประมาณ130กิโลเมตรแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าวนอุทยานฯ
3. เส้นทางจากจังหวัดสุรินทร์ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 ระยะทาง 50 กิโลเมตร พบสี่แยกแล้วเลี้ยวซ้ายไปอำเภอประโคนชัยประมาณ 1 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าวนอุทยานฯ

สิ่งอำนวยความสะดวก

ห้องสุขาหญิง มีห้องสุขาหญิงไว้บริการ

ห้องสุขาชาย มีห้องสุขาชายไว้บริการ

ปัญหาที่พบ

- 1) ขยะล้นถัง
- 2) ร้านค้าที่จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่มยังมีการจัดร้านค้าไม่เป็นระเบียบ ขยะจากร้านค้า
- 3) ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกเทศ
- 4) กิจกรรมท่องเที่ยวยังไม่มีความหลากหลาย

15. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน –ห้วยสำราญ จังหวัดสุรินทร์

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ประวัติความเป็นมา

สืบเนื่องมาจากสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินหมู่บ้านจรัส หมู่ที่ 1 อำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2536 และทรงทราบว่าป่าเตรียมการสงวนป่าห้วยทับทัน มีสภาพเป็นป่าที่สมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีแหล่งน้ำอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีพระราชดำริที่จะให้มีการอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ โดยจัดตั้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อให้ป่าแห่งนี้ได้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารสืบไป

สถานที่ตั้ง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ ครอบคลุมพื้นที่ 313,750 ไร่ ตั้งอยู่ใน ท้องที่ ตำบล กาบเชิง ตำบลโคกตะเคียน ตำบลตะเคียน ตำบลด่าน ตำบลแנגมุด ตำบลยักไค ตำบลตาเมียว อำเภอกาบเชิง ตำบลตาตุ่ม ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ และตำบลอาโพน ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

ลักษณะภูมิประเทศ

มีลักษณะเป็นที่ราบและเทือกเขาสูงชัน อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 200-476 เมตรจึงเป็น แหล่งต้นน้ำลำธารที่สามารถส่งน้ำไปช่วยเหลือและพัฒนาพื้นที่ราบชายแดนในโครงการต่างๆ มีลำห้วยที่สำคัญหลายสายคือ ห้วยสิงห์ ห้วยประเดก ห้วยขนาดมอญ ห้วยจรัส ห้วยหมอนแบก ห้วยสำราญ ห้วยเสียดจะเอ็ง ห้วยจำเริง ฯลฯ จึงมีการสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในพื้นที่ เช่น อ่างเก็บน้ำจรัส อ่างเก็บน้ำขนาดมอญ อ่างเก็บน้ำขยง อ่างเก็บน้ำห้วยสิงห์ อ่างเก็บน้ำห้วยเชิง อ่างเก็บน้ำห้วยด่าน อ่างเก็บน้ำตาเกวรี และอ่างเก็บน้ำห้วยจำเริง อันเป็นผลให้พื้นที่มีความชุ่มชื้นโดยทั่วไป มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ปราศจากการรบกวนกลายเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิดภูมิประเทศที่ติดแนวชายแดนมีความสวยงาม โดยเฉพาะใกล้เขตชายแดนประเทศไทยกับกัมพูชาประชาธิปไตย พื้นที่ยังสูงชันเป็นป่าทึบมีภูเขา สลับซับซ้อนตลอดแนวชายแดนและเป็นหุบเขามีน้ำผาลึกไปทางกัมพูชา

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ อยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมซึ่งเป็นลมพัดประจำฤดู 2 ฤดู โดยพัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาวเรียกว่า ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ลมมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งลมชนิดนี้จะพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ เป็นส่วนใหญ่ในฤดูฝน มีผลทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกทั่วไป

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

(1) ด้านท่องเที่ยว

สภาพป่าและพรรณไม้

สภาพป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ ป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ (เบญจพรรณแล้ง-เบญจพรรณชื้น) และป่าดิบแล้ง พรรณไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ยาง ไม้กระบาก ไม้ประดู่ ไม้มะค่าโมง ไม้ตะเคียนทอง ไม้ตะเคียนหิน ไม้กราด ไม้พะยอม ไม้เขลิง ไม้พันจำ ไม้ตะแบกใหญ่ ไม้มะค่าแต้ ไม้เต็ง ไม้แดง ไม้พินชาด ไม้ชิงชัน และไม้เขว้า เป็นต้น

สภาพสัตว์ป่า

มีสัตว์ป่าอยู่หลายชนิดอยู่มากมาย เช่น เก้ง กวาง ลิง วัวแดง กระเจิง ลิง ค่าง ชะนี เสือโคร่ง เรียงผา อีเห็น แมวดาว ชะมด เม่น ไก่ฟ้าพญาลอ นกนานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมูป่า และกระเจิงมี อยู่จำนวนมากทั่วพื้นที่สัตว์ที่มีลักษณะเด่นในพื้นที่ได้แก่ไก่ฟ้าพญาลอเก้ง

แหล่งความงามตามธรรมชาติ

ทุ่งหญ้า/ป่าไม้ ได้แก่ ทุ่งหญ้าช่องปลดต่าง ทุ่งหญ้าเขาแหลม อำเภอคาบเชิงจังหวัดสุรินทร์
ภูเขา/เนินเขา/หน้าผา ได้แก่ เนินเขาช่องปลดต่าง เนินเขา300 เนินเขา400 ช่องเหว อำเภอคาบเชิงอำเภอสังขะจังหวัดสุรินทร์

ลำน้ำ/แอ่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยตาเกวาร์ บริเวณบ้านเขื่อนแก้ว อ่างเก็บน้ำห้วยเชิงบริเวณบ้านสนวนตั้งอยู่อำเภอคาบเชิงจังหวัดสุรินทร์

จุดชมทิวทัศน์ ได้แก่ ช่องคันทิ้ง อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ พุทธอุทยานเขาศาลา ตำบลจรัสอำเภอบัวเขตจังหวัดสุรินทร์

แหล่งโบราณคดี ปราสาทตาเมือน ที่บ้านหนองคันนา ตำบลตาเมือน กิ่งอำเภพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เป็นปราสาทเก่าแก่อายุประมาณ 1,700 ปี

(2) ด้านประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของทางจังหวัดสุรินทร์ และเว็บไซต์ของทางกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อไว้แจกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมด้วย

(3) ด้านที่พัก

ที่พัก-บริการ

มีบ้านพักบริการแก่นักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวมีความประสงค์จะเดินทางไปพักแรมทางเขตรักษาพันธุ์ที่มีการบริการเต็นท์ และทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทันได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจเข้ามา ทักตักศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษาทาง

นิเวศวิทยา ชมความงามตามธรรมชาติ รวมถึงระบบการรักษาความปลอดภัย สำหรับกลุ่มที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงห้องสุขาหญิง และ มีห้องสุขาหญิงไว้บริการ ห้องสุขาชาย มีห้องสุขาชายไว้บริการ

(4) ด้านความปลอดภัย

ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้จัดให้มีด่านตรวจของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หน้า

ทางเข้า และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สายตรวจเข้ามาดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าอยู่ตลอดเวลาแม้จะเป็นวันหยุดราชการก็ตาม

(5) ด้านอาหาร

ด้านโภชนาการ ร้านอาหารสวัสดิการ อาหาร เครื่องดื่ม ไว้บริการนักท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเวลาในการให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อน

(6) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เป็นจุดสำคัญคือ กิจกรรมการเข้าค่ายของเด็กเยาวชน นักเรียนนักศึกษา โดยมีการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ และ กำหนดจุดที่สามารถลงเล่นน้ำได้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

(7) ด้านมูลค่าเพิ่ม

ยังไม่มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกในบริเวณที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน – ห้วยสำราญ

(8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน – ห้วยสำราญ ยังคงเป็นสถานที่สำคัญและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์

เส้นทางการคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้โดยรถยนต์ออกจากกรุงเทพฯ- นครราชสีมา-อุบลราชธานี ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 (ถนนโชคชัย-เดชอุดม) พอถึงทางแยกเข้าจังหวัดสุรินทร์ ที่อำเภอปราสาท เลี้ยวขวาไปตามเส้นทาง ปราสาท-ช่องจอม ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 ผ่านที่ว่าการอำเภอกาบเชิงไปประมาณ 3 กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปตามป้ายบอกทางเข้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้วยทับทัน-ห้วยสำราญอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตร ผ่านอ่างเก็บน้ำห้วยตาแก้วไปตามเส้นทางช่องปลัดต่างจะถึงสำนักงานเขตฯ ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนประมาณ 4 กิโลเมตร รวมระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงที่ทำการเขตฯ ประมาณ 455 กิโลเมตร

ปัญหาที่พบ

- 1) เส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวก เป็นหลุมเป็นบ่อ
- 2) กิจกรรมท่องเที่ยวยังไม่หลากหลาย
- 3) จุดเล่นน้ำยังไม่มีการบริหารจัดการที่ดี
- 4) ร้านจำหน่ายสินค้า อาหารเครื่องดื่ม ตั้งเรียงรายไม่เป็นระเบียบ โดยส่วนใหญ่เป็นรถเร่ขายทั่วไป

4.2 คำถามวิจัยข้อที่ 2 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้อยู่ในระดับใด?

ทางผู้วิจัยได้สอบถามและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ และใช้การจัดประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ โดยได้ผลการศึกษาดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเพศและอายุ

เพศ	เพศและอายุ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
	ชาย	190	47.5
	หญิง	210	52.5
รวม		400	100.0
อายุ	10 – 25 ปี	145	36.3
	26 – 40 ปี	176	44.0
	41 – 50 ปี	54	13.5
	50 – 60 ปี	21	5.3
	เกิน 60 ปี	4	1.0
รวม		400	100.0

ตารางที่ 1 แสดงถึงเพศและอายุของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.5 แต่ก็ไม่แตกต่างกับเพศชาย ร้อยละ 47.5 สำหรับอายุกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในช่วง 26 – 40 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 44) รองลงมาเป็นอายุ 10 – 25 ปี (ร้อยละ 36.3) อายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 13.5 อายุ 50 – 60 ปี ร้อยละ 5.3

ตารางที่ 2 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
	ประถมศึกษา	48	12.0
	มัธยมศึกษา	136	34.0
	อนุปริญญา	101	25.3

	ปริญญาตรี	91	22.8
	สูงกว่าปริญญาตรี	24	6.0
		400	100.0

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 34 รองลงมาเป็นระดับอนุปริญญา 25.3 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 22.8 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 12 และระดับสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 6

ตารางที่ 3 รายได้

รายได้	รายได้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
	ต่ำกว่า 10,000 บาท	122	30.0
	10,001 – 20,000 บาท	172	43.0
	20,001 – 30,000	83	20.8
	30,001 บาทขึ้นไป	23	5.8
		400	100.0

ตารางที่ 3 แสดงให้รายได้ของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 43 , รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 30 , รายได้ 20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 20.8 รายได้ 30,000 บาทขึ้นไปร้อยละ 5.8

ตารางที่ 4 อาชีพ

อาชีพ	อาชีพ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
	ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	60	15.0
	พนักงานบริษัทเอกชน	117	29.3
	ธุรกิจส่วนตัว	85	21.3
	เกษตร/ชาวบ้าน	55	13.8
	ข้าราชการบำนาญ ผู้สูงอายุ	36	9.0
	นักศึกษา	44	11.0
	อื่น ๆ	3	.8
		400	100

ตารางที่ 4 แสดงถึงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 29.3 ทำธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 85 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 15 เกษตรกร ร้อยละ 13.8 ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 9 นักศึกษาร้อยละ 11

ตารางที่ 5 ที่อยู่อาศัย

	ที่อยู่อาศัย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	กรุงเทพฯ	50	12.5
	ภาคเหนือ	68	17.0
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	127	31.8
	ภาคตะวันออก	75	18.8
	ภาคกลาง	60	15.0
	ภาคใต้	12	3.0
	ภาคตะวันตก	8	2.0
		400	100

ตารางที่ 5 แสดงถึงที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าส่วนมากมีถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 31.8 ภาคตะวันออกร้อยละ 18.8 ภาคเหนือร้อยละ 17 ภาคกลางร้อยละ 15 กรุงเทพฯร้อยละ 12.5 ภาคใต้ร้อยละ 3 ภาคตะวันตกร้อยละ 2

ตอนที่ 2 พฤติกรรม / ปัจจัย นักท่องเที่ยว

จากการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยของนักท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ลักษณะการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการมาท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สิ่งจูงใจที่ตัดสินใจมาเที่ยวอุทยานฯ		
คำชวนจากเพื่อนหรือญาติ	95	23.8
เคยมาแล้วประทับใจ	93	23.3
การสัมนนาของหน่วยงาน	79	19.8

บริษัทนำเที่ยว น่าสนใจ	80	20.0
พบในบทความหรือโฆษณาในสื่อ	51	12.8
อื่น ๆ	2	.5
2. ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยว		
วันธรรมดา (จันทร์ – ศุกร์)	34	8.5
วันหยุดปลายสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์)	119	29.8
วันลาพักร้อนประจำปี	71	17.8
วันหยุดตามเทศกาล	122	30.5
อื่น ๆ	54	13.5
3. เคยมาเที่ยวที่อุทยานแห่งนี้กี่ครั้ง		
ครั้งแรก	99	24.8
1 ครั้ง	137	34.3
2 ครั้ง	45	18.8
มากกว่า 2 ครั้ง	89	22.3
4. การเลือกที่พักแรม		
ที่พักบริการของอุทยาน	108	27.0
ที่พักแรมบริเวณรอบอุทยาน	131	32.8
จุดบริการเต็นท์ในอุทยาน	73	18.3
บ้านญาติ/เพื่อน	88	22.0
5. เวลาพักค้างโดยเฉลี่ย		
ไม่พักค้างคืน	31	7.8
1 คืน	165	41.3
2 คืน	109	27.3
มากกว่า 2 คืน	95	23.8

6. พาหนะที่ใช้มาท่องเที่ยว		
รถยนต์ส่วนตัว	2	.5
รถบริษัทนำเที่ยว	94	23.5
รถเช่า เหมมา	54	13.5
รถโดยสารประจำทาง	237	59.3
รถจักรยานยนต์	13	3.3
7. จำนวนบุคคลที่ท่องเที่ยวด้วย		
คนเดียว	31	7.8
กลุ่มคนเฉพาะครอบครัว	168	42.0
กลุ่มคนขนาดไม่เกิน 25 คน	109	27.3
กลุ่มคนขนาด 25 คนขึ้นไป	92	23.0

ตารางที่ 6 ในด้านสิ่งจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า มาจากคำจากชวนเพื่อนหรือญาติมากที่สุด ร้อยละ 23.8 เคยมาแล้วประทับใจร้อยละ 23.3 บริษัทนำเที่ยวนำ ร้อยละ 20 การสัมมนาของหน่วยงานร้อยละ 19.8 จากบทความหรือโฆษณาในสื่อ ร้อยละ 12.8

ในด้านช่วงเวลาเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่า ช่วงวันหยุดตามเทศกาลนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวมากที่สุด ร้อยละ 30.5 วันหยุดปลายสัปดาห์ ร้อยละ 29.8 วันลาพักร้อนประจำปี ร้อยละ 17.8 ช่วงวันธรรมดา (จันทร์ - ศุกร์) ร้อยละ 8.5

ความถี่ที่เคยมาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า ส่วนมากเคยมาแล้ว 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 34.3 มาครั้งแรก ร้อยละ 24.8 มามากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 22.3 เคยมาแล้ว 2 ครั้ง ร้อยละ 18.8

ด้านการเลือกที่พักแรม พบว่า ส่วนมากเลือกที่พักแรมบริเวณรอบอุทยาน ร้อยละ 32.8 เลือกที่พักของอุทยาน ร้อยละ 27 ที่พักบ้านญาติหรือเพื่อน ร้อยละ 22 เลือกพักที่จุดกางเต็นท์ของอุทยาน ร้อยละ 18.3

ด้านเวลาพำนักระหว่างเที่ยว พบว่า ส่วนมากใช้เวลาพำนักระหว่าง 1 คืน ร้อยละ 41.3 พัก 2 คืน ร้อยละ 27.3 พักมากกว่า 2 คืน ร้อยละ 23.8 ไม่พักค้างคืน ร้อยละ 7.8

ด้านพาหนะที่ใช้มาท่องเที่ยว พบว่า ส่วนมากใช้รถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 59.3 ถัดมาเป็นรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 23.5 รถเช่า/เหมา ร้อยละ 13.5

ด้านจำนวนบุคคลที่ร่วมท่องเที่ยวด้วย พบว่า เป็นกลุ่มคนเฉพาะครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42 กลุ่มคนขนาดไม่เกิน 25 คน ร้อยละ 27.3 กลุ่มคนขนาด 25 คนขึ้นไป ร้อยละ 23 มาคนเดียว ร้อยละ 7.8

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติวนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ของกลุ่มตัวอย่างได้ผลแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์
<u>ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว</u>			
1. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ	3.77	1.22	มาก
2. กิจกรรมชมน้ำตก	3.76	1.11	มาก
3. กิจกรรมเดินป่า	3.74	1.18	มาก
4. กิจกรรมส่องสัตว์	3.66	1.22	มาก
5. กิจกรรมดูนก	3.46	1.37	มาก
6. กิจกรรมดูดาว	3.30	1.38	ปานกลาง
7. กิจกรรมปีนผา	3.37	1.38	ปานกลาง
<u>ด้านสถานที่ท่องเที่ยว</u>			
1. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	3.79	1.23	มาก
2. ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว	3.69	1.15	มาก
3. สถานที่ท่องเที่ยวมีความสงบและเป็นธรรมชาติ	3.84	1.21	มาก
4. สถานที่ท่องเที่ยวมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก	3.78	1.17	มาก

5. อัตราค่าเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	3.30	1.11	ปานกลาง
---	------	------	---------

ด้านคมนาคมเข้าแหล่งท่องเที่ยว

1. การเดินทางสะดวกสบาย	3.89	1.08	มาก
2. มีป้ายบอกทางชัดเจน	3.87	1.07	มาก
3. ระยะเวลาในการเดินทางเหมาะสม	3.25	1.10	ปานกลาง
4. สภาพถนนอยู่ในสภาพดี	3.30	1.12	ปานกลาง

ระดับความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์

ด้านความปลอดภัย

1. มาตรการรักษาความปลอดภัยมีประสิทธิภาพ	3.66	1.13	มาก
2. สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3.69	1.06	มาก
3. มีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	3.77	1.12	มาก
4. มีหน่วยรักษาความปลอดภัย	3.84	1.08	มาก
5. มีหน่วยปฐมพยาบาลบริการ	3.81	1.01	มาก

ด้านที่พักแรม

1. สภาพที่พักแรมสมบูรณ์ สะดวกสบาย	3.30	1.00	ปานกลาง
2. ความสะอาดของที่พัก	3.35	1.06	ปานกลาง
3. การบริการที่พักได้มาตรฐาน	3.30	1.02	ปานกลาง
4. ที่พักแรมมีราคาที่เหมาะสม	3.92	1.04	มาก
5. บริเวณทางเดินที่มีความเหมาะสม	3.99	0.96	มาก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

1. ความสะอาดของห้องน้ำ	3.30	1.01	ปานกลาง
2. ความพอเพียงของห้องน้ำ	3.35	1.03	ปานกลาง
3. ความพอเพียงของร้านอาหาร	3.35	1.02	ปานกลาง

4. บริการโทรศัพท์และการสื่อสาร	3.30	1.03	ปานกลาง
--------------------------------	------	------	---------

ด้านข้อมูลข่าวสาร

1. มีศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว	3.80	1.12	มาก
2. ป้ายนิเทศการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสม	3.77	1.02	มาก
3. สื่อ แผ่นพับ / ป้ายโฆษณาเหมาะสม	3.30	1.03	ปานกลาง
4. การบรรยายของวิทยากรเหมาะสม	3.30	1.02	ปานกลาง
5. การฉายวิดีโอทัศน์ มัลติมีเดียเหมาะสม	3.35	1.11	ปานกลาง

ตารางที่ 7 แสดงถึงค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ผลการศึกษาเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) สามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับความพึงพอใจได้ 2 กลุ่ม พบว่า ความพึงพอใจในด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46 - 3.99$) และระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25 - 3.35$) โดยจำแนกเป็นด้านดังนี้

1. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ได้แก่ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.77$) กิจกรรมชมน้ำตก ($\bar{X} = 3.76$) กิจกรรมเดินป่า ($\bar{X} = 3.74$) กิจกรรมส่องสัตว์ ($\bar{X} = 3.66$) กิจกรรมดูนก ($\bar{X} = 3.46$) และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กิจกรรมดูดาว ($\bar{X} = 3.30$) กิจกรรมปีนผา ($\bar{X} = 3.37$)

2. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ได้แก่ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.79$) ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่ท่องเที่ยวมีความสงบเป็นธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.84$) สถานที่ท่องเที่ยวมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ($\bar{X} = 3.78$) และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ อัตราค่าเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.30$)

3. ด้านคมนาคมเข้าแหล่งท่องเที่ยว

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ได้แก่ การเดินทางสะดวกสบาย ($\bar{X} = 3.89$) มีป้ายบอกทางชัดเจน ($\bar{X} = 3.87$) และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ระยะเวลาในการเดินทางเหมาะสม ($\bar{X} = 3.25$) ถนนอยู่ในสภาพดี ($\bar{X} = 3.30$)

4. ด้านความปลอดภัย

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ มาตรการรักษาความปลอดภัยมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.66$) สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.69$) มีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.77$) มีหน่วยรักษาความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.84$) มีหน่วยปฐมพยาบาลและบริการ ($\bar{X} = 3.81$)

5. ด้านที่พักแรม

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ได้แก่ สภาพที่พักแรมสมบูรณ์สะอาดสบาย ($\bar{X} = 3.30$) ความสะอาดของที่พัก ($\bar{X} = 3.35$) การบริการที่ได้มาตรฐาน ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ที่พักแรมมีราคาที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.92$) บริเวณที่กางเต็นท์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.99$)

6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับพึงพอใจปานกลางทั้งหมด ได้แก่ ความสะอาดของห้องน้ำ ($\bar{X} = 3.30$) ความพอเพียงของห้องน้ำ ($\bar{X} = 3.35$) ความพอเพียงของร้านอาหาร ($\bar{X} = 3.35$) บริการโทรศัพท์และการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.30$)

7. ด้านข้อมูลข่าวสาร

ความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ที่อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ มีศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.80$) ป้ายนิเทศการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสม ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ สื่อ แผ่นพับ/ป้ายโฆษณาเหมาะสม ($\bar{X} = 3.30$) การบรรยายของวิทยากรเหมาะสม ($\bar{X} = 3.30$) และการฉายวีดิทัศน์ มัลติมีเดียเหมาะสม ($\bar{X} = 3.35$)

ภาพรวมความพึงพอใจในศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววนอุทยาน อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$)

โดยสรุปแล้วศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติในเขตอีสานใต้มีศักยภาพมากที่สุดรองลงมาคือวนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นแหล่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเป็นอันดับต้นๆจึงสมควรมีการฟื้นฟูรักษาความเป็นธรรมชาติเหล่านี้ไว้ให้ยั่งยืน

4.3 คำถามวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้เป็นอย่างไร

จากการประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

ในการจัดการอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สิ่งแรกที่เจ้าหน้าที่หรือเจ้าของบ้านต้องคำนึงถึงคือ นักท่องเที่ยวต้องการอะไร ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่างมีความต้องการในเรื่องความสะดวก ความสะดวก และความปลอดภัย ทั้งในเรื่องการเดินทาง ที่พัก อาหาร และแหล่งท่องเที่ยว และมีความต้องการที่แตกต่างกัน คือ นักท่องเที่ยวไทยต้องการจะพักผ่อนเปลี่ยนอิริยาบถหรือบรรยากาศ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะต้องการคือ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ งานด้านบริการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ประกอบไปด้วย

1. งานบริการด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติของนักท่องเที่ยว
2. งานบริการด้านความปลอดภัย
3. งานบริการด้านกิจกรรมและนันทนาการ
4. งานด้านการสื่อความหมาย ป้าย สัญลักษณ์ ข้อความ และการประชาสัมพันธ์
5. งานด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
6. งานด้านการจัดการภูมิทัศน์และทัศนียภาพ
7. งานด้านบริการบ้านพัก
8. งานด้านบริการอาหาร
9. งานด้านคมนาคมขนส่ง

แบ่งองค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นการบริการข้อมูลที่นักท่องเที่ยวได้รับก่อนไปถึงอุทยาน

2. โปรแกรมการสื่อความหมาย (Interpretative Programme) เป็นงานบริการที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้

3. ที่พัก ซึ่งมีหลายรูปแบบจากโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล หรือที่กางเต็นท์
4. การบริการอาหารและเครื่องดื่ม
5. ของที่ระลึกและอื่น ๆ

และได้แบ่งหน้าที่ในการให้บริการนักท่องเที่ยว ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. งานบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น บ้านพัก ร้านค้า ร้านอาหาร ห้องสุขา
2. งานบริการเพื่อรักษาความปลอดภัย เช่น การตรวจตราบริเวณที่พักแรมและแหล่งนันทนาการ เพื่อป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น
3. งานบริการด้านข้อมูลและการสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การนำเดินศึกษาธรรมชาติ

4. งานบริการด้านอื่น ๆ เช่น การเก็บเงินค่าธรรมเนียม การจัดค่ายเยาวชน การรับเรื่องร้องเรียน

จากผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่

1. ด้านการประชาสัมพันธ์

- ศูนย์ข้อมูลเพื่อการบริหารนักท่องเที่ยว ควรมีการจัดรูปแบบการนำเสนอให้เห็นภาพกิจกรรมต่างที่ทางแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในแต่ละแห่งได้ดำเนินการเพื่อบริการให้นักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่เน้นความสนุกสนาน ส่งเสริมความรู้ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นให้เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การแสดงสัตว์สตัฟฟ์ และพันธุ์พืชหายากต่างๆ แผ่นพับ แนะนำแหล่งท่องเที่ยว แผนที่แนะนำแหล่งเที่ยว ป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งเที่ยวในสถานที่ต่างๆ

2. ด้านความปลอดภัย

- อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และวนอุทยานแห่งชาติทุกแห่งควรมีการจัดระบบด้านความปลอดภัยให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย คอยดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว มีอุปกรณ์ในการช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นอย่างครบครัน มีรถกู้ชีพประจำในแต่ละแห่ง มีระบบการจัดการความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวอย่างดี

3. ด้านสิ่งดึงดูดใจ

- แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งควรมีการหยิบเอาจุดแข็งของตัวเอง ค้นหาเอกลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของตนเองมาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ตำนานเรื่องราวเรื่องเล่าต่างๆ มาสร้างเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวได้สนใจเข้ามาแวะชม เช่น วนอุทยานแห่งชาติเขากระโดง มีเรื่องเล่าตำนานท้าวปาจิต และนางอรพิมจนเป็นตำนานเรื่องเล่าของต้นมะกอกดอน ในปัจจุบัน อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ตำนานกูปรี สัตว์หายากที่เชื่อว่ามีอุปนิสัยอยู่ในเขตบริเวณรอยต่อเขาพระวิหาร อ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ที่ยังคงมีตำนานที่ตั้งของขอมดำในสมัยอดีตกาล และยังเป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติที่เมื่อ 30 ปีที่แล้วยังมีผู้พบเห็นจะเข้วนเวียนอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำแห่งนี้ ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวจึงควรมีการหยิบยกประเด็นเหล่านี้ขึ้นมาจัดการและนำเสนอให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง

4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งจะสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากน้อยแค่ไหนนั้น กิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละแห่งจึงต้องมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความสนใจและสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงควรมีรูปแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมการเดินป่า การล่องแก่ง ล่องแพ ปีนผา การส่องสัตว์ กิจกรรมนั่ง

ช้างดูช้าง บุษบาพระบรมสารีริกธาตุ เคารพสักการะเกจิอาจารย์ การเปิดพื้นที่ในการเดินศึกษาธรรมชาติดิจรยานเสือภูเขา กิจกรรมทางน้ำ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวจึงควรสร้างความหลากหลายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้มากที่สุด เพื่อสร้างทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการเลือกทำกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงควรมีการหิบบจุดแข็งของตนเองมาใช้ กิจกรรมท่องเที่ยวจึงไม่ควรจัดรูปแบบที่ซ้ำซากกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ เพราะจะเป็นการแข่งขันกันเองในที่สุด

5. ด้านการบริหารจัดการด้านต่างๆ

- ด้านงบประมาณ แหล่งท่องเที่ยวควรมีการประสานกับองค์กรในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน สถาบันการศึกษา องค์การชุมชน กลุ่มเครือข่าย NGO ในพื้นที่ความยั่งยืนและการประสานด้านงบประมาณและส่งเสริมการดำเนินงานร่วมกัน

- ด้านการจัดทำแผน แหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดทำแผนในการดำเนินระยะยาว เช่น แผนปฏิบัติการ 5 ปี แผนปฏิบัติการ 3 ปี

- ด้านการจัดการกำลังคน เพื่อให้สอดคล้องกับงานที่ดำเนินงานอยู่ จัดอบรมอาสาสมัครเพื่อเตรียมกำลังคนให้เตรียมพร้อมในการร่วมกันปฏิบัติงานประจำแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง

- ด้านการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ และสำคัญที่สุดคือ การเน้นประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาพลักษณ์ ภาพลบของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งที่ประชาชนรับรู้มาโดยตลอดและกลายเป็นจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยว เช่น ขาวช้างป่าดุ เสือดุ และความไม่ปลอดภัยด้านต่างๆ สิ่งเหล่านี้ควรที่จะมีการจัดการที่ชัดเจนเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว

6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

- เส้นทางเดินทางทั้งในและนอกแหล่งท่องเที่ยวควรมีความปลอดภัยและมีป้ายสัญลักษณ์บอกเส้นทางอย่างชัดเจน

- ด้านที่พัก แหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดรูปแบบของที่พักรับรองนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการในแต่ละฤดูกาลท่องเที่ยวและที่พักควรให้เลือกหลาย รูปแบบ เช่น มีลานกางเต็นท์และบ้านพัก ราคาเหมาะสม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ไว้บริการนักท่องเที่ยว ครบครัน เช่น เต็นท์หมอน ผ้าห่ม เป็นต้น

- การบริการห้องน้ำ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นกิจกรรมทางน้ำเป็นหลักควรที่บริการห้องน้ำ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น มีห้องน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ห้องอาบน้ำ เป็นต้น แยกชาย-หญิง อย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

คำถามวิจัยข้อที่ 4 แนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านควรเป็นอย่างไร

จากการประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีแนวคิด สรุปได้ดังนี้

1. พื้นที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ หลายแห่งติดชายแดนเชื่อมต่อกับประเทศกัมพูชาและลาว ในระดับผู้ปฏิบัติงานมีการเชื่อมโยง ประสานงานกันอยู่แล้วในระดับท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า

2. มีแนวคิดที่จะขอจัดตั้งพื้นที่มรดกโลก โดยรวมพื้นที่ป่าของไทยและกัมพูชา เข้าด้วยกันในการเสนอขอมรดกโลกจากสหประชาชาติ เพราะสัตว์ป่าจะเดินทางข้ามเขตชายแดนระหว่างสองประเทศเป็นปกติ และมีความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของสองประเทศในการศึกษาวิจัย สัตว์ป่าหายาก เช่น กูปรี เป็นต้น

3. การพัฒนวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศเพื่อนบ้านได้ เพราะมีพื้นที่ติดกันและทำงานร่วมกันมาโดยตลอด อันจะส่งเสริมให้การจัดการท่องเที่ยวมีความยั่งยืน

4.9 อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ มีศักยภาพมากในด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวทั้งทางด้านการศึกษาธรรมชาติ การชมน้ำตก การเดินป่า การส่องสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไพฑูรย์ จันทรา เพ็ญศรี เจริญวานิช และศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงสมควรที่จะมีการปรับปรุง รักษาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆเสริมเข้ามา

ส่วนรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ มีแนวปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน ทั้งทางด้านงานบริการและธุรการ ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติของนักท่องเที่ยวเน้นด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมและนันทนาการ ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านจัดการภูมิทัศน์ ด้านบริการอาหาร ด้านคมนาคม เป็นต้น เนื่องจากเป็นนโยบายจากส่วนกลาง ยกเว้นในส่วนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เข้มงวดเรื่องกฎระเบียบการเข้าไปเที่ยวชมธรรมชาติในเขต ซึ่งต้องมีการจัดการกิจกรรมให้สอดคล้องกับระเบียบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์

4.10 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาวิจัยในช่วงแรกถึงศักยภาพของวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีประเด็นที่เสนอแนะสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) เพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวให้มีทางเลือกมากกว่านี้ เพื่อเพิ่มกลุ่มของนักท่องเที่ยว
- 2) มีกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวในการยอมรับในความงามของทัศนียภาพ ความสุนทรีย์ภาพและเหตุการณ์ที่ได้พบเห็น มากกว่าการแสดงป้ายให้นักท่องเที่ยวอ่านและทำความเข้าใจเอง
- 3) วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวในทุกฤดูกาล มากกว่าเน้นกิจกรรมในเป็นช่วงฤดูกาล ควรมีความหลากหลายของกิจกรรมเพิ่มทางเลือกในการเที่ยวของนักท่องเที่ยว

4.11 สรุป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ โดยได้ผลการศึกษาวิจัยที่ตอบคำถามวิจัย

บทที่ 5

บทสรุป

5.1 บทนำ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้น การศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือเขตอีสานใต้ มีแหล่งท่องเที่ยวแบบธรรมชาติที่อยู่ในรูปอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่หลายแห่งซึ่งสามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา และลาว ทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอนาคต

5.2 ความเป็นมาและวัตถุประสงค์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือเขตอีสานใต้มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในรูปอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหลายแห่ง ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เพราะในเขตอีสานใต้มีศักยภาพที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงธรรมชาติควบคู่กันไป จึงสมควรจะมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนายวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ ข้อหนึ่ง เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอีสานใต้ ข้อสอง เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ข้อสาม เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ ข้อสี่ เพื่อศึกษาแนวทางและวางยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

5.3 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย

ไพฑูรย์ จันทรา (2545) ได้ศึกษาปัจจัยสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในวนอุทยาน (สวนหิน) ของประเทศไทย : กรณีศึกษาววนอุทยานผางามจังหวัดเลย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดสนับสนุนการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านรูปแบบการจัดการ ด้านการให้ความรู้จัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ธิดารัตน์ ศิริ (2548) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวเขาใหญ่ คือ ปัจจัยด้านสถานที่

ท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก ป่า เขา สัตว์ป่า ให้ชมละมีความสวยงาม เยียบ มีความเป็นธรรมชาติ

บุษบง กฤษณะโยธิน (2534) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของตัวกลางในการสื่อความหมายการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว บริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ ที่มีประสิทธิภาพมากของอุทยานแห่งชาติ คือ แผ่นป้ายเครื่องหมาย สัญลักษณ์ แผนที่เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

เพ็ญศรี เจริญวานิช และ นิติพล ภูตะโชติ (2541) ได้ศึกษาการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี พบว่า มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการท่องเที่ยวที่ศึกษาธรรมชาติ ยกเว้นจังหวัดบุรีรัมย์ที่ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ดารากร เจียมวิจักขณ์ (2532) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชอบ ได้แก่ การเดินชมทิวทัศน์ การถ่ายรูป การเล่นน้ำตก การปิกนิก การส่องสัตว์ การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และหอดูสัตว์

ศุภณีย์ชัยปาไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2535) ได้สำรวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ ได้แก่ การชมทิวทัศน์ตามจุดต่างๆ การเล่นน้ำตก การถ่ายภาพ การดูนก การส่องสัตว์ การปิกนิก และการเดินป่า

5.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอีสานใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์ป่าในเขตอีสานใต้ ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารของหน่วยงานและแหล่งความรู้จากอินเทอร์เน็ต สอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน เกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS For Windows และนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางแจก